

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İŞLETME EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
BANKACILIK EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**BASEL KRİTERLERİ VE KOBİLER TARAFINDAN TARAFINDAN
ALGILANMASINA YÖNELİK UYGULAMA ÇALIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gökhan SUNGUR

Danışman: Yrd.Doç.Dr.Abdurrahman OKUR

Ankara

Aralık, 2012

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

.....'ın "BAŞEL KRİTERLERİ
VE KOBİLER TARAFINDAN ALGILANMASINA YÖNELİK
UYGULAMA ÇALIŞMASI" başlıklı tezi
...25.01.2013 tarihinde, jürimiz tarafından
..... Ana Bilim / Ana Sanat Dalında Yüksek
Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlik Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
Başkan:	Prof. Dr. İsmet Gümüş	
Üye (Tez Danışmanı):	Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman Öllü	
Üye :	Yrd. Doç. Dr. Kadir ÖZER	
Üye :		
Üye :		

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın başından beri benden desteğini esirgemeyen ve tezimin tamamlanmasında çok değerli katkıları bulunan danışmanım Yrd.Doç.Dr.Abdurrahman OKUR'a teşekkürlerimi sunarım. Anketin uygulanmasında yardımcı olan değerli meslektaşlarıma, çalışma esnasında maddi ve manevi her zaman yanımda olan aileme ve desteği olan tüm arkadaşlarıma şükranlarımı sunarım.

Gökhan SUNGUR

ÖZET

BASEL KRİTERLERİ VE KOBİLER TARAFINDAN ALGILANMASINA YÖNELİK UYGULAMA ÇALIŞMASI SUNGUR, Gökhan

Yüksek Lisans, Bankacılık Eğitimi Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr.Abdurrahman OKUR
Aralık-2012, 118 sayfa

KOBİ'ler üzerinde Basel-II Kriterlerinin yaratacağı muhtemel etkilerin gözlemlenmesi, KOBİ'lerin Basel Kriterlerine bakış açılarının ölçülmesi, bu araştırmanın temel amacını teşkil etmektedir. KOBİ'lerin Basel standartlarını ne ölçüde yerine getirdikleri; ekonomik politikalar, finansal piyasaların geleceği ve uluslararası piyasalarda yaşanan dalgalanmaların Ülkemize etkisi açısından önem arz etmektedir.

Çalışmanın teori kısmında literatür taraması yapılarak betimsel araştırma türü uygulanmıştır. Teori kısmında küçük ve orta ölçekli işletmeler ve Basel kriterleri hakkında genel bilgiler verilmiştir. Uygulama kısmında ise survey araştırması tekniğinden yararlanılmıştır. Survey aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket soruları basel kriterlerinin kobiler tarafından anlaşılmasına yönelik sorulardan oluşturulmuştur. Anketin birinci bölümünde demografik değişkenlere ait bilgiler yer almaktadır. Anketin diğer bölümlerinde ise 4'lü likert tipte sorular, açık uçlu sorular ve kapalı uçlu soru tekniğinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın evrenini Ankara ilinde faaliyet gösteren, çalışan sayısı 1-250 kişi ve son dönem itibariyle yıllık cirosu 3.000.000 TL-25.000.000 TL arasında olan küçük ve orta ölçekli işletmeler oluşturmaktadır. Ankara sanayi odasına kayıtlı 5207 işletme bulunmakta olup kriterlerimize giren tahmini firma sayısı 2.500-3.000 civarındadır. Bu kriterlere sahip 317 Kobi'ye anket uygulanmış verilen cevapların eksikliği ve tutarsızlığı nedeniyle 17 tanesi değerlendirilme dışına alınarak, 300 adet KOBİ araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada kullanılacak veriler, anketle araştırmacı tarafından işletmeler bizzat ziyaret edilerek, faks çekilerek ve mail yoluyla elde edilmiştir. Anket sonuçları SPSS paket programında değerlendirilmiştir. Veri analizinde frekans değerlerinden faydalanan ve çapraz tablo analizleri kullanılarak yapılmıştır.

Araştırma sonucuna göre; Kobi'lerin büyük bölümünün Basel kriterleri hakkında bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir.Bilgi sahibi olan işletmelerinde mevcut bilgilerinin yetersiz düzeyde olduğu ve bu süreçte uyum sorunu yaşayacaklar grlmektedir.

Anahtar kelimeler: Basel Kriterleri, Kobi, Kobi Kredileri, Sermaye Yeterlilik Rasyosu

ABSTRACT

BASEL CRITERIAS AND ITS PRACTICAL STUDY INTENDED TO BE UNDERSTOOD BY SMEs SUNGUR, Gökhan

Post Graduate, Department of Banking Education
Thesis Advisor: Assistant Professor Doctor Abdurrahman OKUR
December-2012, 118 pages

Observing possible effects on SMEs resulting from Basel-II Criterias, measuring points of views of SME's on Basel Criterias constitute the main goal of this research. To what extent do the SMEs carry out Basel standards, economic policies, futures of financial markets and fluctuations in international markets have importance for their effects to our Country

In theory stage of this study, descriptive research type is used by making literature review. In this stage, general information about small and medium sized enterprises and Basel criterias are given. Furthermore, in practice stage, survey research technique is benefited. As a survey tool, questionnaire is used. Questionnaire questions are formed by those which SMEs can understand Basel criterias. In first part of the questionnaire, some information related to demographic changes are ranked. In other parts of the questionnaire, four-likert type questions open and closed ended questions technique is benefited.

Universe of the research is Ankara. Number of people working, acting in Ankara is shown as 0-250 people; and, enterprises whose last term annual terms are between 3.000.000 TL-25.000.000 TL are seen as small and medium sized enterprises. There are 5207 enterprises enlisted in Ankara Chamber of Industry and average enterprise number within our criterias about 2.500-3.000. 317 SMEs who have these criterias are questionnaired and 300 SMEs forms our sample without other 17 SMEs' inconsistent answers. Data used in the research were obtained via e-mails or questionnaires that were faxed or taken by the researcher himself. Survey results were evaluated in SPSS package program. In data analysis, they were done by benefitting from frequency values and by using crosstab analysis.

According to the result of the research, it is determined that majority of SMEs have no information about Basel criterias. Moreover, it's seen that present knowledge of

enterprises that have information are insufficient and they're likely to have adaptation problems in this process.

Key words: Basel 2 Criterias, SME, SME Credits, Capital Adequacy Ratio

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu	2
1.2.Amaç	2
1.3.Önem.....	3
1.4.Araştırmanın Varsayımları.....	3
1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları	3

İKİNCİ BÖLÜM

2.KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME (KOBİ) KAVRAMI HAKKINDA GENEL BİLGİLER	4
2.1.KOBİ Tanımlamasının Gerekliliği ve KOBİ Tanımlamasında Kullanılan Ölçütler	4
2.1.1.Nicel (Kantitatif) Ölçütler	4
2.1.2.Nitel (Kalitatif) Ölçütler	5
2.2.Dünya’da ve Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletme (KOBİ) Tanımları	6
2.2.1.Çeşitli Ülkelerin KOBİ Tanımları	6
2.2.2.Türkiye’de KOBİ Tanımları.....	12
2.2.3.Uluslararası Örgütlerde KOBİ Tanımları.....	13
2.2.3.1. OECD	14
2.2.3.2.AB	14
2.2.3.3.BM.....	16
2.2.3.4.Dünya Bankası	16
2.3.KOBİ’lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi	17
2.4.KOBİ’lerin Güçlü ve Zayıf Yönleri	19
2.4.1. KOBİ’lerin Güçlü Yönleri.....	19
2.4.2. KOBİ’lerin Zayıf Yönleri.....	21
2.5.KOBİ’lerin Sorunları	23
2.5.1 Üretimle İlgili Sorunlar	23
2.5.2 Finansmanla İlgili Sorunlar	25
2.5.3. Pazarlamayla İlgili Sorunlar	27

2.5.4. Yönetimle İlgili Sorunlar.....	28
2.5.5. Yasal, Bürokratik ve Diğer Sorunlar.....	30
2.6. Türkiye’de ve Avrupa Birliğinde KOBİ’lere Finansman Desteği Sağlayan Kuruluşlar	31
2.6.1. Avrupa Birliği’nde KOBİ’lere Finansman Desteği Sağlayan Kuruluşlar.....	31
2.6.2. Türkiye’de KOBİ’lere Finansman Desteği Sağlayan Kuruluşlar	34
2.6.2.1.Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB).....	34
2.6.2.2.Türk Eximbank	37
2.6.2.3.Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB).....	38
2.6.2.4.KOBİ Girişim sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş. (KOBİ A.Ş.).....	38
2.6.2.5.Kredi Garanti Fonu (KGF)	39
2.6.2.6.Diğer Kuruluşlar	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.BASEL I KRİTERLERİ VE 1996 DÜZENLEMELERİ.....	40
3.1.Basel I Kriterlerinin Tarihsel Süreci.....	40
3.2.Basel I Kriterleri	41
3.2.1.Basel I’e göre Sermaye	41
3.2.2. Risk Katsayıları.....	44
3.2.2.1.Yüzde 0 Risk Ağırlığı Uygulanacak Bilanço Kalemleri	45
3.2.2.2.Yüzde 20 Risk Ağırlığı Uygulanacak Bilanço Aktifleri	45
3.2.2.3.Yüzde 50 Risk Ağırlığı Uygulanacak Bilanço Aktifleri	46
3.2.2.4.Yüzde 100 Risk Ağırlığı Uygulanacak Bilanço Aktifleri	46
3.2.2.5.Yüzde 0, 10, 20, 50 Risk Ağırlıklarından Birinin Uygulanabileceği.....	46
3.2.2.6.Bilanço Dışı Aktiflere Uygulanan Risk Katsayıları.....	46
3.2.3.Teminat ve Garantiler	47
3.2.4.Basel I’e Göre SYR Hesaplama Örneği.....	47
3.3.1996 Düzenlemeleri.....	48
3.3.1.1996 Düzenlemelerine göre Sermaye	49
3.3.2.Piyasa Riski	50
3.3.2.1.Standart Metot.....	50
3.3.2.2. İçsel Risk Ölçüm Modeli Metodu.....	55
3.4. Basel I’e Yönelik Temel Eleştiriler	57

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.BASEL II KRİTERLERİ, BASEL III’ÜN TEMEL YAPISI VE BASEL II KRİTERLERİNE GÖRE KOBİ’LERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	59
4.1.Basel II Kriterlerinin Ortaya Çıkış Süreci ve Sebepleri	59
4.1.1.Bankacılık Krizleri.....	60
4.1.2.Finanssal Krizler	61
4.2.Basel II Kriterlerinin Temel Yapısı	63
4.2.1.Asgari Sermaye Gereksiniminin Belirlenmesi	64
4.2.2.Sermaye Yeterliliğinin Denetimi	65
4.2.3. Piyasa Disiplini	66
4.3.Basel III Çalışmaları	66
4.4.Basel II Kriterlerine göre KOBİ’lerin Değerlendirilmesi	68

4.4.1. Basel II'ye Göre KOBİ Tanımları	68
4.4.2. Basel 2'ye Göre KOBİ'lerin Derecelendirilmesi ve Derecelendirme Notunun Krediye Etkisi.....	69
4.4.3. Basel II Sürecinde KOBİ'ler İçin SWOT Analizi	71
4.4.4. Basel II Sürecinde KOBİ'lerin Yapması Gerekenler.....	73

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. BASEL KRİTERLERİNİN KOBİLER TARAFINDAN ALGILANMASINA YÖNELİK UYGULAMA ÇALIŞMASI.....	75
5.1. Yöntem.....	75
5.1.1. Araştırmanın Modeli	75
5.1.2. Evren ve Örneklem	75
5.1.3. Veri Toplama Teknikleri.....	75
5.1.4. Verilerin Analizi	76
5.1.5. Geçerlilik	76
5.2. Bulgular ve Yorum	77
5.2.1. Demografik Değişkenler	77
5.2.2. Finansman Sorunlarına İlişkin Yanıtlar	80
5.2.3. Başvurulan Finansman Kaynakları.....	83
5.2.4. İşletmede Kullanılan Teminat Türleri.....	86
5.2.5. Basel Kriterlerinin Anlaşılmasına Yönelik Sorular	88
5.2.6. Basel II Sürecinde Karşılaştığınız Engeller.....	91
5.2.7. Çapraz Tablolar	94

ALTINCI BÖLÜM

6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	95
KAYNAKÇA.....	97
EK-1: Anket Formu	103

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1: ABD’de Çalışan İşçi Sayısına Göre İşletmelerin Sınıflandırılması	7
Tablo 2.2: İngiltere’ de Sektörlere Göre Küçük İşletme Tanımları	9
Tablo 2.3: Japonya’da KOBİ Tanımı	10
Tablo 2.4: Bazı Ülkelerde Küçük, Orta Ve Büyük Ölçekli İşletmelerin Sınıflandırılması	11
Tablo 2.5: Türkiye’de Kullanılan KOBİ Tanımları	13
Tablo 2.6: OECD Tanımlamasına Göre KOBİ’ler	14
Tablo 2.7: AB KOBİ Tanımı ve Türkiye’deki Yeni KOBİ Tanımı (Tüm Sektörler İtibariyle)	16
Tablo 2.8: Dünya Bankası KOBİ Departmanına Göre KOBİ Tanımı	17
Tablo 3.1: Risk Grupları, Risk Ağırlıkları ve Aktif Türü	45
Tablo 3.2: Spesifik Riskin Hesaplanmasında Kullanılacak Risk Katsayıları	51
Tablo 4.1: Bazı Bankacılık Krizleri ve Ekonomiye Olan Maliyetleri	61
Tablo 4.2: Ülkelerdeki Develüasyon ve Borsa Endeksi Değişim Oranları	62
Tablo 5.1: Anketin Güvenilirlik Katsayısı (Cronbach's Alpha Değeri)	76
Tablo 5.2. Cinsiyet	77
Tablo 5.3. Yaş	77
Tablo 5.4. Eğitim	77
Tablo 5.5. Faaliyet süresi	78
Tablo 5.6. Sektör	78
Tablo 5.7. Hukuki Yapı	79
Tablo 5.8. İşçi sayısı	79
Tablo 5.9. Sermaye yapısı	80
Tablo 5.10. Öz Kaynak Yetersizliği	80
Tablo 5.11. Alacakların Zamanında Tahsil Edilememesi	81
Tablo 5.12. Döviz Kurlarındaki Dalgalanma	81
Tablo 5.13. Ticari Kredilerin Vadelerinin Kısalığı	81
Tablo 5.14. Vadeli Satışlarının Çokluğu	82
Tablo 5.15. Girdi maliyetlerindeki Yükseklik	82
Tablo 5.16. Uygun Faizle Kredi Temin Edememe	82
Tablo 5.17. Tamamen Öz Kaynaklar	83
Tablo 5.18. Finans Kurumları (Factoring, leasing şirketleri gibi.)	83
Tablo 5.19. Satıcı Kredileri (Açık Hesap)	83
Tablo 5.20. Gayrimenkul Satışları	84
Tablo 5.21. Ticari Banka Kredileri	84
Tablo 5.22. Faizsiz Bankacılık	84
Tablo 5.23. Eş-Dost-Akraba	85
Tablo 5.24. Teşvikli Krediler	85
Tablo 5.25. Vadeli Çek ve Senet	85
Tablo 5.26. Nakit, mevduat veya mevduat sertifikası	86
Tablo 5.27. Altın	86
Tablo 5.28. Borçlanma Senetleri	86
Tablo 5.29. Gayrimenkul ipoteği	87
Tablo 5.30. Ortakların Kefaleti	87

Tablo 5.31. Grup Şirket Kefaleti.....	87
Tablo 5.32. Müşteri Çek ve Senetler.....	88
Tablo 5.33. Basel ile ilgili bilgi.....	88
Tablo 5.34. Basel II ile ilgili bilgiye ulaşılan kaynak	88
Tablo 5.35. Basel II kimleri ilgilendirmektedir	89
Tablo 5.36. Basel II KOBİ üzerine etkileri.....	89
Tablo 5.37. Basel kriterlerine geçişle birlikte kullanılacak banka kredilerinde kredi derecelendirmesine tabi tutacağı hakkında.....	89
Tablo 5.38. İşletmeniz “Basel II” kriterlerine hazır olması.....	90
Tablo 5.39. İşletmeniz “Basel II” kriterlerine hazır olma süresi	90
Tablo 5.40. Basel II kriterlerinin anlaşılması.....	91
Tablo 5.41. Finansman Sorunları.....	91
Tablo 5.42. Şeffaflık Sorunları	92
Tablo 5.43. Teminatlandırma.....	92
Tablo 5.44. Kurumsallaşma	92
Tablo 5.45. Nitelikli İnsan Gücü İstihdamı	93
Tablo 5.46. Risk Bazlı Fiyatlandırma	93
Tablo 5.47. Faaliyet süresine göre Basel 2 kriterleri.....	94
Tablo 5.48. İşletme büyüklüğüne göre Basel 2 kriterleri	94

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	: Araştırma - Geliştirme
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
İGEME	: İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletme
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TKB	: Türkiye Kalkınma Bankası
TL	: Türk Lirası
TOSYÖV	: Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRK-EXİMBANK	: Türkiye İhracat ve Kredi Bankası
VD	: Ve Diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Küreselleşme ile birlikte uluslararası finansal piyasalarda yaşanan gelişmeler, yoğun rekabet ortamı, teknoloji ve iletişim alanındaki baş döndürücü yenilikler tüm işletmeleri yakından ilgilendirmektedir. Yaşanan gelişmeler ve uluslararası yasal düzenlemeler, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de işletmelerin büyük bölümünü oluşturan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri (KOBİ) önemli derecede etkilemektedir (Yörük, 2007:367). Türkiye, IMF, Dünya Bankası ve BIS’in bir üyesi olarak, ayrıca da AB üyeliği beklentisi olan gelişmekte olan bir ülke olduğu göz önüne alındığında, bu gelişmelerden etkilenmemesi olanaksızdır. Zira, Basel II düzenlemeleri ile birlikte Türkiye gibi uluslararası normlara göre çok küçük bir finansal sisteme sahip gelişmekte olan ülkeler açısından bir dizi yeniliklerin gerçekleştirilmesini gerektirmektedir. Bu düzenlemelerden en çok etkilenmesi beklenen bankacılık kesimi ile birlikte, reel sektör işletmeleri ve özellikle de Küçük ve Orta Büyüklükteki işletmelerdir (KOBİ). Basel II düzenlemesi ile birlikte bankaların davranışını etkileyecek olan yeni risk yönetimi anlayışı kredi müşterilerine de yansacaktır. Türkiye’de mali sermayenin yeniden düzenlenmesi beraberinde tüm ekonomik yapının da yeniden düzenlenmesini getirecektir. Hem AB süreci, hem de Basel II süreci Türkiye sermayesi için geri dönüşü olmayan bir yol gibi görünüyor. Geri dönüşü olmayan bu yolda gerek reel sektör gerekse bankalar için artık birçok şey eskisi gibi olmayacaktır (Gürleyendağ, 2006:2). KOBİ’lerin Basel standartlarını ne ölçüde yerine getirdikleri; ekonomik politikalar, finansal piyasaların geleceği ve uluslararası piyasalarda yaşanan dalgalanmaların Ülkemize etkisi açısından önem arz etmektedir. KOBİ’ler üzerinde Basel II Kriterlerinin yaratacağı muhtemel etkilerin gözlemlenmesi, KOBİ’lerin Basel Kriterlerine bakış açılarının ölçülmesi, bu araştırmanın temel amacını teşkil etmektedir. Araştırmanın ikinci bölümünde kobiler hakkında detaylı bilgi verilecektir. Üçüncü ve dördüncü bölümde ise Basel I, Basel II ve şuan çalışmaları süren Basel III ile ilgili bilgiler verilecektir.

1.1.Problem Durumu

Uluslar arası piyasalarda yaşanan gelişmeler tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de işletmelerin büyük bölümünü oluşturan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri (KOBİ) önemli derecede etkilemektedir. Son dönemlerde adı sıkça duyulan bu gelişmelerden birtanesi de kuşkusuz Basel-II kriterleridir. Reel sektörün biran önce Basel-II’nin etkilerini değerlendirip değişimi başlatması gerekmektedir. Bankalar bu çalışmalara daha önceden başlamıştır. Firmalar açısından baktığımızda ise, bu süreçten kuşkusuz en çok KOBİ’ler etkilenecektir. KOBİ’ler çok büyük bir kültürel değişimden geçecektir. Daha iyi kredi kullanmanın tek yolu daha iyi risk derecesine sahip olmaktır. Daha iyi risk derecesine sahip olabilmek için gereken tedbirleri almaya biran önce başlamak gerekmektedir. Dolayısıyla, uygulamaya geçmek ve biran önce değişimin ihtiyacının farkında olarak kurumsallaşma yolunda adım atmaya başlamak son derece önemlidir.

KOBİ’lerin Basel-II standartlarını ne ölçüde yerine getirdikleri; ekonomik politikalar, finansal piyasaların geleceği ve uluslararası piyasalarda yaşanan dalgalanmaların ülkemize etkisi açısından önem arz etmektedir. Yapılan bu araştırma, “KOBİ’lerin Basel-II Kriterlerini algılamaları ne düzeydedir?” sorusuna cevap bulmak amacıyla yapılmaktadır. Bu soruyu yanıtlamak için, Basel-II ve KOBİ’ler ele alınarak, Ankara’da kayıtlı olup son dönem itibarıyla cirosu 3.000.000 TL üzerinde bulunan ve 1-250 işçi sayısına sahip KOBİ’lerle görüşülecek ve Basel-II Kriterlerini algılamalarına yönelik anket sorularıyla standartlara uygunlukları saptanmaya çalışılacaktır.

1.2.Amaç

KOBİ’lerin Basel-II standartlarını ne ölçüde yerine getirdikleri; ekonomik politikalar, finansal piyasaların geleceği ve uluslararası piyasalarda yaşanan dalgalanmaların Ülkemize etkisi açısından önem arz etmektedir. KOBİ’ler üzerinde Basel-II Kriterlerinin yaratacağı muhtemel etkilerin gözlemlenmesi, KOBİ’lerin Basel-II Kriterlerine bakış açılarının ölçülmesi, bu araştırmanın temel amacını teşkil etmektedir.

1.3.Önem

Basel-II Kriterleri temelde bankaları ilgilendiriyor gibi gözükmele birlikte tüm ekonomik hayatı büyük ölçüde etkileyecektir. Kriterlerin uygulanmasıyla birlikte firmalar doğrudan etkilenecek birimlerin başında gelmektedir. Kullanılan kredinin türünden vadesine, teminatından firma kredi notuna kadar birçok faktör firmaları etkileyecektir. Dolayısıyla, firmaların bu sürece ayak uydurması için biran önce gerekli tedbirleri almaları gerekmektedir. Bu süreçte, firmaların yaşayabilecekleri en önemli sorunlar finansman, şeffaflık ve teminatlandırma olarak görülmektedir. Basel-II Kriterlerinin, günümüz itibariyle KOBİ'ler tarafından nasıl algılandığının ve Basel-II Kriterlerine uygunluklarının saptanmaya çalışıldığı bu araştırmada, Ankara'da kayıtlı firmalara anket uygulanarak sonuçlar irdelenecektir.

1.4.Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın yapılmasında geçerli olan varsayımlar aşağıda belirtilmiştir.

1. Anket gerekli bilgileri toplamak için uygun bir tekniktir.
2. Örneklem grubu ankete doğru cevap vermiştir.

1.5.Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın başlıca sınırlılıkları;

- Bu araştırma, örneklem kullanıldığı için, elde edilen verilerle sınırlı olmuştur.
- Son dönem itibariyle cirosu 3.000.000 TL-25.000.000 TL olan firmalara anket uygulanmıştır.
- Anket uygulanan firmalardan bilgi alınması zaman alıcı olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME (KOBİ) KAVRAMI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1.KOBİ Tanımlamasının Gerekliliği ve KOBİ Tanımlamasında Kullanılan Ölçütler

KOBİ'ler ile ilgili her ülke farklı tanımlamalarda bulunmuştur. Ancak KOBİ tanımlamasında hemen hemen tüm ülkelerde kullanılan ölçütler nicelik ve nitelik yönünden ikiye ayrılmaktadır.

2.1.1.Nicel (Kantitatif) Ölçütler

KOBİ'lerin tanımlanmasında kullanılan nicel ölçütler, sayısal açıdan ölçülebilir olan kriterlerdir. Bu kriterler aynı zamanda KOBİ'lerin devlet ve özel teşviklerden yararlanabilmeleri için gerekli kriterlerdir.

Nicel kriterler aşağıdaki gibi özetlenebilir (Açan, 2001);

- Çalışan işçi sayısı,
- Üretim miktarı,
- Üretimde kullanılan makine sayısı,
- Pazar payı ve net servet,
- Kullanılabilir alan ve hacim,
- Üretim kapasitesi,
- Kullanılan enerjinin miktarı,
- Belirli süre içinde kullanılan hammadde,
- Satış hasılatı,
- İhracat/Satış oranı,
- Katma değer ve ödenen vergi miktarı,
- İşletme sermayesinin tutarı,
- Ödenen toplam ücret ve aylıklar,

- Sermayenin tek veya birkaç kişiye ait olması.

Sayılan bu nicel ölçütlerin her biri işletmenin farklı bir boyutunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle birçok ölçüt birlikte kullanılmalıdır. Uygulamada kolaylık sağlamak için işletme büyüklüğünü belirleyici nicel ölçütler arasında işletme büyüklüğünü en iyi temsil eden ölçütler kullanılmalıdır (Açan, 2001).

2.1.2.Nitel (Kalitatif) Ölçütler

İşletme mülkiyeti ile yönetimin birbirinden ayrılması, üretimde kullanılan sermaye payları, kredi alabilmek için gerekli koşullar, firmanın pazarlık gücü, müşteri ve çalışanlarla ilişkilerinin yüz yüzelığı, makine- ekipman kullanım durumudur (Üner, 1991:3).

KOBİ'lerin tanımlanmasında kullanılan nitel ölçütler arasında şunlar sayılabilir (Açan, 2001:70);

- Girişimcinin işletmede fiilen çalışması ve risk üstlenme sorumluluğunun bulunması,
- Girişimcinin işletmesiyle özdeşleşmesi,
- İşletme sahipliğı, Girişimcilik ve yöneticiliğın tek elde birleşmesi,
- İş bölümü ve uzmanlaşma derecesi,
- Sermayenin sınırlı oluşu, finansal yetersizlik,
- Yönetim ilke tekniklerinin uygulanma düzeyi,
- Sermaye piyasalarına katılma düzeyi,
- Finansman kaynaklarının genişliğı,
- Mülkiyetin ve yönetim bağımlılık derecesi,
- Hedef pazarın kapsama alanı,
- İşletme sahibinin teknik yeterlilik derecesi ve mesleğe saygısı,
- Aile bireylerinin işletmede fiilen çalışması, potansiyel katkılarının değerlendirilmesi,
- İşletme ile işletme sahibinin özdeşleşme düzeyi,
- İşveren ve işçi arasındaki ilişkinin niteliğı.

Sayılan bu ölçütlerin her biri tıplı nicel ölçütlerde olduğu gibi işletmenin farklı boyutlarından birini yansıtmaktadır. Bu nedenle işletmeyi bütünüyle kavrayabilmek için kombine bir büyüklük ölçüsü genellikle savunulan görüştür. Ancak bilimsel açıdan makul olan bu görüş, uygulanabilirlik açısından tanıma esas olacak ölçüt sayısının asgaride tutulmasını gerektirmektedir. Bu sebeple KOBİ'lerin tanımında olması gereken özellikleri şu şekilde belirleyebiliriz (Müftüoğlu, 2002:144);

- Ölçülebilirlik ve ölçüye esas bilgilerin kolaylıkla elde edilmesi
- Ölçütün işletmenin potansiyel üretkenlik gücünü gerçekten temsil edebilir nitelikte olması
- Nicel ölçütlerin belirlenmesinde parasal değil fiziki birimlerin kullanılması
- Sadece nicel değil nitel özelliklere de yer verilmesi gereklidir.

2.2.Dünya’da ve Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletme (KOBİ) Tanımları

2.2.1.Çeşitli Ülkelerin KOBİ Tanımları

ABD’de KOBİ’ler toplam işletmeler içinde % 97’lik bir orana sahiptir. Buna rağmen ABD’de KOBİ’ler için resmi bir tanım yapılmamıştır. Yapılmış olan tanımlarda da genellikle çalışan sayısı dikkate alınmış, bazılarında ise satış tutarı da dahil edilerek tanımlama yapılmıştır (http://www.ekometre.com/get_article.asp?article_id=401).

Küçük işletmelere bilgi ve finansman desteği sağlayan ve federal bir kuruluş olan SBA (Small Business Administration) Büyüklük Standartları Bürosu, imalat sanayinde küçük işletmeyi personel sayısı (500-1500 kişi) olarak, toptancı kuruluşlarında personel sayısı ve yıllık satış gelirleri (500'e kadar personel ve 25 Milyon Dolar Satış) olarak, perakendeciler ve hizmet işletmeleri için de yıllık satış gelirleri (3-13 Milyon Dolar) olarak tanımlamıştır (Akgemci, 2001:112).

Tablo 2.1: ABD’de Çalışan İşçi Sayısına Göre İşletmelerin Sınıflandırılması

ÖLÇEK	ÇALIŞAN KİŞİ SAYISI
Küçük işletmeler	20 ila 499 kişi
Orta ölçekli işletmeler	500 ila 1499 kişi
Büyük sanayi işletmesi	1500’den fazla

Kaynak : Durman, M., Önder, H., ”Ekonominin Minik Devi KOBİ’ler ve KOSGEB Teşvikleri”, Alfa Aktüel Yayınları,1. Baskı, 2007, s.13

Almanya Avrupa’nın en büyük ekonomisine sahip ülkesidir. Almanya’da KOBİ’lerin toplam işletmeler içerisindeki oranı % 99’dur. Almanya’da KOBİ’ler bu oranla, vergiye tabi ciro açısından % 44,8, katma değer yaratmada % 57, yaratılan brüt yatırımda % 46, istihdam yaratmada % 69,3, mesleki eğitimde % 80 paya sahiptir. KOBİ’lerde istihdam edilen kişi sayısı da 20 milyonun üzerindedir (http://www.kobi-efor.com.tr/haber_detay.asp?id=636).

Almanya’nın da KOBİ’lere ilişkin standart bir tanımı yoktur. Ancak Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri Araştırma Enstitüsü (Research İnstitute for small and Medium-Sized Enterprises), sanayi dalında en fazla 50 kişi çalıştıran ve cirosu 2 milyon DEM’i geçmeyen işletmeleri küçük, 50-499 kişi çalıştıran ve iş hacminde 2-25 milyon DEM olarak kullanılan işletmeleri orta ölçekli işletme kapsamına almıştır. Ulaştırma, haberleşme ve diğer hizmet sektöründe, işçi sayısı 1-2 yıllık satış tutarı 100.000 DEM olan işletmeler küçük olarak kabul edilmektedir. 3-49 personel ve 1.000.000 DEM’lik yıllık satış tutarına sahip işletmeler ise orta ölçekli işletmeler olarak kabul edilmektedir (Müftüoğlu, 2007:112).

Almanya’nın Küçük ve Orta Boy İşletmelerin belirlenmesinde kullanıldığı nitel ölçüler şunlardır:

- Girişimcinin işletmesiyle özdeşleşmesi,
- İşletmenin sermaye piyasasında yer almıyor olması,
- Tüm sorumluluk ve risklerin girişimci tarafından üstlenilmesi,
- Bağımsız olması (Asal, 2001:9).

Hollanda'nın KOBİ'ler için 1997'de yapılan AB'nin resmi KOBİ tanımına kadar genel geçerliliğe sahip bir tanımına rastlanmamaktadır. 1997 öncesinde bazı hukuk metinlerinde ve istatistiklerde çalıştırılan personel sayısı esas alınmıştır (Müftüoğlu, 2007:115).

Hollanda'da 10'un altında personel çalıştıran işletmeler küçük, 10-100 arası personel çalıştıran işletmeler orta ölçekli sanayi şeklinde ifade edilmektedir. Hollanda'nın küçük ve orta ölçekli işletmeler için kabul ettiği nitel ölçütler;

- İşletme örgütünün basit olması,
- Tüm işletmecilik işlevlerinin işletme sahibi tarafından üstlenilmesi (Şimşek, 2002:9).

İngiltere'nin de resmi bir KOBİ tanımı bulunmamaktadır. “Küçük Sanayi İşletmeleri Araştırma Komitesi” (Committee of Inquiry On Small Firms) tarafından yapılmış olan sektörlere göre KOBİ tanımlamaları kabul edilmektedir (Müftüoğlu, 2007:116).

Buna göre İngiltere'de imalat sanayinde bir firmanın KOBİ sayılabilmesi için en fazla 20 çalışanın olması, inşaat sektöründe bir firmanın KOBİ sayılabilmesi için en fazla 25 çalışanın olması, madencilik sektöründe bir firmanın KOBİ sayılabilmesi için de yine en fazla 25 çalışanın olması gerekmektedir. Perakende ve toptan ticaret yapan firmaların KOBİ tanımlanmasında yıllık cirolarına göre değerlendirme yapılmaktadır. Buna göre perakende sektöründe firmanın yıllık satış cirosu 50 bin Pound'u geçmemeli, toptan ticaret alanında faaliyette bulunan firmanın ise yıllık satış cirosu 200 bin Pound'u geçmemelidir (Duman ve Önder, 2007:11-12).

Tablo 2.2: İngiltere’ de Sektörlere Göre Küçük İşletme Tanımları

SEKTÖR	TANIM
İmalat sanayi	25 işçiden az
İnşaat sektörü	25 işçiden az
Madencilik sektörü	Yıllık satış 50 bin pound’dan az
Perakende ticaret	Yıllık satış 200 bin poun’dan az
Toptan ticaret	200 işçiden az
Motorlu araç ticareti bakım ve onarım	Yıllık satış 100’bin pound’dan az

Kaynak: Şimşek,M.,a.g.e.s.9

Fransa’da da genel kabul görmüş tanımlar dışında resmi bir KOBİ tanımı yoktur. Fakat Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Federasyonu (General Confederation for Small and Medium Sized Enterprises) sanayi işletmeleri için işçi sayısı kriterini kullanırken, Fransa Ekonomi ve Sosyal Komitesi (French Economic and Social Comittee) ek olarak satış tutarını da göz önünde bulundurmuştur. Buna göre Fransa’da 50’den az işçi çalıştıran işletmeler küçük, 51-500 işçi çalıştıran işletmeler ise orta ölçekli işletme olarak kabul edilmektedir (Müftüoğlu, 2007:114).

İtalya’da da resmi bir KOBİ tanımı mevcut değildir. Ancak devletin finansman yardımlarında kullanılmak üzere, Küçük ve Orta Boy İşletmeleri belirlemek için birtakım ölçüler geliştirilmiştir. Uygulamada en geçerli ölçüler, çalışan kişi sayısı ve sabit sermaye yatırım tutarıdır. Buna göre çalışan sayısı en fazla 250 kişi olan ve sabit sermaye yatırımı olarak 3 Milyar İtalyan Lire’ini aşmayan işletmeler Küçük ve Orta Boy İşletmeler olarak tanımlanmaktadır. Nitel ölçü ise, üst yönetimdeki iş bölümüdür. Yani, işletme içinde profesyonel yönetici bulunan işletmeler büyük boy, işletme sahipliği ve yöneticiliğin tek elde tutulduğu işletmeler ise Küçük ve Orta Boy İşletme olarak kabul edilmektedir (Akgemci, 2001:11).

Yasada ise KOBİ’ler şu şekilde tanımlanmıştır;

- Seri imalat yapılmıyorsa 18, yapılıyorsa 9 çalışanı olan, (geleneksel el sanatları ve konfeksiyon atölyeleri için bu sayı 32, ulaşım sektöründe 8, inşaat sektöründe 10 kişidir.)

- İşletme sahibi işletme faaliyetleriyle doğrudan ilgilidir.
- İşletmenin hukuki statüsü Anonim ya da Limited şirket değildir (Özgül, 2005:5).

Japonya KOBİ sınıflandırılmasında çok küçük işletmeler için tek bir Nicel ölçüt kullanmakta iken, belli bir büyüklükten sonra iki hatta üç nicel ölçüt kullanmaktadır. Bu da devlet politikalarında uygulama etkinliğinin artırılması açısından yararlı bulunmaktadır. Japon ekonomisinin hızla kalkınmasının ardında yatan en önemli etmen, Japonya'nın KOBİ'leri mali, hukuki, teknik ve eğitim gibi alanlarda çeşitli teşviklerle desteklemesidir. Japonya'da 29 adet kanun ve tüzük ile KOBİ'lerin zayıf yönleri ortadan kaldırılmaya, kuvvetli yönleri korunup geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bu yasal düzenlemelerin başında da "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Ana Kanunu" yer almaktadır. Bu kanunda yapılan KOBİ sınıflandırmasında, istihdam edilen personel sayısı ile yatırılan sermaye tutarı esas alınmakta olup, sektörlere göre aşağıdaki farklılaştırmaya gidilmektedir (Şalvarcı, 1997).

Tablo 2.3: Japonya'da KOBİ Tanımı

SEKTÖR	YATIRILAN SERMAYE (MİLYON YEN)	İSTİHDAM EDİLEN PERSONEL SAYISI
SANAYİ	100Milyon'un altında ve/veya	300 işçinin altında
TİCARET	30 Milyon'un altında ve/veya	100 işçinin Altında
HİZMET	10 Milyon'un altında ve/veya	50 işçinin altında

Kaynak: Tamer Müftüoğlu, Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Ankara, (Aralık 1993)s.111

Bu ülkede KOBİ'ler tanımlanırken, çalışan sayısı ve sermaye miktarları dikkate alınmıştır. Ölçeğe göre yapılan ayrıntılı bir tanımda, imalat sanayi sektöründe en fazla 5 kişi çalıştıran işletmeler mikro, en fazla 20 kişi çalıştıran işletmeler çok küçük, 20-299 arasında kişi çalıştıran işletmeler ise KOBİ olarak kabul edilmektedir. İmalat sanayindeki KOBİ'lerin sermayesi, 100 Milyon Yen'den fazla olmamaktadır (Akgemci, 2001:12).

Tablo 2.4: ABD’de Ve Avrupa’da Yer Alan Bazı Ülkelerde Küçük, Orta Ve Büyük Ölçekli İşletmelerin Sınıflandırılması

ÜLKE	KÜÇÜK İŞLETME	ORTA İŞLETME	BÜYÜK İŞLETME
ABD	100’ün altı	101-1000	1000’den çok
F.ALMANYA	50’nin altı	580-500	500’den çok
FRANSA	120’nin altı	10-500	500’den çok
JAPONYA	50’nin altı	50-300	300’den çok
İNGİLTERE	20’nin altı	20-250	250’den çok
HOLLANDA	10’un altı	10-100	100’den çok
AVUSTURYA	10’nun altı	10-100	100’den çok
BELÇİKA	–	50’nin altı	50’den çok
İSVİÇRE	–	50’nin altı	50’den çok
İSVEÇ	–	50’nin altı	50’den çok
DANİMARKA	20’nin altı	20-50	50’den çok

Kaynak: Şimşek, s.11

Malezya’da KOBİ tanımlamasını çalışan kişi sayısına göre yapmıştır. Bu sınıflandırmaya göre 1-49 arası çalışanı olan firmalar küçük ölçekli, 50-199 arasında çalışanı olan firmalar orta ölçekli, 200’den fazla çalışanı olan firmalar büyük ölçekli işletme olarak tanımlanmaktadır (Duman ve Önder, 2007:14).

Arap ülkeleri KOBİ tanımlarında, ülkenin gelişmişlik düzeyine göre farklılıklar görülmektedir. Irak, Ürdün, Kuveyt, Suudi Arabistan ve Suriye’de, küçük sanayi 1-49 arasında işçi çalıştıran işletmeleri kapsamaktadır. Mısır’da ise 10-100 arasında işçi çalıştıran ve makine parkı değeri 500 bin Mısır Pound’unu aşmayan işletmeler küçük sanayi olarak kabul edilmektedir (Şimşek, 2002:10).

2.2.2.Türkiye’de KOBİ Tanımları

KOBİ’ler için yapılan tanımlara bakıldığında her ülkenin ve her kuruluşun ayrı tanımlar yaptığı görülmektedir. Yapılan KOBİ tanımlamalardaki sınırlamaların genellikle ülke ekonomilerinin büyüklüğüne göre değiştiği görülmektedir (Şimşek, 2002:1).

Türkiye’de kurumlar yapılarına ve verdikleri hizmetlere göre birbirinden farklı KOBİ tanımları kullanılmaktadır. Ülkemizde KOBİ’lerin ortak bir tanımının yapılmaması onlara yönelik program ve politikaların daha etkin bir biçimde uygulanabilmesini engellemekte, KOBİ’lerin kurumlardan hizmet talep etmeleri durumunda farklı muameleye tabi kalmalarına ve KOBİ’lerle ilgili olarak yapılan istatistiklerin farklılık göstermesine neden olmaktadır.

Farklı KOBİ tanımlarının yukarıda sayılan olumsuzluklara neden olmamasına yönelik olarak AB mevzuatı ile uyumun sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle tüm sektörleri kapsayan tek bir KOBİ tanımının oluşturulması amacıyla bir kanun tasarısı taslağı hazırlanmıştır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından çeşitli kuruluşlarında görüşleri alınarak hazırlanan “KOBİ Tanımına İlişkin Kanun Tasarısı” 14 Ocak 2004 tarihinde Başbakanlığa sunulmuştur. Tasarıda; kanunun amacı; “Avrupa Birliği (AB) mevzuatına uyumlu tek bir Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme (KOBİ) tanımı yapılarak, bu tanımın, içinde “KOBİ”, “Orta Büyüklükteki İşletme” veya “Mikro İşletme” terimleri geçen tüm kurum ve kuruluşların mevzuat ve programlarına uygulanmasını sağlamak” olarak belirlenmiştir. Yapılacak olan ortak KOBİ tanımıyla beraber, firmaların, yarattığı katma değer, istihdam, ihracat ve ithalat gibi göstergeler açısından yapılacak istatistikler de uluslararası alanda karşılaştırılabilir bir hale gelmiş olacaktır (<http://www.usakgundem.com>).

Tablo 2.5: Türkiye’de Kullanılan KOBİ Tanımları

KURULUŞ	TANIM KAPSAMI	TANIM KRİTERLERİ	MİKRO ÖLÇEKLİ İŞLETME	KÜÇÜK ÖLÇEKLİ İŞLETME	ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME
KOSGEB	İmalat sanayi	İşçi sayısı	-	1- 50 işçi	51-150 işçi
HALKBANK	İmalat Sanayi, Turizm, Yazılım Geliştirme	İşçi sayısı	-	-	1-250 işçi
		Sabit Yatırım Tutarı (Euro)	230.000	230.000	230.000
HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI	İmalat Sanayi, Turizm, Tarımsal Sanayi, Eğitim, Sağlık, Yazılım Geliştirme	İşçi sayısı	1-9 işçi	10-49 işçi	50-250 işçi
		Yatırım Tutarı, KOBİ Teşvik Belgesine Konu Yatırım Tutarı (Euro)	350.000	350.000	350.000
DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI	İmalat Sanayi	İşçi Sayısı	-	-	1-200 işçi
		Sabit Yatırım Tutarı (Euro)	-	-	1.830.000
EXİMBANK	İmalat Sanayi	İşçi Sayısı	-	-	1-200 işçi

Kaynak: <http://www.usakgundem.com> (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınıdır)
E.T:17.10.2012

2.2.3.Uluslararası Örgütlerde KOBİ Tanımları

Her ülkenin kendi koşullarını gözетerek bir KOBİ tanımlaması yapmış olduğunu görölmektedir. Buna paralel olarak da uluslararası örgütler kendi tanımlamalarını ayrı bir çerçevede oluşturmuşlardır. KOBİ’lerin çok farklı ve yönlü olmasının yanı sıra her ülkenin her kurum ya da kuruluşun içinde bulunduğu ekonomik alan farklı bir perspektifte olduğu için tanımlamalarda bir bütönlük oluşturulamamıştır. Uluslararası Örgütlerde KOBİ tanımlamaları amaca ve kullanıma uygun olarak nicel ve nitel ölçütlerin kullanıldığı görölmektedir.

2.2.3.1. OECD

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), 14 Aralık 1960 tarihinde imzalanan Paris Sözleşmesi'ne dayanılarak, 1961'de Ekonomik işbirliği ve ekonomik gelişim için ülkeler arasında fikir paylaşımı ortamı oluşturmak amacıyla kurulmuştur. Kuruluşun merkezi Fransa'dadır ve 30 üye ülkesi bulunmaktadır. Ekonomi çalışmalarının yanında enerji politikaları ve sosyal politikalar çalışmaları da vardır.

Bu kuruluş KOBİ tanımlamasını sadece çalışan kişi sayısına göre yapmıştır. OECD'nin (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) yaptığı KOBİ tanımına göre 1-9 kişi arasında işçi çalıştıran firmalar çok küçük ölçekli, 10-99 arasında işçi çalıştıran firmalar küçük ölçekli, 100-499 arasında işçi çalıştıran firmalar orta ölçekli, 500 ve üzeri işçi çalıştıran firmalar ise büyük ölçekli firmalar olarak tanımlanmıştır (Duman ve Önder, 2007:10-11).

Tablo 2.6: OECD Tanımlamasına Göre KOBİ'ler

ÖLÇEK	ÇALIŞAN KİŞİ SAYISI
ÇOK KÜÇÜK İŞLETMELER	1 İLA 9 KİŞİ
KÜÇÜK İŞLETMELER	10 İLA 99 KİŞİ
ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER	100 İLA 499 KİŞİ
BÜYÜK SANAYİ İŞLETMESİ	500'DEN FAZLA

KAYNAK: Türkiye'de KOBİ Anlayışının Dünyü Bugünü ve Geleceği Paneli, KOSGEB, 19 Eylül 2000, Ankara, s.27

2.2.3.2.AB

Avrupa Birliği KOBİ tanımını ilk kez 1997 yılında gerek ulusal ve gerekse Birlik bazında karışıklığa meydan vermemek için geliştirmiş ve 1998 yılından itibaren yürürlüğe koymuştur. Birliğin ortak KOBİ tanımında küçük ve orta ölçekli işletmeler üçlü bir sınıflandırmaya tabi tutularak Mikro İşletmeler, Küçük İşletmeler, Orta Ölçekli İşletmeler olarak sınıflandırılmıştır (Müftüoğlu, 2007:122-123).

Avrupa Birliğinin sınıflandırması işletmelerin çalışan sayısı, yıllık ciro veya bilanço değeri ve bağımsızlık kriterlerine göre yapılmıştır. Yapılan KOBİ sınıflandırmasında temel kriter bağımsızlıktır. Buna göre işletmenin KOBİ sayılabilmesi

için, firmanın hissesi %25'in üzerinde başka firmalara ait olmamalıdır (Duman ve Önder, 2007:10).

Temel kriter olan bağımsızlık kriterinin yanında çalışan sayıları ve bilanço değerlerine göre KOBİ sınıflandırması şöyledir;

Küçük İşletmeler: En fazla 50 az işçi çalıştıran, yıllık satış cirosu € 7 milyonu veya arsa ve bina hariç mevcut sabit sermaye tutarı, bilanço net değeri itibariyle, € 5 milyonu geçmeyen işletmelerdir.

Orta Büyüklükteki İşletmeler: En fazla 250 işçi çalıştıran, yıllık satış cirosu € 40 milyonu veya arsa ve bina hariç mevcut sabit sermaye tutarı, bilanço net değeri itibariyle € 27 milyonu geçmeyen işletmelerdir. Mikro işletmeler ise en fazla 10 işçi çalıştıran işletmeler olarak KOBİ'lerden ayrılmaktadır. AB komisyonu, içinde KOBİ, orta büyüklükte işletme, küçük işletme ve mikro işletme terimleri geçen tüm AB mevzuatını uyumlandırmıştır. Eurostat, bu tanıma dayanarak, AB istatistiklerini aşağıdaki işletme büyüklük grupları itibariyle düzenlemektedir: 0 işçi çalıştıran (mikro) - 1-9 işçi çalıştıran (mikro) - 10-49 işçi çalıştıran (küçük) - 50-249 işçi çalıştıran (orta) - 250-499 işçi çalıştıran (büyük) - 500 veya daha fazla işçi çalıştıran (büyük) olarak tanımlanmaktadır .([Http://www.tedariksistemi.com](http://www.tedariksistemi.com)).

Tablo 2.7: AB KOBİ Tanımı ve Türkiye’deki Yeni KOBİ Tanımı (Tüm Sektörler İtibariyle)

	Tanım Kriteri	Mikro İşletme	Küçük İşletmeler	Orta Ölçekli İşletmeler
AB	Çalışan Sayısı	≤10	≤50	≤25
	Yıllık Net Satış Hasılatı	≤2Milyon Avro	≤10 Milyon Avro	≤50 Milyon Avro
	Yıllık Mali Bilançosu	≤2Milyon Avro	≤10 Milyon Avro	≤43 Milyon Avro
TÜRKİYE	Çalışan Sayısı	0–9	10–49	50–249
	Yıllık Net Satış Hasılatı	≤1 Milyon TL (606,000 Avro)	≤5 Milyon TL (3 Milyon Avro)	≤25 Milyon TL (15.15 Milyon Avro)
	Yıllık Mali Bilançosu	≤1 Milyon TL (606,000 Avro)	≤5 Milyon TL (3 Milyon Avro)	≤25 Milyon TL (15.15 Milyon Avro)

Kaynak: www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3077/2007.pdf (Devlet Planlama Teşkilatı KOBİ stratejisi ve eylem planı, Ocak, 2004) E.T:18.10.2012

2.2.3.3.BM

Birleşmiş Milletlerin 1958 yılında Mısır, İsrail ve Türkiye’yi kapsayan bir raporunda, sanayi sektöründe faaliyet gösteren ve çalışan sayısı 10’un altında olan iş yerleri küçük sanayi işletmesi olarak nitelendirilmiştir (Müftüoğlu, 2007:142).

2.2.3.4.Dünya Bankası

Dünya Bankası 1980 yılında Türkiye için “Küçük ve Orta Ölçekli Sanayinin Gelişimi ile İstihdam Yaratma Eğilimi ve Umutları” konulu bir rapor hazırlamıştır. Raporda, Türkiye’deki Küçük ve Orta Ölçekli Sanayinin tanımı yapılmıştır. Bu raporda nicel ölçüt olarak çalıştırılan işçi sayısı benimsenmiştir (Müftüoğlu, 2007:142).

Tablo 2.8: Dünya Bankası KOBİ Departmanına Göre KOBİ Tanımı

	Çalışan İşçi Sayısına Göre	Aktif Büyüklüğüne Göre	Yıllık Toplam Satışlara Göre
Mikro İşletmeler	1-9	\$ 100.000	\$ 100. 000
Küçük Ölçekli İşletmeler	10-49	\$ 3.000.000	\$ 3.000.000
Orta Ölçekli İşletmeler	50-299	\$ 15.000.000	\$ 15.000.000

Kaynak: <http://www.istekobi.com.tr> E.T.02.11.2012 (/kobi-bilgi-merkezi/sizin-icin-arastirdik/Basel-II-standartlari-na-gore-KOBI-olma-sartlari-nelerdir-s223.aspx)

Dünya Bankası; en fazla 50 personel çalıştıran işletmeleri küçük işletme, 51-200 personel çalıştıran işletmeleri orta ölçekli işletme olarak tanımlamaktadır (Özgöz, 2005:5).

2.3.KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin gerek sosyal, kültürel, gerek ekonomik ve politik yönden önemi tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de giderek artmaktadır. Son yıllarda uluslararası ilişkilerin artması, bilgi iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması, pazar bilgilerinin hızlı dolaşımı ve dünya ülkeleri ile rekabet edebilir duruma gelme gereği, ülkemizde büyük işletmelerin destekleyici ve tamamlayıcısı olan küçük işletmelerin önemini ortaya çıkarmıştır.

Sayılan bu gelişmelere bağlı olarak ülkemizde küçük ve orta ölçekli işletmelerin yeri ve önemi şu şekilde sıralanabilir.

- Emek-yoğun teknoloji ile çalışma ve kaynak kullanımında bağımsız olma özelliğine bağlı olarak ülke çapında istihdam arttırmaya ve işsizliği azaltmaya katkıda bulunmak,
- Talep değişikliklerine ve çeşitliliklerine daha kısa sürede, daha kolay uyum sağlama,
- Bölgelerarası gelişmeye, büyümeye önemli katkılarda bulunma,

- Büyük sanayi işletmelerinin tamamlayıcısı durumunda olma ve yan sanayi olarak faaliyette bulunmanın yanında, büyük işletmelerin istihdam ettikleri nitelikli elemanların yetiştirilmelerine katkıda bulunma,
- Tam rekabet şartlarına kolayca uyum sağlama ve gelir yelpazesi içerisinde orta sınıf rolü oynama ve denge unsuru olma,
- İşveren ve işçi ilişkilerinin gelişmesine uygun, olumlu bir ortam sağlayarak, sosyal dengenin ve dayanışmanın iyi bir örneğini verme (Özutku, 2001:24).

Ülke ekonomisindeki yeri ve önemi açısından, işyeri sayısı, çalışanlar sayısı ve katma değer olmak üzere üç önemli göstergeye bakıldığında KOBİ'lerin gerek sosyal, gerekse ekonomik açıdan önemli bir yer işgal ettiği görülmektedir. Türkiye'de KOBİ'ler tüm işletmelerin %99.2'sini oluşturmaktadır. KOBİ'lerin toplam istihdam içindeki payı %53 olup katma değer içindeki payı %38'dir (Kuloğlu ve Tatoğlu, 2001:256).

KOBİ'lerin ülkemiz sosyal yapısında ve ekonomisinde önemli yer tutmasına neden olan özellikleri şu şekilde sıralanabilir (İpekligil ve Marangoz, 2002):

- KOBİ'ler daha az yatırımla daha çok üretim ve ürün çeşidi sağlamaktadırlar. Marjinal istihdam yaratma olanakları diğer işletmelere göre daha fazladır, zira daha düşük yatırım maliyetleriyle istihdam imkanı yaratmaktadırlar.
- KOBİ'ler bankalarla ilişkilerinde daha dikkatli hareket ettiklerinden ve yapıları nedeniyle ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenmektedirler.
- Esneklikleri nedeniyle teknolojik gelişmelere daha yatkındırlar.
- Bölgelerarası kalkınmada dengelerin bozulmasını önleyici rol oynayabilirler.
- Gelir dağılımına olumlu etkileri vardır.

- Ferdi tasarrufları teşvik eder, yönlendirir ve hareketlendirirler.
- Büyük sanayi işletmelerinin vazgeçilmez destekleyicisi ve tamamlayıcısıdır.
- Politik ve sosyal sistemlerin denge ve istikrar unsurudur.
- Demokratik toplumun ve liberal ekonominin ana sigortalarından biridir.

2.4.KOBİ'lerin Güçlü ve Zayıf Yönleri

KOBİ'lerin önemi tüm dünyada gün geçtikçe artmaktadır. Hemen hemen tüm dünya ülkelerinin zaman zaman maruz kaldıkları ekonomik krizlerde KOBİ'ler o ülkenin ekonomik krizden çıkmasına yardım eden önemli yapı taşları olmuşlardır. KOBİ'ler bir kendilerine özgü bir takım özelliklerinden dolayı bazı avantaj ve dezavantajlara sahiptirler. Bu avantaj ve dezavantajlar aşağıda KOBİ'lerin güçlü ve zayıf yönleri başlıkları altında verilmiştir.

2.4.1. KOBİ'lerin Güçlü Yönleri

Küreselleşme nedeniyle sayıları 250'yi geçmeyen uluslararası şirketler küreselleşmenin sağladığı avantajları kullanarak gelirlerinin büyük bir bölümünü kendi ülkelerine aktardıklarından tüm dünya da giderek artan bir gelir dağılımı adaletsizliği yaşanmaktadır. Günümüzde dünya nüfusunun 4'te 3'ü maalesef açlık sınırının altında bir hayat sürmektedir. Küresel gelir adaletsizliği denilen bu durum dünyayı yönetenlerin endişe duymasına neden olmaktadır. Duyulan bu endişe ve korkunun bir sonucu olarak 2000'li yıllarla birlikte gelen krizlerle bir paradigma değişikliği yapmak zorunlu hale gelmiştir. Bu zorunlu değişiklik sebebiyle “Büyük güzeldir” yerine “Küçük daha iyidir” anlayışı hızla egemen olmaya başlamıştır. “Küçük daha iyidir” anlayışı KOBİ'lerin önemini bir kat daha arttırmıştır (Kaya, 2007:140-141).

Son zamanlarda küçük işletme sahibi olmak daha avantajlı hale gelmiştir. Çünkü küçük işletmeler sahibine büyük işletmelerle rekabet edebilmek anlamında iki önemli avantaj sağlamaktadır. Bu avantajlardan ilki işletme sahibinin çalışanlar ve müşterilerle olan sıcak ilişkisi nedeniyle sağlanan avantaj, diğeri ise üretim, pazarlama ve hizmet konularında büyük işletmelere oranla küçük işletmelerin daha esnek davranabilme

şanslarının bulunmasıdır. Bu iki avantaj küçük işletmelere büyük işletmelerle rekabet edebilmelerinde bulunmaz fırsat ve imkân sunmaktadır (Szonyi, 1991:17).

Ulusal ve uluslararası pazarları yakından takip eden, müşteri tatminini önemseyen, rekabeti kaliteli ürün ve hizmete dayalı olarak yapan, çalışanı ve müşterisi ile sıcak ilişkiler kuran KOBİ'ler üretim, pazarlama ve hizmet konularında büyük işletmelere göre daha fazla esneklik gösterebilmektedirler. Bu sayede KOBİ'ler çevrelerinde meydana gelebilecek değişikliklere yerinde ve zamanında uyum sağlayabilme imkânı elde ederler ki bu da herhangi bir krizi veya olumsuzluğu en az etkiyle atlatabilmelerini sağlamaktadır (Kaya, 2007:141).

KOBİ'ler ülke ekonomisi içinde şu üstünlüklere ve avantajlara sahip bulunmaktadır (<http://www.cepkaskblog.com/tmp/2010/10/KOSGEB.doc>):

- Esnek bir yapı ve kolay uyum sağlama kabiliyetine sahiptirler,
- Yeniliklere daha yatkındırlar,
- Teknik değişikliklerle daha az girdiyle daha çok çıktı alabilirler,
- Gelişmiş beşeri ilişkiler ve örgüt iklimine sahiptirler,
- Üretimde boşlukları çeşitli birimler arasında daha hızlı olarak doldurabilmektedirler,
- Daha az kurmay personel ve bürokrasi vardır,
- Kişisel tasarrufların teşvik edilmesine yardımcı olurlar,
- Büyük işletmelere gerekli olan temel malzemeleri daha çabuk üretirler,
- Rekabetin teşvik edilmesine yardımcı olurlar,
- Bölgelerarası dengeli kalkınmaya katkıda bulunurlar,
- Sınırlı Pazar alanına sahiptirler,
- Çabuk karar verme ve rekabet fırsatı elde edilmesini sağlarlar.
- Girişimcilik kapasitelerinin yüksek olması nedeniyle uluslararası rekabet koşullarına uyumda azimli ve isteklidirler.
- İşletmelerin yüksek öz sermaye oranı ile çalışması, onları finansal krizlere daha az duyarlı hale getirmektedir.

- KOBİ'lerin sayısal açıdan fazlalığı, riskin dağılımı ve girişimciliğin gelişimi açısından olumludur.
- KOBİ girişimcileri, üreticilik, dış piyasalara açılarak rekabet etme ve bunun için gereken enformasyona sahip olma konularında kendisine güvenmektedir.
- Yatırım üretkenliği yüksektir.
- Büyük işletmelerle ana sanayi- yan sanayi ilişkisinde vazgeçilmez kuruluşlardır.
- Teknolojik gelişmeleri yakından takip ederek teknolojiye uyum sağlayabilirler.
- Yönetim ve üretim giderleri az olduğu için ucuza ve kaliteli mal üretirler.

2.4.2. KOBİ'lerin Zayıf Yönleri

KOBİ'lerin avantajları kadar bir takım dezavantajları da bulunmaktadır. KOBİ'ler diğer işletmelere istinaden birçok farklılığı bünyelerinde barındırırlar. Bu farklılıklar KOBİ'lere bazen olumlu bazen de olumsuz olarak yansımaktadır. Aşağıda KOBİ'lerin belli başlı dezavantajları bulunmaktadır (<http://www.tmud.org.tr/ppt/ySuleymanKaradag.ppt>).

- Satış dalgalanmalarından ve olumsuz rekabet ortamından etkilenmeleri,
- Karar almada tek yöneticiye bağımlı olmaları,
- Bağımsızlığını kaybetme ve batma risklerinin olması,
- İşletme içi yapısal yetersizliklerinin bulunması,
- Mali açıdan gerekli olan rakamları temin etmede güçlük çekmeleri,
- Çoğunlukla pazarlamaya sadece satış olarak bakmaları,
- Yönetim, muhasebe ve üretim konularında yeterli olmamaları,
- Teminat, garanti ve kefalet verme güçlüklerinin olması,
- İleri teknolojik yatırımlar için kaynak eksikliği duymaları,
- Uygun yatırım alanlarına yönelmede sorun yaşamaları,
- Modern pazarlama tekniklerini kullanamamaları,
- Kalite ve markalaşma eksikliklerinin olması,

- Yönetici ve çalışanlarının eğitim seviyesi ve kalitesinin istenilen düzeyde olmaması,
- KOBİ sahiplerinin yönetsel becerilerinin düşük olması,
- Kredilerden yeterince yararlanamamaları,
- Kurumsallaşamamaları,
- İletişim eksikliklerinin olması,
- Kayıt dışılığın yaygınlığı,
- Proje hazırlama ve yönetim tecrübelerinin eksik olması,
- İşbirliği ve verimlilik düzeylerinin düşük olması,
- Bilişim teknolojilerinin getirdiği imkânlardan yararlanma düzeylerinin düşük olması,
- Teknoloji kullanma, Ar-Ge ve yeni ürün / yenilik konularında bilinç ve birikim eksikliklerinin olması,
- Uzman bir finansman ekibi veya departmanlarının olmaması,
- Sermaye ve finansal planlama yetersizliklerinin olması,
- Banka ve diğer kurumlardan yeterli desteği görememeleri,
- Sermaye piyasasından yeterince yararlanamamaları,
- Üretim ve satış arasında koordinasyon yetersizliğinin olması,
- İhale vb. etkinlikleri takip edememe,
- Şirket yerleşim alanlarının küçük olması,
- Mevzuat ve bürokrasi,

2.5.KOBİ'lerin Sorunları

2.5.1 Üretimle İlgili Sorunlar

KOBİ'lerin en sık yaşadığı sorun üretim sorunudur. Bu anlamda KOBİ'ler genellikle hammadde bulma konusunda problem yaşamaktadır. KOBİ'lerin çektiği finansal zorluk ucuz ve kaliteli hammaddeye ulaşmalarını güçleştirmektedir. Bu da üretimin ve kalitesinin düşmesine neden olmaktadır.

KOBİ'lerin üretim ile ilgili sorunlarından bazıları aşağıdaki gibidir:

- Teknoloji sorunu,
- Üretim yönetimi ve teknolojisindeki büyük bilgi eksikliğinin neden olduğu sorunların çözümlenememesi,
- Üretim kapasitesi yetersizliği,
- Pazar araştırması yapılmaması,
- Ürün geliştirememesi,
- Pazar ve iş temini sorunları,
- Tedarikleme sorunu,
- Kalite ve standardizasyon sorunu,
- Fiyat farkları,
- KİT (Kamu iktisadi Teşebbüsleri) zamları,
- Fason üretim planında karşılaşılan sorunlar,
- Stoklama sorunlarıdır.

Müftüoğlu KOBİ'lerin tedarik işlevine ilişkin başlıca özellikleri aşağıdaki şekilde sıralamıştır.

- “KOBİ'lerin çeşitli malzemelere ilişkin sipariş hacmi büyük işletmelere göre daha düşük seviyelerde kalmaktadır. Bu işletmeler, büyük işletmelere göre finansman ve çalışma sermayesi bakımından daha kısıtlı imkânlarla sahip olduklarından malzeme alırken sipariş miktarlarında, kısıtlamaları da göz önüne alarak sipariş vermek zorunda kalmaktadırlar. Bunun sonucunda daha az fiyat indirimi (iskonto) sağlanabilmekte bu da birim mamul maliyetini olumsuz yönde

etkilemektedir. Bu işletmelerin büyük hacimli sipariş verip iskontolardan faydalanma yoluna gitmeleri halinde ise stok maliyetleri artmaktadır. Dolayısıyla bir maliyet kıskacı içinde kalmaktadırlar. Esasen bu işletmelerin finansal imkânları da genellikle büyük siparişleri karşılamaktan uzaktır.

- *KOBİ'ler sipariş tarzı üretim yaptıklarından, ihtiyaç duydukları malzemeler, alacakları siparişe göre değişir. Sürekli olarak aynı malzemeyi kullanmadıklarından uzun vadeli malzeme tedariklerine gidemezler. Çoğu zaman mali durumları da büyük çaplı alımlara izin vermez. Bu nedenle bu işletmelerde istenilen malzemenin, istenilen miktarda ve istenilen zamanda tedarikinde büyük güçlüklerle karşılaşılır. Bu güçlüklerin aşılması ancak malzemeye yüksek fiyat ödemekle veya malzeme standartlarına ilişkin toleransları geniş tutmakla mümkün olabilmektedir. Bu ise, hem maliyet ve hem de kalite yönünden fedakarlık gerektirebilmektedir.” (Akgemci, 2001:26)*

Etkin bir üretimi azaltan ve kalitesini düşüren elbette sadece hammadde değildir. Yetişmiş eleman eksikliği, yetersiz veya hiç kurumsallaşmamış alt yapı, yetersiz sermaye birikimi, yönetsel ve modern işletme tekniklerinden haberdar olmayan küçük işletme yöneticileri, kalite ve standart eksikliği ile diğer küçük sanayi sorunları da üretimin verim ve etkinliğini azaltan etkenler arasındadır. Talep edilen kalite ve standart ölçülerini taşımayan, ürünün bozulmadan ve yeniden pazarlanabilecek şekilde stok edilmesi küçük işletmelerin maddi güçlerini aşan diğer bir sorundur. Mali sorunları güçlerinin çok üzerinde olan KOBİ'ler için, ürünün paraya dönüşmesi üretimin sürekliliği bakımından şarttır.

KOBİ'ler genellikle kalite kontrol, teknik araştırma ve benzeri hizmetlerinden yararlanamamaktadırlar. Çünkü KOBİ'lerin bu sayılanlar için yeterli kaynakları ve uzmanlık yetenekleri yoktur. Bunun yanında sınırlı finansal olanakları nedeniyle, üretimin artmasını sağlayacak otomasyon ve bilgisayar teknolojilerine sahip değildirler. Ancak bazı sektörlerde bilgisayar ve teknoloji kullanımı zorunluluk haline gelmiştir. Aksi durumda işletmelerin yaşama imkânları yoktur. KOBİ'lerin teknolojik yetersizliğinin temel nedeni yine finansman yetersizliğine bağlanmaktadır (Şalvarcı, 1997:51).

KOBİ'ler genellikle emek yoğun işletmelerdir. Çünkü küçük ve orta ölçekli işletmelerin, ölçek konusunda sınırlamalara tabi olması, bu işletmelerin sermaye yoğun üretim teknolojileri yerine emek yoğun üretim teknolojileri seçmek zorunda bırakmaktadır. Emek yoğun üretimler genellikle ekonomik büyüme ile birlikte enflasyon ve yükselen ücretler gibi olumsuz şartlardan fazlaca etkilenmekte ve büyük zararlar alabilmektedir. KOBİ'ler açısından gelişen sanayi, küresel rekabet, değişen tüketici zevk ve alışkanlıkları gibi gelişmeler birçok zorluk doğurmaktadır.

Yenilikleri takip edemeyen veya bu konuda başarısız olan işletmelerin pazarda tutunabilmeleri her geçen gün zorlaşmaktadır. Ülkemizdeki KOBİ'lerde yenilikleri takip etme konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu tür işletmeler büyük işletmelerle mücadele ederken onların ürettikleri ürünleri değil tersine üretmediklerini üretmek gibi bir strateji izlemelidir (Akgemci, 2001).

2.5.2 Finansmanla İlgili Sorunlar

KOBİ'lerin finansman ile ilgili sorunlarından bazıları şunlardır:

- Sermaye sorunu/özkaynak yetersizliği,
- Dış kaynak sağlamadaki güçlükler ve maliyetlerinin yüksekliği,
- Tipik yatırım senaryosu,
- Yatırım zamanlamasında yapılan hatalar,
- Sermaye piyasası imkânlarından yeterince yararlanamaması,
- Finansal kiralama ve diğer modern finansman imkanları bu işletmelere yönlendirilememektedir.

KOBİ'lerin sık karşılaştığı bir diğer önemli sorunda finansman sorunudur. Finansman sıkıntısı KOBİ'lerin genellikle daha kuruluş aşamasında başlamakta ve yaşamları boyunca da faaliyetlerini ve gelişmelerini olumsuz yönde etkilemektedir. KOBİ'lerde yaşanan finansman sorunlarının büyük bir kısmı, işletme yöneticilerinin yönetim becerilerinin, özellikle de finansal yönetim konusundaki bilgisizliğinden ve deneyimsizliğinden kaynaklanmaktadır. KOBİ'lerin büyük çoğunluğunda sahip/yöneticiler teknik kökenli olduğundan, finansman ve muhasebe konusunda çok

fazla bir bilgiye sahip değildirler. Finansman konusuna dair bilgileri, uzman kişilerden sağlama istek ve imkânları da sınırlıdır (www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ead/.../kobisayi9.doc).

Finansman sorununun temelinde KOBİ'lerin öz sermaye yapılarının zayıflığı vardır. *“Bağımsız derecelendirme kuruluşları ile bankalar tarafından derecelendirmeye tabi tutulacak olan KOBİ'lerin değerlendirilecek olan özelliklerinin en başında sahip olduğu işletme sermayesi gelmektedir. Güçlü sermaye yapısına sahip KOBİ'lere verilen kredilerin maliyetleri diğer KOBİ'lere verilen kredilerle karşılaştırıldığında daha düşük olmaktadır. Bu yapı doğal olarak güçlü sermayeli KOBİ'lere avantaj sağlamaktadır”*.(TBB, 2002)

Girişimciler ellerinde bulunan küçük sermayeler ile işletmeler kurmaktadır. Bu sınırlı ve küçük öz sermaye hem yatırım hem de pazarda yer almak için yapılan pazarlama çalışmaları için yeterli gelmemektedir. KOBİ'ler genellikle peşin satışları tercih etmekte ancak yaptıkları vadeli satışları da öz sermayeleri ile finanse etmek zorunda kalmaktadırlar. Konjüktürel (Bir ülkenin ekonomik hayatının yükselme ve alçalma yönünde gösterdiği inişli çıkışlı, dalgalı hareketlerinin bütünü) dalgalanmaların olduğu dönemlerde KOBİ'lerin kaynakları son derece azalmaktadır. Tahsilatta karşılaşılan güçlükler nakit sıkıntısına dönüşmekte, öz sermaye giderek erimekte ve yüksek maliyetli banka kredileri kullanmak zorunda kalmaktadırlar. Yüksek maliyetli banka kredisini kullanmak zorunda kalan küçük sanayiciler mevcut yatırımlarındaki dönüş hızını ayarlayamadıklarından iflas etmektedirler. Görüldüğü gibi KOBİ'lerin sınırlı öz sermayeye sahip olmaları birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Yaşanan sermaye sorunlarına bir de KOBİ'lerin yöneticilerinin finansman bilgilerinin yetersiz olması eklendiğinde sorun derinleşmektedir (www.emu.edu.tr).

KOBİ'lerin ihtiyacı olan kısa vadeli kaynak için ise finans kuruluşları kendi kaynaklarını kullandırma konusunda isteksiz davranmaktadırlar. Bazı Bankaların KOBİ'lere kısa süreli işletme kredisi verme çalışmaları olmaktadır. Fakat bu kredilerde de yine KOBİ'ler vade, limit, faiz oranı sorunu yaşamaktadır. KOBİ'ler bu krediyi alabilmek için kendilerinden istenen teminatları gösterebilme noktasında da sorun yaşamaktadır. Finans kuruluşları risk gördükleri işletmelere kredi vermek için yüksek teminatlar istemekte, bu da işletmeleri kısır döngüye sokmaktadır. Şayet bir işletme

kazandıklarını sermayesine ekleyerek, taşınmaz edinememişse kredi alma şansı da azalmakta, duruma göre belki de hiç kalmamaktadır. Bunun dışında yaşanan ekonomik krizlerde finans kuruluşlarının yaptıkları krediyi durdurma veya geri çağırma gibi uygulamalar KOBİ'lerin finansman sıkıntılarını artırmaktadır (Paradoks, 2008).

2.5.3. Pazarlamayla İlgili Sorunlar

Pazarlama, üretilen malların satılması faaliyetidir. Yani KOBİ'lerin pazarlama ve üretim sorunları birbiriyle iç içedir. Düşük kalitede mal üretmesi, satış sonrası hizmet verememesi, reklam yapamaması, KOBİ'leri müşteri isteklerinin gözardı edilerek üretim ve satış yapmaya zorlamaktadır. Ayrıca dış pazarlardaki rakiplerin iyi tanınmaması, pazar araştırması yapamamaları, ihracat işleriyle ilgilenecek eleman istihdam edememeleri, ihracat pazarlama maliyetinin yüksek olması, teknolojik yetersizlik gibi nedenlerden dolayı ihracata yönelememektedirler. Diğer bir ifade ile KOBİ'ler üretimlerini iç pazara ve sipariş üzerine yapmak zorunda kalmaktadırlar (Özgen ve Doğan, 1998).

Yeni pazarları araştırmak ve pazara girmek, potansiyel müşteri ve kurumlarla ilişkiye girebilmek ciddi bir organizasyon gerektirmektedir. Böyle bir organizasyon oluşturma konusunda KOBİ'lerin fon ya da yatırım yapma planları yoktur. Bunun neticesinde, KOBİ'ler ancak yurtiçinde ve bölgesel ihtiyaçlara yönelik üretim ve pazarlama yapabilmektedirler. Pazarlama sorunlarının büyük çoğunluğunun temelinde de finansal imkânsızlıklar yatmaktadır.

KOBİ'lerin en önemli eksikliklerinden biri de piyasa araştırmaları, reklam, satış sonrası hizmet gibi pazarlama araçlarından yararlanamamalarıdır. KOBİ'ler üretilen ürünler için gerekli olan hedef pazar ya da pazar bölümlerinin belirlenmesi, müşteri tercihlerinin saptanması, dizayn çalışmalarının yapılması, kalite kontrol, ambalaj, siparişlerin teslim edilmesi gibi pazarlama çalışmalarına yeterince önem vermemektedir (Mevzuat Dergisi, 2005:10).

KOBİ'lerde ölçekleri oranında pazarlama departmanları oluşturmalı, amaca yönelik planlar hazırlamalı, etkinlik hedefleyebilmelidirler. Pazarlama departmanındaki

işgörenlere kararları doğrudan alıp, uygulama serbestliği tanınması bu etkinliği olumlu yönde etkileyebilecektir (Akgemci, 2001:29).

Genel hatlarıyla ülkemiz KOBİ'lerinin pazarlama sorunları aşağıdaki gibi açıklanmaktadır.

- Pazar oluşturmak amacıyla harcamalarda bulunamamaları veya bulunmamaları,
- Nitelikli pazarlama elemanlarının istihdam edilememesi,
- Ürünün üretici firma yerine diğer pazarlama kuruluşları tarafından dağıtım sorumluluğunun olması,
- Hedef pazarların bulunması ve değerlendirilmesine gidilmemesi,
- Satış geliştirme, tanıtım, reklam ve tutundurma çabalarının olmaması,
- Fiyat politikalarının tespit edilememesi,
- Satış planlamasının yapılmaması,
- Büyük işletmelere yan sanayi olarak yarı mamul ve parça imal eden küçük işletmeler, pazarlama açısından oldukça dezavantajlı bir konumda bulunurlar. KOBİ'lere istediği şartları empoze ederek fiyatlarını kabul ettirme gücüne sahip büyük işletmeler, talep tekeline sahip oldukları için KOBİ'lere fazla pazarlık etme şansı tanımamaktadırlar (Nalbant, 2003:50).

2.5.4. Yönetimle İlgili Sorunlar

Yönetimdeki yetersizlik KOBİ'lerin bir başka önemli sorunudur. Genellikle iki tür yönetim yeteneğinden bahsedilir. Bunlar işletme kurmak için girişim ruhu ve yönetim yeteneği ve işletmeyi idare etmek için gereken yönetim yeteneğidir. İki yönetim yeteneğinin aynı kişide olmasına çok ender rastlanmaktadır. Bu nedenle küçük işletmelerdeki başarısızlık büyük işletmelerden daha fazla olmaktadır (Kaya, 2007:146).

KOBİ'lerde, işletme yönetiminin bilgi, tecrübe ve eğitim yetersizlikleri işletmenin yönetim fonksiyonunun yerine getirilmesinde sorunlar yaratmaktadır. Bu tür işletmelerde genellikle bütün işletme fonksiyonları bir kişi tarafından yerine getirilmektedir. İşletmedeki bütün fonksiyonların tek kişi tarafından yerine getirilmeye çalışılması, değişen pazar ve ekonomik şartlarda işletme yöneticisinin işini

zorlaştırmaktadır. Bu şekilde yönetimde uzmanlaşmanın sağlanamaması, modern işletmecilik ilkelerine uyumu zorlaştırmaktadır.

“KOBİ’lerin karşı karşıya kaldıkları yönetim sorunlarını, nitelikli personel bulunamaması, işletme sahiplerinin teknik kökenli olması yüzünden planlama, örgütlenme, finansman, pazarlama vb. konularda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmaması, enformasyon (bilgi) eksikliği, örgüt ve örgütlenme sorunları şeklinde incelemek mümkündür. Oysa, sektöründeki teknolojik ilerleme dahil Ar-Ge faaliyetleri, kâr anlayışı, insan ilişkileri, müşteri ilişkileri, banka ve diğer finansal piyasalarıyla olan ilişkiler yeni bir biçimi, yeni bir davranışı gerektirmektedir.” (İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi)

KOBİ’ler finansal kaynaklarının yeterli olmaması nedeniyle kalifiye işçi ve idari personel ve uzman elemanlar çalıştıramadıkları gibi hizmet içi eğitimler yoluyla mevcut işgücünün bilgi ve becerilerini geliştirmesi, yeni teknolojilere uyum sağlaması ve işgücü verimliliğinin artırılması konularında güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Yönetici ve çalışanların fonksiyonel alanlarda bilgi ve becerilerini artıramamaları, KOBİ’lerin ekonomik ve teknolojik gelişmelerin gerisinde kalmalarına, kalite, standart ve sürüm bakımından pazarda rekabet şanslarının azalmasına neden olmaktadır (Özgül, 2005:37).

KOBİ’lerin yönetim ve yönetici ile ilgili sorunları ise şunlardır:

- Yöneticilerin üretim alanında gösterdikleri başarıları diğer konularda gösterememeleri,
- İşletmelerde nitelikli elemanın yetersiz oluşu ve birçok işletme sahibinin kendinden daha bilgili elemanla çalışmaktan rahatsız olması,
- İşletme sahibinin yerine geçecek kişinin zamanında tespit edilememesi, idari boşluklara sebep olması,
- Yönetim yapısının geleneksel oluşu ve modernleştirilmemesi,
- Verimlilik ölçme sisteminin olmaması,
- Toplam Kalite Yönetimine uygun yapılanmanın olmaması,
- Örgütün temel politikalarının saptanmamış olması, örgüt planlaması anlayışının gelişmemesi,

- Örgütte, çeşitli birimlere göre yetki ve sorumluluk dağılımının dengeli, açık bir biçimde yapılmamış olması, işbölümü ve uzmanlaşmada yetersiz kalınması,
- Örgütte, kurmay ve komuta kanallarının açıkça belirlenmeyip birbirine karıştırılması,
- Örgütün biçimsel ve biçimsel olmayan yapılarının birbirinden ayrı olduğunun düşünülmemiş, her iki yapıdaki grup amaçları ile çalışmalarda çatışmalara yol açması,
- Uluslararası pazarlardan kopuk bir anlayışın ve vizyonsuz bir yönetim anlayışının görülmesidir.

2.5.5. Yasal, Bürokratik ve Diğer Sorunlar

KOBİ'ler, kuruluş aşamasından başlamakla birlikte faaliyetleri sırasında ve kamu kuruluşları ile olan ilişkilerinde bürokratik engellerle karşılaşmaktadırlar. KOBİ'lerle ilgili olan kamu kuruluşları arasında, işbirliği ve koordinasyon eksikliğinin olması, işlerin uzamasıyla birlikte zaman ve para kaybına neden olmaktadır. KOBİ'ler kamu kuruluşları ile ilişkilerinde daha çok, gereksiz işlemlerin fazlalığından yakınmaktadırlar. Buna ilave olarak, yönetmeliklerin yarattığı sorunlar ile sistemin yavaş çalışması gibi durumlar da en çok şikayetçi olunan konulardandır. Orta ölçekli işletmeler ise genellikle belediyelerle olan ilişkilerinden, yerel yönetimin karar ve uygulamalarından, memurların tutum ve davranışlarından kaynaklanan sorunları dile getirmektedirler (Özgen ve Doğan, 1998).

Yönetim kalitesinin işletme başarısı üzerinde doğrudan bir etkisi vardır. Dolayısıyla bu alanda yaşanan sorunların ve bu sorunların çözülmesine duyulan ihtiyacın ne kadar büyük olduğu açıktır. KOBİ'lerin ekonomik ölçeklerinden kaynaklanan sorunlar çözülsün de, yönetim alanında istenilen kalite seviyesi yakalanamazsa yine istenilen sonuçlar elde edilemeyecektir. Yönetim işlevi direkt olarak işletmenin diğer işlevlerini de etkilemekte ve çok sayıda yeni sorunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Mevzuat Dergisi, 2008).

Yukarıda sayılanların dışında KOBİ'lerin diğer sorunları şunlardır:

- Yasal sınırlamalar,

- Mali ve SSK Mevzuatı,
- Teşvik tedbirlerinin yetersizliği,
- Destekleyici ve yönlendirici politikaların eksikliği,
- Mevzuatın ve yeni gelişmelerin yeterince izlenememesi,
- Sağlıklı muhasebe kayıtlarının tutulamaması,
- Yasal hakların savunulamaması,
- Sanayi Odası vb. kuruluşlarla olan ilişkilerde karşılaşılan sorunlar,
- Bürokratik işlemler, engeller ve gecikmeler sayılabilir.

2.6. Türkiye’de ve Avrupa Birliğinde KOBİ’lere Finansman Desteği Sağlayan Kuruluşlar

Avrupa Birliği’nde KOBİ’ler; Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu, Entegre Akdeniz Programları, Avrupa Risk Sermayesi Birliği, Avrupa Yatırım Bankası, Yeni Topluluk Aracı ve Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu tarafından desteklenmektedir. Aşağıda bu kuruluşlar ve KOBİ destekleri ile kısa bilgilere yer verilmiştir.

2.6.1. Avrupa Birliği’nde KOBİ’lere Finansman Desteği Sağlayan Kuruluşlar

Avrupa Sosyal Fonu: Avrupa Sosyal Fonu, Birlik içersinde mesleki eğitim, sosyal uyum programlarına katılma ve hizmet-teknik yardım olmak amacıyla kurulmuştur. Yeni teknoloji kullanımı amacıyla oluşturulan KOBİ programları Fonun öncelikli yardımlarından biridir (Olçay, 1997:35).

Mesleki eğitim amaçlı programlara yapılacak yardımın miktarı, eğitimin verileceği kuruluşun mülkiyet yapısına göre değişmekle birlikte, yardım kamu kesimindeki bir işletmede ise finansmanın %50’si kamu, %50’si ulusal otorite tarafından; program özel sektörde ise finansmanın %45’i ulusal otorite, %45’i Avrupa Sosyal Fonu, %10’u düzenleyici kişi veya kuruluş tarafından karşılanır.

Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu: 1975 yılında bölgesel gelişmişlik farklılıklarını gidermek için kurulan fon Birlik içindeki en önemli bölgesel politika araçlarından

biridir. KOBİ'ler şu alanlar söz konusu olduğunda bu yardımlardan yararlanabilmektedirler:

- Ürün ve teknoloji konusundaki yeniliklerle ilgili bilgilerin toplanma ve bilginin ilgili işletmelere dağıtılması,
- pazara ulaşım ile ilgili sektör araştırması yapılması ve sonuçlarının dağıtılması,
- yöneticilik ve organizasyon öncelikli olmak üzere danışmanlık hizmetlerine daha kolay ulaşılmasını sağlama,
- sermaye piyasalarına kolay ulaşılmasını sağlama,

Fon yardımları ilgili kamu kuruluşları tarafından karşılanır ve fon projenin % 50'sini finanse edebilir (Olcay, 1997:35).

Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu: Fonun %25 bütçesi KOBİ'lere aittir. Toplam bütçenin %90' ı amacı tarımsal piyasaları destekleyerek istikrar sağlamak olan Garanti bölümüne aitken, %10' u amacı tarımsal ürünlerin üretimini ve ticaretini daha iyi koşullara taşımak olan Yönlendirme bölümüne aittir (Coşkun, 1997:248).

Entegre Akdeniz Programları: Entegre Akdeniz Programı içersinde KOBİ'lere yönelik destekler; KOBİ'lerin kurulması ve yaygınlaştırılmasına yönelik yardımlar, yeni teknoloji geliştirme ve uygulamaya yönelik yardımlar ve turizm faaliyetlerine yönelik yardımlar olarak sıralanabilir (Olcay, 1997:77).

Avrupa Risk Sermayesi Birliği: Fon kapsamında KOBİ'ler ve genç girişimciler desteklenmektedir. Destek verilecek projelerin değerlendirilmesinde kullanılan kriterler, şirketin AB içinde yer alması, teknolojik bir gelişme içermesi, üye ülkeleri kapsayacak şekilde genişleyebilme ihtimalinin olması, ülkelerarası risk sermayesi sendikasyonu ile desteklenmesi şeklinde sıralanabilir.

Avrupa Yatırım Bankası: Hukuki temeli Roma Antlaşması olan Banka' ya Avrupa Birliği üyesi olan ülkeler otomatik olarak üye olurlar. Bankanın kuruluş amacı kalkınma amacıyla ortaya çıkartılan projelerin finansmanıdır. Bankanın öncelikli amacı bölgesel

dengelesizlikleri ortadan kaldırmaktır. Bugüne kadar kullanılan toplam kredilerin 2/3 ü az gelişmiş bölgelerin kalkınması için kullanılmıştır.

Yalnızca en az 2 milyon Euro tutarındaki yatırımlar için dolaysız kredi verebilen banka, daha küçük ölçekli projeler” Global Kredi Sistemi”ni geliştirmiştir. Para piyasalarından uygun koşullarda kredi bulamayan KOBİ’ler için hayati önem taşımaktadır. Mekanizmanın çalışma prensibi aşağıda yer aldığı gibidir.

- Minimum 20.000 Euro ve maksimum 7.5 Milyon Euro arasındaki sabit yatırım maliyetlerinin % 50’sine kadar kredi verilmektedir.
- Proje başlamadan önce net sabit varlıkları 70 Milyon Euro’yu aşmayan işletmelere kredi temin edilebilir.
- 500’den az istihdamı olan ve sermayesinin en fazla 1/3’ü büyük ölçekli bir kuruluşa ait olan işletmelere öncelik tanınmaktadır.
- Bunlara ek olarak, yatırımların tahmin edilen kârlılığı, bölgesi ve ilgili sektörün genel görünümü diğer kriterleri oluşturmaktadır.

Banka, finansmanına katıldığı işletmelere ortak olmaz, yönetiminde görev almaz. Verilen krediler uluslararası ihale şartlarında verilir. Projelerin % 50’sine kadar kredi açılır ve kalanı işletmenin kendi öz kaynaklarından karşılanır. Bu şartlar altında operasyonunu sürdüren AYB, 1969-89 yılları arasındaki 26 yıllık dönemde 2.8 Milyar Euro tutarında yatırım finansmanında bulunmuştur ve bu tutar içinde 743 Milyon Euro ve % 25.8’lik pay ile Türkiye ilk sırada yer almıştır (Uludağ, 1996:141).

Yeni Topluluk Aracı: Yönetimi Avrupa Yatırım Bankası’nın sorumluluğunda olan Yeni Topluluk Aracı, 04.10.1974 tarihli konsey kararı ile kurulmuştur. Aracın fonksiyonu Komisyonun kredi vererek bu kredilerden elde edilen gelirlerle yatırım yapabilmesini temin etmektir.

Dördüncü Yatırım Topluluk Aracı uygulamasında mikro işletmeler olarak sadece KOBİ’ler hedeflenmektedir. Finanse edilen alanlar ağırlıklı olarak enerji, alt yapı ve endüstriyel projelerdir (Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, 1988:38).

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu: Paris ve Roma Antlaşmaları ile birlikte topluluğun önemli bir ayağını oluşturan antlaşma temelde iki amaca hizmet etmektedir. Bunlar kömür ve çelik sektörleriyle ilgili proje, program ve çalışmaları desteklemek ve ekonomik durumu bozulan kömür çelik işletmelerinin içinde yer alacağı program ve projelere destek vermektir. Bu iki amaçtan ikincisi direk KOBİ'lere yönelmektedir (Olcay, 1997:45).

2.6.2. Türkiye’de KOBİ’lere Finansman Desteği Sağlayan Kuruluşlar

2.6.2.1.Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)

Ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli işletmelerin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmek amacıyla, Küçük ve Orta Ölçekli işletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı kurulmuştur. Kuruluşun kısa adı KOSGEB’dir (www.kosgeb.gov.tr).

KOSGEB, küçük işletmelerin finansal destek amaçlarından daha etkin yararlanmaları amacıyla finansal kaynakların öncelikle küçük işletmeler tarafından kullanımını sağlamak, yeni modeller oluşturmak ve bu modelleri ilgili kurum ve kuruluşlar ile koordine ederek hayata geçirmek, işletmelere katkı sağlayacak yurt içi yurtdışı kaynakları tanıtmak için gerekli çalışmalar yapılmaktadır.

KOSGEB’in KOBİ'lere yönelik destek programlarını; KOBİ Proje Destek Programı, Tematik Proje Destek Programı, İşbirliği Güçbirliği Destek Programı, AR-GE, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı, Genel Destek Programı, Girişimcilik Destek Programı, Gelişen İşletmeler Piyasası KOBİ Destek Programı ve Kredi Faiz Desteği olarak sıralayabiliriz. Aşağıda bu destekler kısaca incelenmiştir.

KOBİ Proje Destek Programı: Programın gerekçesi; işletmelere özgü sorunların işletmeler tarafından projelendirildiği ve projelendirilen maliyetlerin desteklenebildiği bir programa ihtiyaç duyulması, KOBİ’lerde proje kültürü ve bilincinin oluşturulması, işletmelerin proje yapabilme kapasitelerinin geliştirilmesi, esnek destekleme sistemine ihtiyaç duyulmasıdır. Bu programla, işletmelerin; üretim,

yönetim-organizasyon, pazarlama, dış ticaret, insan kaynakları, mali işler ve finans, bilgi yönetimi ve bunlarla ilişkili alanlarda sunacakları projeler desteklenmektedir. Bu program kapsamında desteklenecek proje giderlerine Kurul karar verir. Ancak, arsa, bina, inşaat, tadilat, tefrişat ve benzeri, taşıt aracı, vergi, resim ve harçlar, sosyal güvenlik primleri, haberleşme giderleri, proje ile ilgili olmayan personel giderleri, enerji ve su giderleri, kira giderleri, finansman giderleri, proje ile ilişkilendirilmemiş diğer maliyetler desteklenmez. Proje kapsamında desteklenmesi uygun görülen gider gruplarının toplamı Kurul tarafından belirlenir ve sabitlenir. Her bir proje gider grubunun desteklemeye esas tutarı; makine-teçhizat, hammadde, malzeme için, sabitlenen toplam tutarın % 10'unu ve personel, yazılım ve hizmet/diğer gider gruplarının her biri için % 40'ını geçmeyecek şekilde belirlenir. Proje bütçe gerçekleşmesindeki değişiklikler bu tutarları değiştirmez (www.kosgeb.gov.tr).

Tematik Proje Destek Programı: Programın amacı; KOBİ'lerin kendi işletmelerini geliştirmeleri ve Meslek Kuruluşları tarafından küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesi amacıyla daha fazla proje hazırlamalarının teşvik edilmesi, makro strateji dokümanlarında işaret edilen öncelikler dikkate alınarak belirlenen tematik alanlarda bölgesel ve sektörel ihtiyaçların karşılanması, KOBİ'lerin uluslararası mevzuat ve önceliklere uyumunun sağlanmasıdır (www.kosgeb.gov.tr).

İşbirliği Güçbirliği Destek Programı: Programın amacı; KOBİ'lerin işbirliği-güçbirliği anlayışında bir araya gelerek "Ortak Sorunlara Ortak Çözümler" üretilmesi, KOBİ'lerin tedarik, pazarlama, düşük kapasite kullanımı, rekabet gücü zayıflığı, finansman başta olmak üzere tek başlarına çözümünde zorlandıkları birçok soruna çözüm bulunması, KOBİ'lerin bir araya gelerek kapasite ve rekabet gücü yüksek işletmelere dönüşmesi, Ölçek ekonomisinden yararlanılarak kaynak tasarrufu sağlanması, KOBİ'ler arasında ortaklık ve işbirliği kültürünün geliştirilmesidir.

AR-GE, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı: Programın amacı ve gerekçesi, bilim ve teknolojiye dayalı yeni fikir ve buluşlara sahip KOBİ ve girişimcilerin geliştirilmesi, teknolojik fikirlere sahip tekno-girişimcilerin desteklenmesi, KOBİ'lerde Ar-Ge bilincinin yaygınlaştırılması ve Ar-Ge kapasitesinin artırılması, mevcut Ar-Ge desteklerinin geliştirilmesi, inovatif faaliyetlerin

desteklenmesi, Ar-Ge ve İnovasyon proje sonuçlarının ticarileştirilmesi ve endüstriyel uygulamasına yönelik destek mekanizmalarına ihtiyaç duyulmasıdır.

Genel Destek Programı: Programın amacı ve gerekçesi, proje hazırlama kapasitesi düşük KOBİ'ler ile KOSGEB hedef kitlesine yeni dahil olmuş sektörlerdeki KOBİ'lerin de mevcut KOSGEB desteklerinden faydalanması, KOBİ'lerin kaliteli ve verimli mal/hizmet üretmelerinin sağlanması, mevcut KOSGEB desteklerinin revize edilerek daha fazla KOBİ'nin bu desteklerden yaygın şekilde faydalanması, KOBİ'lerin rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek amacıyla genel işletme geliştirme faaliyetlerinin teşvik edilmesi, KOBİ'lerin yurt içi ve yurt dışı pazar paylarını artırmak amacıyla tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesidir (www.kosgeb.gov.tr).

Girişimcilik Destek Programı: Programın amacı, girişimciliğin desteklenmesi, girişimciliğin yaygınlaştırılması ve başarılı işletmelerin kurulmasıdır. Bu destekten, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, girişimciler ve işletici kuruluşlar (İş Geliştirme Merkezi'ni yönetmek üzere kurulan tüzel kişilik) yararlanabilmektedir.

Gelişen İşletmeler Piyasası KOBİ Destek Programı: Programın amacı, gelişme ve büyüme potansiyeline sahip küçük ve orta ölçekli işletmelerin; İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) Gelişen İşletmeler Piyasası'nda işlem görmesinin sağlanması ve sermaye piyasalarından fon temin edilmesine imkan sağlanmasıdır. Program kapsamında, KOBİ'lerin paylarının Gelişen İşletmeler Piyasası'nda işlem görmek üzere halka açılma sürecinde; piyasa danışmanı danışmanlık hizmet bedeli, bağımsız denetim hizmeti bedeli, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) kurul kaydına alma ücreti, İMKB Gelişen İşletmeler Piyasası Listesine kabul ücreti, Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) masrafı ve aracı kuruluşa ödenecek aracılık komisyonu KOSGEB tarafından geri ödemesiz destek olarak söz konusu maliyetler KOSGEB tarafından karşılanacaktır

Kredi Faiz Desteği: Kredi Faiz Desteği programları ile KOSGEB tarafından; küçük ve orta ölçekli işletmelere uygun koşullarda finansal destek temin edilerek, üretim, kalite ve standartlarını artırmaları, finansman sorunlarının çözümü, istihdam yaratmaları, uluslararası düzeyde rekabet etmelerinin sağlanması amaçlanmaktadır. KOSGEB'in 2003 yılından itibaren sağladığı finansal destekler, Bakanlar Kurulu Kararı

gereğince 2008 yılına kadar üç kamu bankası aracılığıyla sağlanmış, 2008 yılı Mayıs ayında ise yeniden düzenlenen Bakanlar Kurulu Kararı kapsamında, halen Türkiye’de faaliyette bulunan kamu bankaları, özel bankalar, katılım bankaları ile yapılan Protokollerle KOBİ’lere kullanılacak kredilerin faiz/kar payı, komisyon vb. giderlerinin program türüne göre kısmen ya da tamamen karşılanması şeklinde sürdürülmektedir (www.kosgeb.gov.tr).

2.6.2.2.Türk Eximbank

Türk Eximbank, 31 Mart 1987 tarih ve 3332 sayılı Kanunun Bakanlar Kurulu’na verdiği, Devlet Yatırım Bankası’nı mal ve hizmetlerin ithalat ve ihracatı ile yurt dışı müteahhitlik hizmetlerinin, dış yatırımların ve yurt içi yatırım malı imalat ve satışının kredilendirilmesi, finansmanı, desteklenmesi, sigorta ve garanti edilmesi konularında yeniden düzenleme yetkisine istinaden, 87/11914 sayılı Kararname ile belirlenen esaslar dahilinde; Devlet Yatırım Bankası’nın özel hukuk hükümlerine tabi bir Anonim Şirket haline dönüştürülmesi ile kurulmuştur (Türk Eximbank, 2011:13).

Banka’nın amacı; ihracatın geliştirilmesi, ihraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması, ihracatçıların uluslararası ticarete paylarının artırılması ve girişimlerinde gerekli desteğin sağlanması, ihracatçılar ile yurt dışında faaliyet gösteren müteahhitler ve yatırımcılara uluslararası piyasalarda rekabet gücü ve güvence kazandırılması, yurt dışında yapılacak yatırımlar ile ihracat maksadına yönelik yatırım malları üretim ve satışının desteklenerek teşvik edilmesidir. Türk Eximbank, KOBİ’lere öncelik tanımaktadır. Bu çerçevede, aracı bankalar kendilerine Türk Eximbank tarafından tahsis edilen TL ve döviz bazındaki Sevk Öncesi İhracat Kredileri Genel Limitlerinin en az %30’unu KOBİ’lere kullanmak zorundadır. KOBİ’lere verilen özel önem sonucunda, yıllara göre değişmekle birlikte, KOBİ’lerin bankacılık sisteminin açmış olduğu kredilerden aldığı pay %24 civarında iken, Türk Eximbank’ın kullandığı kredilerdeki payı %30-35 düzeyindedir (Türk Eximbank, 2011:13-15).

2.6.2.3.Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB)

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, 1950 yılında Dünya Bankası'nın desteği ve T.C Hükümeti, T.C Merkez Bankası ve ticaret bankalarının işbirliği ile kurulmuş özel yatırım bankasıdır. Banka'nın amacı; Türkiye'de öncelikle sanayi olmak üzere bütün ekonomik sektörlerdeki girişimlere ait yatırımları desteklemek, yabancı ve yerli sermayenin Türkiye'de kurulmuş veya kurulacak şirketlere iştirakine yardımcı olmak ve Türkiye'de sermaye piyasasının gelişmesine yardım etmektir. TSKB, ekonomik sektörlerin geliştirilmesi amacını; uygun biçimde mali destek sağlamak, danışmanlık, teknik yardım ve finansal aracılık hizmetleri sağlamak suretiyle gerçekleştirmeye çalışır (www.tskb.com.tr).

2.6.2.4.KOBİ Girişim sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş. (KOBİ A.Ş.)

KOBİ Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş., 1999 yılında KOBİ'lerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla TOBB, Halk Bankası, KOSGEB, TESK ve 16 Sanayi ve Ticaret Odası'nın ortaklığında "KOBİ Yatırımlarına Ortaklık A.Ş."adı altında 317.800 TL sermaye ile kurulmuştur. Fakat uzun yıllar yaşanan ekonomik krizler ve siyasal istikrarsızlıklar nedeniyle faaliyete geçememiştir.

Sağlanan ekonomik ve siyasal istikrarla birlikte 2003 yılında şirketin girişim sermayesi alanında faaliyet göstermesine karar verilmiştir. Bu amaçla şirketin unvanı SPK mevzuatının seri VI ve 15 nolu tebliği kapsamında girişim sermayesi alanında faaliyet göstermek üzere "KOBİ Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı" olarak değiştirilmiştir. Bunun yanı sıra 2004 yılı sonunda SPK'dan almış olduğu "Portföy Yönetim Belgesi" ile ödenmiş sermayesi 20 milyon TL'ye çıkarılarak faaliyetlerine resmen başlamıştır.

2009 yılında şirketin sermayesi 38 milyon TL'ye çıkarılmıştır. KOBİ Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş. , finansman kaynaklarına ulaşmakta zorluk çeken KOBİ'lerin Türkiye ekonomisine katkı sağlayabilecek yüksek rekabet avantajına sahip ürün veya hizmet projelerini, sermaye ve yönetim desteği ile gerçekleştirmeyi hedeflemektedir (www.kobias.com.tr).

2.6.2.5.Kredi Garanti Fonu (KGF)

Kredi Garanti Fonu 1991 tarihinde kurulmuştur. KGF'nin amacı, küçük ve orta ölçekli işletmeler için sağladığı kefaletle bu işletmelere destek vermekte, yatırımlarının ve işletmelerinin finansmanında banka kredisi kullanmalarını mümkün hale getirmektedir.

KGF, KOBİ'lere verdiği kefalet ve üstlendiği risk ile bu işletmelerin daha çok banka kredisi kullanabilmelerini sağlamakta, uzun vadeli ve uygun maliyetli kredilerden küçük işletmelerimizin de yararlanmasını mümkün hale getirmektedir. Bu sayede girişimcilik teşvik edilmekte, KOBİ'ler lehine ek bir kredilendirme yaratılarak ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlanmaktadır. KGF kefaletlerinde genç ve kadın girişimciliğin geliştirilmesi temel amaçtır. Yenilikçi yatırımların gerçekleştirilmesi, ileri teknoloji içeren küçük girişimler, ihracatın desteklenmesi, istihdam artışı sağlayacak yatırımlar ve bölgesel kalkınma amaçlı yatırımlar KGF kefaletlerinde öncelikli olarak değerlendirilen konulardır (www.kgf.com.tr).

2.6.2.6.Diğer Kuruluşlar

KOBİ'lere destek sağlayan diğer kuruluşlar arasında, yukarıda sayılanların dışında, Dünya Bankası, Özel Kuruluş ve Vakıflar, Mesleki Kuruluşlar, Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma, Avrupa Yatırım Bankası, Kalkınma ajansları ve özel bankalar (Türkiye İş Bankası, Garanti Bankası, Akbank, HSBC, TEB, Finansbank, ING Bank) sayılabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASEL I KRİTERLERİ VE 1996 DÜZENLEMELERİ

3.1.Basel I Kriterlerinin Tarihsel Süreci

Basel İsviçre’de bankacılık sektöründe önemli bir yeri olan bir kentin ismidir. BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENT (BIS-Uluslararası Ödemeler Bankası) adlı kuruluş bu kenttedir. BIS,17 Mayıs 1930’da, İsviçre’de, Avrupa Merkez Bankalarının bankası olarak faaliyette bulunmak ve uluslararası ödemeler sistemini düzenlemek amacıyla kurulmuştur. Temel olarak, BIS, uluslararası bankalar, yerel bankalar ve yerel otoritelerle çalışarak, onların da görüş ve önerileri doğrultusunda, bankacılık sektörü için ortak standartların belirlenmesi, uygulanması ve test edilmesini amaçlamaktadır (Erkek ve Dede, 2008:2). Dünyanın en eski finans kuruluşudur. 1930 yılından bu yana, merkez bankası işbirliği BIS Basel, merkez bankası Yönetim ve merkez bankaları ve diğer kurumların uzmanları ile düzenli toplantılar yoluyla yerini almıştır. Banka, bu işbirliğini desteklemek için mali ve parasal ekonomi kendi araştırma geliştirilen ve ekonomik ve mali istatistiklerin toplanması, derlenmesi ve yayılması için önemli bir katkı sağlamaktadır.

İkinci Dünya Savaşı’nın hemen ardından BIS ve 1970’li yılların başına kadar Bretton Woods sisteminin uygulanması ve savunmak odaklanmış para politikası alanında işbirliği. 1970’li ve 1980’li yıllarda, odak, petrol krizi ve uluslararası borç krizi ardından sınır ötesi sermaye akışlarının yönetilmesi oldu (<http://www.bis.org/about/history.htm>). 1970’li yılların ilk yarısında sabit kur sisteminin terk edilmesi (Bretton Woods sözleşmesinin sona erdirilmesi) ve 1974 yılında yaşanan petrol krizi sonucunda, uluslararası döviz ve bankacılık piyasalarında büyük dalgalanmalar yaratan sorunlara ortak bir çözüm bulmak amacıyla, 1974 yılı sonunda Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements-BIS) nezdinde “Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulaması Komitesi” adında bir komite oluşturulmuştur. Basel Komitesi olarak da bilinen bu komiteye üye ülkeler; Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İsveç, İsviçre, İspanya, İngiltere ve ABD’dir. Komiteye üye ülkeler, hem kendi merkez bankaları hem

de bankacılık denetiminde resmi sorumluluğu olan kurumlar tarafından temsil edilir. Basel Komite, resmi olarak kanun ve kurallar koyma yetkisine sahip olmamakla birlikte, bankacılık sektörü düzenlemeleri ile ilgili tasarı ve teklifler üreterek bunları tartışmaya açabilir (Tekler vd., 2005:43).

Basel Komitesi, 1988 yılında yayımladığı sermaye uzlaşısı ile dünya bankacılık sisteminde standart bir sermaye yeterliliği hesaplama yönteminin kullanılarak, ülkelerin ulusal sermaye hesaplama yöntemlerinin birbirleriyle uyumlu hale gelmesini amaçlamıştır.

3.2.Basel I Kriterleri

1988 tarihli Basel I Sermaye Uzlaşısı, ilan edildiği tarihten itibaren başta G-10 ülkeleri olmak üzere hemen hemen tüm ülkeler ve tüm bankalar için genel bir sermaye standardı haline gelmiştir. İlk Uzlaşısı ile, bankaların varlıkları, bu varlıkların teminatını oluşturan unsurlar bazında risk ağırlığına tabi tutulmakta ve buna karşılık gelen minimum sermaye gereksinimi hesaplanmaktadır. Basel I düzenlemesinde, 4 farklı risk ağırlığı (yüzde 0, yüzde 20, yüzde 50, yüzde 100) belirlenmiş ve bankanın tüm aktifleri bu sınıflandırmaya tabi tutularak, öz kaynak ile ilişkilendirilmiştir (Bankacılar Dergisi, 2006:5).

$$\text{Sermaye Yeterliliği Rasyosu} = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar} + \text{Gayri Nakdi Krediler}} = \text{En az } 8\%$$

3.2.1.Basel I'e Göre Sermaye

Standart, sermayeyi ana sermaye ve katkı sermaye olmak üzere iki grupta ele almaktadır. Ana sermaye, sermayenin ana bileşenidir ve esas olarak banka hissedarlarının tamamı ödenmiş ortaklık sermayeleri ile tüm vergi yükümlülüklerinden arındırılmış ve kamuya açıklanmış, dağıtılmamış karlardan oluşmaktadır. Ana sermaye bileşenlerinin, bankanın karşı karşıya kalacağı acil durumlarda kayıpları hemen karşılamaya hazır kaynaklar olması gerekmektedir. Komite bu iki bileşeni tüm ülke bankacılık sistemlerinde ortak olan sermaye kalemleri olmaları nedeniyle temel

bileşenler olarak belirlenmiştir. Standarda göre, bir bankanın sermayesinin %50'si ana sermaye şeklinde olmalıdır.

Katkı sermaye, ana sermaye bileşenleri dışında kalmasına rağmen taşıdığı nitelikler nedeniyle sermaye kapsamına alınabilecek kalemlerden oluşmaktadır. İkinci kuşak sermaye olarak da adlandırılan katkı sermayenin, banka sermayesi içindeki payı en fazla ana sermaye kadar olabilecektir.

Basel Standardı'na göre katkı sermaye grubuna, ihtiyari rezervler, varlıkların yeniden değerlemesi ile elde edilen fonlar, genel karşılıklar, hem sermaye hem borç niteliği taşıyan ortak araçlar (sermaye benzeri kredi) ile sınırlı olsa da ikincil borçlar dahil edilmiştir.

Katkı sermaye içerisinde yer alan ihtiyari rezervler, üye ülkelerin muhasebe rejimlerine göre farklı formlar alabilirler. Kamuya açıklanmamış olsa da, bu rezervler, gözetim otoritelerinin onayı ile kar-zarar hesabına doğrudan aktarılan kalemlerdir. Kamuya açıklanmış dağıtılmamış karlarda aynı nitelikte olmakla birlikte pek çok ülkenin bu rezervleri muhasebe ilkeleri açısından kabul edilebilir bulmamaları veya sermayenin yasal bir bileşeni olarak kabul etmemeleri nedeniyle, bu kalemler, ana sermaye yerine katkı sermaye bileşeni olarak ele alınmaktadır.

Bazı ülkeler, yasalarında kimi varlıkların yeniden değerlemeye tabi tutularak gerçek değerleriyle ifade edilmelerine olanak tanımaktadırlar. Bu iki yolla olmaktadır. Bankalar kendilerine ait binaları piyasada gerçekleşen fiyatlar üzerinden yeniden değerlemeye tabi tutarak bilançolarına yansıtabilmektedirler, ya da çok uzun bir süre elde tutulan banka hisse senetlerini, bilançoya tarihi değerleri yerine piyasa değerleri ile koyabilmektedir. Her iki uygulama ile ortaya çıkan rezervler, doğru bir şekilde değerlemeye tabi tutulduklarında katkı sermayenin bir parçası olarak kabul edilmektedirler. Hisse senetleri, yeniden değerlemelerinde tarihi fiyatları ile bugünkü fiyatları arasındaki farkın %55'i düşülerek, katkı sermaye kapsamına alınmaktadır.

Komite tarafından genel karşılıklar altında tutulan fonların da katkı sermaye kapsamına alınması değerlendirilmiştir. Karşılıkların bir sermaye bileşeni olarak kabul edilebilmesi için, beklenmedik bir şekilde ortaya çıkabilecek kayıpları karşılayabilme yeteneğine sahip olmaları gerekmektedir. Belli bir varlık ya da varlık grubu için

öngörülen kötüleşme ve beklenen değer kaybı için ayrılan karşılıklar, beklenmedik kayıpları karşılayamamaktadır. Bu nedenle bu tür karşılıklar katkı sermaye kapsamına dahil edilmemiştir. Basel Standardına göre, karşılıklar katkı sermaye içinde en fazla risk ağırlıklı varlıkların %1.25'i oranında yer alabilecektir.

Katkı sermaye içerisinde yer alabilecek diğer bileşen hem sermaye hem de borç özelliklerini bir arada taşıyan ve ülkelere özgü nitelikler içeren ortak araçlardır. Bunların ortak özellikleri garantisiz, ikincil ve tamamen ödenmiş olmaları, gözetim otoritesinin onayı olmaksızın elden çıkarılmamaları, öngörülemeyen kayıpları karşılama yeteneklerinin bulunması ve faiz ödemelerinin bankanın karının düşük olması halinde ertelenebilir olmasıdır.

Katkı sermaye içerisinde yer alabilecek kalemlerden sonuncusu ikincil borçlardır. Bu sınıfa giren araçların kalan vadeleri en az beş yıl olmalıdır. Kalan vadeler içinde bir bölümünün elden çıkartılabilir olması, bu araçların beklenmedik kayıpları karşılama yeteneğini sınırlandırmaktadır. Bu özellikleri nedeniyle, ikincil borçlar katkı sermaye içinde ancak ana sermayenin %50'si oranında yer alabilmektedir.

Standart, sermayenin bileşenlerini yukarıda değinilen şekilde ana ve katkı sermaye olarak inceledikten sonra sermayeden düşülmesi gereken kalemleri de ele almıştır. Bu, risk ağırlıklı sermaye oranının hesaplanabilmesi için gerekli bir adım olarak tanımlanmaktadır. Bankanın itibarı ve banka çalışanlarının sağlamış olduğu tüm iş ilişkileri, müşteri potansiyeli, banka için görünmeyen bir varlık olarak kabul edilmektedir. Standartta “şerefiye” olarak adlandırılan bu kalemin ana sermayeden düşülmesi gerekmektedir. Sermaye tabanından düşülmesi gereken bir kalem de, ulusal sistemlerinde konsolidasyon uygulanmayan durumlarda, aynı sermayenin birden fazla kere sayılmasını önlemek üzere bankanın bankacılık veya finans sektöründe faaliyet gösteren iştiraklerine yapılan yatırımlardır. Komitenin sermayeden düşülmesi gereken kalem olarak ele aldığı son kalem, bankaların sermayesi içinde yer alan diğer bankalar ya da diğer mevduat toplayan kuruluşlara ait hisse senetleri ve başka enstrümanlardır (Gürleyendağ, 2006:11).

3.2.2. Risk Katsayıları

Varlıklar ve bilanço dışı pozisyonlar taşıdıkları risklere göre belirlenen katsayılarla ağırlandırılmaktadır. Ülke riski hesaplara basit bir ayrımla yansıtılmaktadır. OECD üyesi olan ve IMF ile yapılan kredi sözleşmelerini yerine getiren ülkelerle (%0), OECD üyesi olmayan ülkelere (%100) farklı risk katsayıları uygulanmaktadır. Merkezi olmayan kamu kurumlarından (yerel yönetimler, KİT'ler vs.) olan alacaklara uygulanacak risk katsayıları ağırlıklı olarak ulusal düzenleyicilere bırakılmıştır. Ancak, kamu kurumları tarafından sahip olunan ticari şirketlere uygulanacak risk katsayısı diğer özel sektör kuruluşlarıyla rekabet yaratmaması için %100 olarak belirlenmiştir.

Ülke riskinin belirlenmesine ilişkin yaklaşımın saptanması, Komitenin uzun süre üzerinde çalıştığı bir konu olmuştur. Ülkelerin basitçe G-10 ülkesi olan ve olmayan ülkeler olarak ele alınması, hem ülkelerin risk yapısını tam olarak yansıtmayacak, hem de AB'ne üye ülkelerin farklı kategoriler içinde ele alınması sonucunu doğuracaktı. AB uygulamalarına göre tüm bankacılık faaliyetlerine eşit bir yaklaşım sergilenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, hem AB üyesi hem de G-10 üyesi olan ülkeler ile sadece AB üyesi ülkeler arasında uygulama farklılığı yaratacak bir yaklaşım uygulanabilir bulunmamıştır. Komite, bu konudaki farklılaştırmasını, OECD üyesi olan, IMF ile yaptığı kredi sözleşmelerinin gereklerini yerine getirmiş ülkeler ve OECD üyesi olmayan ülkeler olarak yapmıştır. IMF ile yaptığı kredi sözleşmesini yeniden yapılandıran ülkeler beş yıl süre ile ilk grup kapsamından çıkartılmaktadır (BIS, 1988).

Risk ağırlıklı varlıklar ve gayrinakdi krediler tutarı bilanço içi ve dışı varlıkların dört farklı risk grubuna dağıtılıp risk ağırlıklarıyla çarpılmasıyla bulunur.

Tablo 3.1: Risk Grupları, Risk Ağırlıkları ve Aktif Türü

Risk Grupları	Risk Ağırlıkları	Aktif Türü
I	% 0	-Kasadaki nakit ve altın -OECD Ülkeleri hükmet ve merkez bankalarından alacaklar -Nakit, Altın veya OECD hükümet veya merkez bankalarının kefaleti veya bunlarca ihraç edilen menkul kıymetler teminata alınmak suretiyle kullandırılan krediler
II	% 20	-OECD Ülkelerinde kurulu bankalardan alacaklar -OECD Ülkelerinde kurulu bankaların kefaletiyle veya bunlarca ihraç edilen menkul kıymetler teminata alınmak suretiyle kullandırılan krediler
III	% 50	-Gayrimenkul ipoteği karşılığı kullandırılan konut kredileri
IV	% 100	-Diğer nakdi kredi ve alacaklar, gayrimenkul ve iştirak yatırımları

3.2.2.1.Yüzde 0 Risk Ağırlığı Uygulanacak Bilanço Kalemleri

Banka bilançosunda yer alan nakit değerler, ulusal para cinsinden merkez bankalarına ve merkezi hükümetlere verilen ve ulusal para ile tahsil edilecek borçlar bu sınıfa dahil edilmektedir. OECD üyesi ülkelerin merkez bankalarına ve merkezi hükümetlerine verilen tüm diğer borçlar ile OECD ülkelerinin merkezi hükümetlerince teminat alınan aktif kalemleri SYR hesaplanırken risksiz kabul edilerek %0 risk katsayısı ile ağırlıklandırılır.

3.2.2.2.Yüzde 20 Risk Ağırlığı Uygulanacak Bilanço Aktifleri

Basel Standardına göre, uluslararası kalkınma bankalarından olan alacaklar, OECD içinde yerleşik bankalardan olan veya bu bankalarca teminat altına alınan aktifler, OECD üyesi olmayan ülkelerde yerleşik bankalara kullandırılan veya bu bankalarca garanti altına alınan vadesi 1 yıla kadar olan krediler, OECD içinde yer alan yerel yönetim ve KİT'lere verilen borçlar ve tahsil edilmekte olan nakit aktifler %20 ile ağırlıklandırılarak SYR'nin hesaplanmasına dahil edilmektedir.

3.2.2.3.Yüzde 50 Risk Ağırlığı Uygulanacak Bilanço Aktifleri

Sahibi tarafından kullanılan veya kiraya verilen bir gayrimenkul ile teminat alınan banka kredileri %50 risk katsayısı ile ağırlıklandırılmaktadır.

3.2.2.4.Yüzde 100 Risk Ağırlığı Uygulanacak Bilanço Aktifleri

Özel sektöre kullandırılan krediler, OECD dışındaki bankalara kullandırılan vadesi 1 yıldan uzun krediler, OECD dışındaki ülkelerin merkezi hükümetlerine yabancı para cinsinden kullandırılan krediler, mülkiyeti kamu kuruluşlarına ait ticari firmalara kullandırılan krediler, bankanın kullandığı binalar, araziler, tüm araç gereçler ile diğer sabit varlıklar, gayrimenkul yatırımları, diğer bankalara sağlanan sermaye araçları ile tüm diğer varlıklar %100 ağırlıklandırılır.

3.2.2.5.Yüzde 0, 10, 20, 50 Risk Ağırlıklarından Birinin Uygulanabileceği

Bilanço Aktifleri Komite, merkezi hükümet dışındaki yerel yönetimlere ve KİT'lere verilen borçlar ile bu kuruluşlarca teminat altına alınan aktif kalemlerinin nasıl bir risk katsayısı ile çarpılacağını belirlemek üzere çalışmalar yürütmüştür (BIS, 1988).

3.2.2.6.Bilanço Dışı Aktiflere Uygulanan Risk Katsayıları

Komite, bilanço dışı aktiflerin, SYR'nun hesaplanmasında dikkate alınmasına çok büyük önem vermektedir. Son yıllarda bankalar bilançoda yer almayan enstrümanları ağırlıklı olarak kullanmaktadırlar ve bu araçlar nedeniyle bankalarca yüklenilen risk gittikçe daha önemli hale gelmektedir. Komitenin bu konudaki yaklaşımı, bu kalemlerin öncelikle uygun kredi dönüşüm katsayıları ile daha sonra da bilanço içi kalemler gibi karşı tarafın niteliği göz önüne alınarak uygun risk katsayıları ile çarpılmasıdır.

Standart, bilanço dışı enstrümanlar için sekiz farklı kategori yaratarak bu kategorilerle yüzde 0,20,50 ve 100 oranlarından birini kredi dönüşüm katsayısı olarak eşleştirmiştir. Üye ülkeler, kendi bankacılık sistemlerinde kullanılan bilanço dışı kalemleri göz önüne alarak, hangi enstrüman için hangi kredi dönüşüm katsayısının kullanılacağını belirleyeceklerdir. Türev enstrümanların taşıdığı kredi riskinin hesaplanmasında toplam değerleri yerine, karşı taraf riskinden kaynaklanabilecek nakit

ihtiyacının dikkate alınması, bu enstrümanlara ilişkin özel bir yaklaşımı gerektirmektedir. Üye ülkeler, komitenin sunmuş olduğu iki yaklaşımdan birini tercih ederek, bu enstrümanlardan kaynaklanan risklerini SYR'nin hesaplanmasına yansıtmaktadır (BIS, 1988).

3.2.3.Teminat ve Garantiler

Teminat ve garantilerin türü de ilgili kredi kaleminin risk katsayısını etkileyebilmektedir. Örneğin, OECD üyesi ülkelerin merkezi hükümetlerinin çıkardığı menkul kıymetlerin teminat olarak alındığı durumlarda ilgili kredilerin risk katsayısı da %0 veya düşük olmaktadır. İpotek (mortgage) ile teminatlandırılmış kredilerde %50'lik bir risk katsayısı uygulanmaktadır (TSPAKB, 2005:8).

3.2.4.Basel 1 E Göre SYR Hesaplama Örneği

Aşağıdaki tabloda, sermaye yeterlilik rasyosu hesabı için basit bir banka bilançosu örneği sunulmaktadır.

AKTİF		PASİF	
Kasa	100	Mevduat	1,000
Hazine Bonosu	400	Karşılıklar	150
Krediler	900	Sermaye	250
İpotek Kredisi	100	Ödenmiş Sermaye	200
Kısa Vadeli Krediler	800	Kar	50
Toplam	1,400	Toplam	1,400

Ana sermaye, ödenmiş sermaye ile kar toplamına eşittir. Ulusal düzenleyici otoritenin karşılıklar kalemini katkı sermaye olarak tanımladığı varsayımıyla, bu kalem ana sermayeyi de geçmediği için, katkı sermaye karşılıklar kadardır.

Risk ağırlıklı varlıkları hesaplamak için öncelikle her aktif kalemine denk düşen risk katsayısını belirlemek gerekmektedir. Kasa hesabının risk katsayısı %0 olarak belirlenmiştir. Hazine bonolarını ihraç eden ülke OECD üyesi farz edilirse, bu portföyün de risk katsayısı %0'dır. İpotekli konut kredileri için risk katsayısı %50

seviyesindedir. Kısa vadeli kredilerin özel sektöre açıldığı varsayımıyla, riski %100 olarak alınmaktadır. Bu şartlar altında:

$$\begin{aligned}\text{Sermaye} &= \text{Ana Sermaye} + \text{Katkı Sermaye} \\ &= (\text{Ödenmiş Sermaye} + \text{Kar}) + \text{Karşılıklar} \\ &= (200+50)+150 \\ &= 400\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\text{Risk Ağ. Varlıklar} &= \text{Kasa} \times \%0 + \text{HB} \times \%0 + \text{İpotekli Kredi} \times \%50 + \text{Krediler} \times \%100 \\ &= 100 \times 0 + 400 \times 0 + 100 \times 0.5 + 800 \times 1 \\ &= 850\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\text{SYO} &= \text{Sermaye} / \text{Risk Ağırlıklı Varlıklar} \\ &= 400 / 850 = 0.47\end{aligned}$$

Bu örnekte, bankanın sermaye yeterlilik oranı %47 olarak bulunmaktadır (TSPAKB, 2005:9).

3.3.1996 Düzenlemeleri

1994 Meksika krizi ve devamında finansal piyasalarda faiz oranlarının ve döviz kurlarının dalgalanmasıyla çok sayıda Amerikan kuruluşunun iflası gündeme gelmiştir. Yaşanan bu gelişmeleri dikkate alan ABD, 1996 yılından itibaren piyasa riskini de paydaya (kredi riskine) ekleyerek sermaye yeterliliği hesabına dahil etmiştir. Bankaların finansal yapılarında piyasa risklerinin daha da önemli rol oynadığını gören Basel Bankacılık Denetim Komitesi piyasa risklerinin sermaye yeterliliğine dahil edilmesini öngören yeni dokümanı üç yıllık bir çalışma sonucunda 1996'da yayımlamıştır (Mercan, 2006:19).

Kredi Riski + Piyasa Riski Bu şekilde riske daha duyarlı hale gelen Uzlaşî'nın bir ölçüde önemli eksikliklerinden biri giderilmiştir.

Toplam Sermaye Tutarı

Sermaye Yeterliliği = $\frac{\text{Toplam Sermaye Tutarı}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski}}$ = En az 8%

Kredi Riski+Piyasa Riski

3.3.1. 1996 Düzenlemelerine göre Sermaye

Bu arada, sermaye tanımı da esnekleştirilmiştir. Belirli şartlar altında, üçüncü kuşak sermaye olarak tanımlanan kısa vadeli, (başlangıç vadesi en az 2 yıl olan) sermaye benzeri krediler de ulusal düzenleyicinin onayıyla sermayeye dahil edilebilmektedir. Yine de kredi riskini, 1988 Basel Uyumunda tarif edilen şekilde, yalnızca ana ve katkı sermayenin (2. kuşak) karşılaması gerekmektedir. Üçüncü kuşak sermaye, sadece piyasa risklerinin bir kısmını karşılamak için kullanılabilir. Piyasa riskinin en az %28,5'i ana sermaye ile, geri kalanı ise üçüncü kuşak sermaye ile karşılanabilmektedir. Standartta yer alan ifade, piyasa riskini karşılamak için kullanılacak üçüncü kuşak sermayenin, gene piyasa riskini karşılamak için kullanılacak ana sermayenin %250'sini geçemeyeceği şeklindedir. Piyasa riskini karşılamak için, üçüncü kuşak sermaye yerine katkı sermaye de (2. kuşak) kullanılabilir. Bu durumda da, yine %250'lik sınır geçerli olacaktır. Öte yandan, 1988 uyumunda katkı sermaye için getirilen limitler geçerli olmaya devam edecektir (TSPAKB, 2005:8).

SYRda tanımlanan özkaynak miktarı şöyle hesaplanmaktadır (Teker vd., 2005:44);

+ I : Ana Sermaye (ödenmiş sermaye + dağıtılmamış karlar)

+ II : Katkı Sermaye (karşılıklar + rezervler + fonlar)

+III : Üçüncü Kuşak Sermaye (sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri krediler)

- IV : Sermayeden İndirilen Değerler (aktifleştirilmiş giderler + mali iştirakler)

= ÖZKAYNAK

3.3.2.Piyasa Riski

Piyasa riski, bilanço içi veya dışı pozisyonların, piyasadaki fiyat hareketleri dolayısıyla maruz kaldıkları kayıp riskini ifade etmektedir. Bu riski, bankanın kar amaçlı olarak tuttuğu, kendi portföyünde (alım-satım hesapları) bulunan faize bağlı enstrümanlar ve hisse senetleri taşımaktadır. Ayrıca, banka genelinde döviz ve emtia riski de bulunmaktadır. Faize bağlı enstrümanlar ile hisse senetleri, piyasa değerleri üzerinden değerlendirilerek sermaye yeterlilik hesaplarına dahil edilecektir.

Faize bağlı enstrümanlar ile hisse senetleri, piyasa değerleri üzerinden değerlendirilerek sermaye yeterlilik hesaplarına dahil edilecektir. Bankalar ticari amaçla kullanmadıkları bazı enstrümanları portföylerini riskten korumak amacıyla kullanmaktadır. Komite, bu çerçevede bankaların bilanço içi veya dışı ticari amaçlı kullanılmayan enstrümanlarının da risk hesabına katılmasında belirli özgürlükler tanınması gerektiği görüşünü savunmuştur.

Yabancı para ve emtia riskine ilişkin risk hesaplanmasına, bankanın tüm pozisyonu dahil edilecektir. Ancak, bankalar bazı durumlarda sermaye yeterlilik oranlarını korumak için döviz pozisyonu alabilmektedirler. Bu durum, “yapısal yabancı para pozisyonu” olarak adlandırılmaktadır. Yapısal yabancı para pozisyonu risk hesaplamalarından hariç tutulabilecektir. Bu pozisyonlardan bazıları piyasa fiyatından değerlendirirken, bazı pozisyonlar defter değerinden hesaplanabilecektir.

Piyasa riskinin hesaplanması için iki metodoloji sunulmaktadır; standart metodoloji ve içsel risk yönetim modelleri. Standart metodolojide, Komitenin tarif ettiği şekilde hesaplanan faiz, hisse senedi, yabancı para ve emtia pozisyonları ve opsiyonların riski ayrı ayrı hesaplanıp toplanmaktadır. Belirli şartlar oluştuğu takdirde ise, bankaların kendilerince içsel risk yönetim modelleri geliştirmelerine izin verilmektedir (TSPAKB, 2005:9-10).

3.3.2.1.Standart Metot

Standart metoda göre piyasa riski, komitenin tarif ettiği şekilde faiz, emtia, yabancı para, hisse senedi ve opsiyon riskinin ayrı ayrı hesaplanıp toplanmasıyla elde edilir.

- **Faiz Riski**

Standart yaklaşım ile faiz oranı riski hesaplanırken, ticaret defterinde faiz oranına duyarlı tüm kalemler dikkate alınmaktadır. Minimum sermaye gerekliliği, her bir kaleme ilişkin uzun ve kısa pozisyonlardan kaynaklanabilecek spesifik risk ile portföyün bir bütün olarak değerlendirilmesi ile hesaplanan genel piyasa riski dikkate alınarak hesaplanmaktadır.

“Spesifik risk”, bankanın elinde bulunan faize bağlı enstrümanları ihraç eden tarafla ilgili meydana gelebilecek olumsuz gelişmeleri hesaba katmaktadır. Bu riskin hesaplanmasında aynı özellikteki enstrümanlar için netleştirme yapılması sınırlandırılmıştır. Tahvil çıkaran kuruluş aynı olsa bile farklı tahvilleri arasında da kupon ödemesi, likidite ve geri çağırma nitelikleri açısından farklılıklar bulunması nedeniyle netleştirme işlemi yapılamaz (Mercan, 2006:20).

Spesifik risk ile ilgili olarak standardın koymuş olduğu risk katsayıları Tablo ‘da sunulmaktadır.

Tablo 3.2: Spesifik Riskin Hesaplanmasında Kullanılacak Risk Katsayıları

Tahvil İhraç Eden Kuruluş	Vadeye Kalan Gün	Risk Katsayısı
Merkezi Hükümet	Tüm Tahviller	0.00
Kamu Kuruluşları	<6 ay	0.25
Kamu Kuruluşları	6-14 ay	1.00
Kamu Kuruluşları	>24	1.60
Diğer	Tüm Vadeler	8.00

Kaynak: BIS, Amendment to the Capital Accord to Incorporate Market Risks, 1996.

Burada, spesifik risk katsayısı merkezi hükümet kağıtları için %0 olarak belirlenmiştir. Merkezi hükümet dışındaki kamu kuruluşları, çok uluslu kalkınma bankaları ile Moody’s ve S&P tarafından BBB ve üstü derecelerin verilmiş olduğu tahviller kamu kuruluşları adı altında gruplanmış olup, bu grupta değerlendirilen tahviller için vade uzadıkça risk ağırlıkları yükselmektedir. Özel sektör firmalarının çıkarmış olduğu tahviller ise diğer adı altında sınıflandırılmış ve risk katsayısı %8 olarak belirlenmiştir. Üye ülkeler son grup için daha yüksek bir risk katsayısı belirleyebilirler (BIS, 1996:9).

“Genel piyasa riski” ise, faiz oranlarındaki değişimin yaratabileceği zararı ölçmektedir. Genel piyasa riski aşağıdaki sermaye yükümlülüklerinin toplamı olarak tanımlanmıştır.

- Bankanın portföyündeki net kısa ve uzun pozisyonlar,
- Aynı zaman dilimlerinde eşleşen pozisyonların küçük olanı,
- Farklı zaman dilimi içerisinde eşleşen pozisyonlardan payı büyük olan,
- Uygun olduğu durumda, opsiyonlardaki net pozisyon.

Genel piyasa riskinin hesaplanmasında kullanılan iki temel yöntem “vadeye kalan gün sayısı” ve “ortalama vade” yöntemleridir. Vadeye kalan gün sayısı yönteminde, faiz oranına duyarlı tüm uzun ve kısa pozisyonlar için tanımlanmış vade kullanılmaktadır. Sabit oranlı enstrümanlar vadeye kalan gün süreye, değişken süreli enstrümanlar ise yeni fiyatın belirlenmesi kalan süreye göre bir vade ile eşleştirilmektedir. Burada, aynı tahvil için elde edilen aynı tutardaki eslesen pozisyonlar arasında netleştirme yapılmaktadır. Öncelikle her bir vadede yer alan uzun ve kısa pozisyonlar belirlenmekte ve o vadeye karşılık gelen risk ağırlığı ile çarpılmaktadır. İkinci aşamada, ağırlıklandırılmış uzun ve kısa pozisyonlar arasında netleştirme işlemi gerçekleştirilmektedir. Her vade dilimindeki netleştirilmiş toplam uzun veya kısa pozisyondan küçük olanının %10’u alınmaktadır. Bu hesaplamalar yapıldıktan sonra yatay netleştirme uygulanmaktadır. Bunun için önce vadelerin 1 yıla kadar, 1-4 yıl arası ve 4 yıldan uzun olarak gruplanması yoluyla üç zaman dilimi elde edilmektedir. Bankalar, öncelikle her bir zaman diliminin net pozisyonları içinde, sonra da bu zaman dilimleri arasında netleştirme işlemi yapmaktadırlar. Bu netleştirme işlemleri, eşleşen uzun ve kısa pozisyon tutarının belli bir yüzdesi alınarak yapılmaktadır. Sermaye gerekliliği, yukarıdaki iki aşamadan elde edilen tutarlar ile opsiyonlardaki net pozisyon toplanmasıyla bulunmaktadır. Bu netleştirme işlemleri için ilgili katsayılar Basel Komitesi tarafından açıklanmıştır. Diğer yaklaşım olan ortalama vade metodunda, her pozisyonun fiyat duyarlılığı ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Bunun için öncelikle her enstrümanın faizlerdeki %0.6 ila %1’lik değişime olan duyarlılığı hesaplanmakta, belirlenmiş 15 vadeye kalan süre dilimleri çerçevesinde ağırlıklandırılmaktadır. Her

vade dilimi için %5'lik sermaye ayırmak gerekmektedir. Daha sonra bu pozisyonlar da önceki yöntemde olduğu gibi netleştirilmektedir (BIS, 1996:11-14).

- **Hisse Senedi Riski**

Hisse senedi, yatırım fonu, katılma belgeleri gibi enstrümanların fiyat değişimleriyle oluşan zarar olasılığıdır. Hisse senetleri için risk hesabında, spesifik risk ve genel piyasa risk ayrımı yapılmaktadır. Genel piyasa için ayrılması gereken sermaye yükümlülüğü, hisse senetlerinin cari fiyatları esas alınarak hesaplanan net pozisyonun %8'idir. Spesifik risk için, %8 sermaye karşılığı tutulması gerekmekte, ancak hem likit hem de yeterinde çeşitlendirilmiş portföyler için bu oran %4 olarak uygulanmaktadır. Likit ve çeşitlendirilmiş portföy kriterlerinin belirlenmesi konusunda gözetim otoritelerinin inisiyatifi bulunmaktadır. Hisse senetleri fiyat değişim riskini en aza indirmek için, hisse senedine yatırım yapacak olan bankanın yatırım yapacağı işletmelerin durumunu, sektörel analizini ve ekonomik konjonktürü dikkate alması zorunludur.

- **Yabancı Para Riski**

Bankalar, yabancı para pozisyonları nedeniyle yüklenmiş oldukları piyasa riskini hesaplarken iki aşamadan oluşan bir işlem gerçekleştirmektedirler. Öncelikle, tek bir yabancı para pozisyonunda karşılaştıkları riski, sonra da tüm yabancı paralar cinsinden sahip oldukları uzun ve kısa pozisyonların bileşimi nedeniyle karşılaştıkları riski hesaplamaktadırlar. Standart, altın rezervlerinin, bankalar tarafından yabancı para pozisyonlar gibi yönetilmeleri nedeniyle, bu kapsam içinde değerlendirilmesini uygun bulmaktadır.

Bankanın bir yabancı para cinsinden net açık pozisyonu, o yabancı para cinsinden taşıdığı net günlük pozisyonunu, net gelecek pozisyonunu, garantilerini, gelecekteki net gelir ve gider pozisyonunu ve o yabancı para cinsinden kar-zarar anlamına gelebilecek diğer tüm kalemlerin toplamını ifade etmektedir. Bu açık pozisyon hesaplanırken, gerçekleşmiş ancak henüz alınmamış faizler ile gerçekleşmiş ancak henüz ödenmemiş giderler dikkate alınacaktır. Beklenen faiz gelirleri ile giderlerin tutarları belli değilse dikkate alınmayacaktır. Gelecekteki yabancı para pozisyonları ve altın hesapları bugünkü değerleri ile dikkate alınmaktadır.

Bankanın yabancı para cinsinden sahip olduğu eşleşen pozisyonlarının, onu döviz kurlarındaki değışiklere karşı koruması, sermaye tabanındaki kayıplara karşı da koruyacağı anlamına gelmemektedir. Sermaye tabanı ülke parası cinsinden, ancak yükümlölükleri yabancı para cinsinden olan bir bankanın SYR, ülke parasının değeri yitirmesi halinde düşecektir. Tüm bu nedenlerle standart, yabancı para cinsinden eşleşen pozisyonların, hangi koşullar altında piyasa riskinin hesaplanmasında dikkate alınmayacağına ilişkin düzenleme yapma inisiyatifi gözetim otoritelerine bırakmaktadır (BIS, 1996:23-25).

Toplam yabancı para portföyü riskinin hesaplanmasında iki yaklaşım önerilmektedir. İlkinde her bir yabancı para net pozisyonu ve altın hesapları günlük kurlardan referans bir yabancı paraya dönüştürölmektedir. Bankanın net açık pozisyonu, toplam net kısa ya da uzun pozisyondan büyük olanına toplam net altın pozisyonunu eklenmesi ile bulunmaktadır. Bu toplamın %8'i, kur riski için ayrılması gereken sermaye oranını vermektedir. İkinci yöntemde, bankaların içsel risk ölçüm modellerinden hesaplama yapılır (Mercan, 2006:33-34).

- **Emtia Riski**

Bankaların altın dışındaki kıymetli maden pozisyonlarından oluşan piyasa riskidir. Banka portföylerindeki emtia pozisyonlarının karşı karşıya olduğu riskler şöyle sıralanabilir:

- Benzer ürünlerin fiyatları arasındaki ilişkinin değışmesi,
- Faiz oranlarının değışmesi (taşıma maliyetiyle ilgili olarak),
- Vadeli fiyatlarda değışim riski.

Emtia riski için tutulması gereken asgari sermaye yükümlölüğü;

- İçsel Var modelleriyle,
- Vade merdiveni yöntemiyle,
- Basitleştirilmiş yöntemle,

yöntemleriyle hesaplanabilir.

Vade merdiveni yönteminde, bankaların altın dışındaki kıymetli madenler ile emtia spot ve vadeli net kısa ve uzun pozisyonlarını her bir maden ve emtia bazında standart ölçüm birimleri ile tespit ederek bunları cari fiyatlarından ulusal paraya dönüştürmeleri gerekmektedir.

Basitleştirilmiş yöntemde, vade dağılımı dikkate alınmaz ve bankaların taşıdığı kıymetli maden ve emtialardan kaynaklanan piyasa riskine karşılık her bir emtia ve kıymetli maden ile ilgili taşınan net kısa veya uzun pozisyon üzerinden 15%, forward gap ve faiz oranı risklerini kapsamak için de her bir kıymetli maden ve emtianın kısa ve uzun pozisyonlarının toplamının 3%' ü oranında asgari sermaye yükümlülüğü hesaplanır.

- **Opsiyon Riski**

Opsiyonların taşıdığı piyasa risklerinin standart yaklaşıma göre hesaplanmasında, gözetim otoriteleri farklı yaklaşımlar arasında seçim yapmak konusunda serbest bırakılmaktadır. Bunun nedeni, bankaların opsiyonlara ilişkin işlemlerinin oldukça çeşitli olması ve bu araçların fiyat değişikliklerine duyarlılıklarını ölçmenin güçlükleridir.

Bankalar, opsiyonlarda yalnızca alıcı taraf ise daha basit olan yaklaşımları seçebilirler. Bankalar, hem opsiyon alıyor hem de opsiyon anlaşmaları satıyorlarsa daha gelişkin yöntemlerden (“Delta Plus” veya “Senaryo”) birini ya da kendi iç risk ölçüm yöntemlerini seçerler. Standart, bu yöntemlere ilişkin oldukça teknik ve detaylı açıklamalar içermektedir (BIS, 1996:32).

3.3.2.2. İçsel Risk Ölçüm Modeli Metodu

İçsel risk ölçüm modellerinin kullanımı düzenleyici otoritenin onayıyla gerçekleştirilebilir. Bunun için düzenleyici otorite, bankanın kullandığı modelin sağlamlığı, bu konuda görevlendirilmiş çalışanların nitelik ve niceliği gibi faktörleri göz önüne alacaktır. Bazı durumlarda standart metot ile içsel risk ölçüm metotları beraber kullanılabilir.

- **Niteliksel Standartlar**

Niteliksel standartlar doğrudan üst yönetime bağlı bağımsız bir risk kontrol ünitesinin varlığı, kullanılan modelin düzenli olarak performansının geriye dönük olarak ölçülmesi, modelin rutin olarak stres testlerinden geçmesi, risk ölçüm sistemiyle ilgili uygun yazılı belgelerin mevcudiyeti, risk ölçüm sisteminin düzenli olarak dış denetime tabi olması gibi şartlardan oluşmaktadır.

- **Niceliksel Standartlar**

Bankalar modellerin seçiminde serbest bırakılmakla beraber, standardın belirlediği bazı asgari şartları yerine getirmelidir. Örneğin, riske maruz değer her gün hesaplanmalıdır. Bu hesaplama %99'luk güvenlik aralığında sonuç vermelidir. Tüm bankalar her gün, önceki gün hesaplanan riske maruz değer tutarı ile son 60 işgününde gerçekleşen riske maruz değer ortalamasının düzenleyici otoritenin belirlediği çarpan ile çarpılmasından doğan tutarın en büyüğü kadar bir sermaye tutmalıdır.

- **Stres Testi**

Piyasa riskinin ölçülmesinde kendi risk ölçüm modellerini kullanan bankaların, düzenli bir şekilde stres testleri uygulamaları gerekmektedir. Stres testi etkili bir piyasa riski yönetiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Bankalar için stres testinin önemi büyüktür. Sahip oldukları portföyün beklenmedik piyasa koşulları altında ne kadar değer kaybedebileceği ve sonuçlarının neler olabileceği hakkında en net bilgiye stres testleri yoluyla ulaşılabilir.

Oluşturulan varsayımsal senaryolar karşısında gelebilecek felaketin tutulan pozisyonları ne ölçüde etkileyebileceğinin hesaplanması ve bunların kurumun gerekli birimlerince önceden bilinmesinin önemi büyüktür. ABD'de yaşanan ve birçok ülkeyi etkileyen 1987 krizi, 1992 yılında yaşanan ERM (Döviz Kuru Mekanizması) krizi, yakın geçmişte yaşanan Güneydoğu Asya krizi ve Rusya krizi stres testleri yapılmasının gerekliliğini vurgulaması açısından dikkate alınması gereken önemli olaylardır (BIS, 1996:46-47).

3.4. Basel I'e Yönelik Temel Eleştiriler

Bankaların krizlere ve finansal kırılganlığa karşı duyarlılıklarını arttırmak ve finansal istikrarı sağlamak amacıyla Basel 1 düzenlemelerinin getirmiş olduğu kurallar başlangıç aşamasında sorun yaratmakla birlikte, uygulanan sermaye standardı çeşitli nedenlerden dolayı risk ölçümünde yetersiz kalmış ve özellikle büyük bankaların kredi riskinin duyarlılığının ölçülmesinde daha farklı sermaye analizlerine gereksinim duyulmuştur (Dwiht, t.y.).

Sermaye yeterliliği hesaplanmasına esas teşkil eden risk ölçütlerinin yeterli olmaması, sadece kredi riskinin tanımlanması, elde tutulan varlıklar ve finansal kurumlar arasında hassas bir risk ayırımı yapmaması, portföy kavramını gözardı ederek portföy içindeki risklerin netleştirilmesini hesaba katmaması ve elde tutulan varlıkların piyasa değerleri yerine muhasebe değerlerini esas alması, Basel I standardının en önemli eksiklikleri olarak sayılabilir. Kredi riski ve piyasa riskini ölçmede kullanılan mevcut yöntemlerin, bankacılık risklerini gerçekçi bir şekilde ölçmede yetersiz kalması, finansal piyasalardaki fiyat dalgalanmalarını yeterinde dikkate almaması, bankaların portföy oluşturma davranışlarındaki farklılıkları gözetmemesi gibi nedenlerle söz konusu standardın yeniden ele alınarak kapsamının genişletilmesi ve daha hassas risk ölçüm yöntemlerine yer verecek şekilde yapılanmasını gerektirmiştir (Teker vd., 2005:45). Bununla birlikte, teknolojiye ve finansal piyasalarda sürekli gelişmeler yaşanması, bankaların gerçekte operasyon risklerini de üstlenmelerine rağmen mevcut düzenlemenin banka sermayesini sadece piyasa ve kredi riskleri ile ilişkilendirmiş olması, kredi riskini hesaplamada tekbir oranın kullanılması ve farklı faaliyetlerde bulunan tüm bankaların aynı yönteme tabi tutulması, temel kredi riski kriteri olarak OECD üyeliğinin esas alınması gibi nedenler bankacılık sektöründe rekabet eşitliğini kaldırmıştır.

Basel Standardı 1988 yayınlandığı haliyle yalnızca kredi riskine duyarlı bir SYR tanımlamaktaydı ve ancak 1996 yılında yapılan değişiklik ile piyasa riskine de duyarlı hale getirildi. Aynı yıl bankalara ilk kez kendi iç modellerini kullanma seçeneği tanındı. Bankacılığın geçirmekte olduğu değişim sürecinde hem kredi riski hem de piyasa riskinin daha karmaşık bir hal almasının yanında, bankacılıkta faiz oranı riski, operasyonel (işletme) risk ve likidite riski gibi varolan standardın kapsamında olmayan

riskler de önem kazandı. Bu durum, varolan standarda göre hesaplanan sermaye oranının, her zaman bankanın mali durumunun iyi bir göstergesi olmaması sonucunu doğurmuştur (Mercan, 2006:29).

Bunun için, etkin bir denetim ve gözetim sistemi oluşturulup uygulanması ve piyasa disiplininin etkinliğinin arttırılmasının sağlanması da gereklidir. Özellikle 90'larda sermaye yeterliğine sahip olan bankaların dahi iflas etmiş olması bu konuda daha farklı yaklaşımların gerekliliğini ortaya koymuştur (Mercan, 2006:30).

Risk Temelli Sermaye yaklaşımında kullanılan sermaye kavramı, bir bankanın beklenen ya da beklenmeyen kayıplarını karşılama kapasitesini yeterince ifade etmemektedir. Örneğin, kredi karşılıkları konjonktürün iyi olduğu dönemlerde karşılaşılan riskin gerektirdiğinin üstüne çıkmakta, tersine gelişmeler olduğunda da yetersiz kalmaktadır.

Özetle Basel 1 kriterlerinin eksiklikleri şöyle sıralanabilir;

a. Basel I'in risk ölçümlerinde yetersiz kalması; kredi riski ve piyasa riskinin ölçülmesi, fakat operasyonel risklerin göz ardı edilmesi,

b. Basel I'de sadece kredi riski ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluğu bulunmaktadır (BDDK, 2005:2),

c. OECD üyesi olan ülkelerin hükümetlerine % 0, üye ülkelerin bankalarına olan borçlara ise %20 risk ağırlığı verilirken, OECD üyesi olmayan ülkelere %100 risk ağırlık öngörülmüş olası (Kulüp kuralı),

d. Kredi riskinin ayrıştırılmasında sınırlı kalınması (kredi riskinin 5 risk ağırlığına ayrılması),

e. Karsı tarafın kredi notuna (değerliliğine) bakılmaması,

f. Yasal sermaye arbitrajına imkân veriyor (Yüksel, 2004:8),

g. Gerçek risklilik seviyesi Basel I ile doğru bir şekilde ölçülemeyen işlemler (örneğin menkul kıymetleştirme (VDMK) ve kredi türevleri) sermaye arbitrajına imkân veriyor.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BASEL II KRİTERLERİ, BASEL III'ÜN TEMEL YAPISI VE BASEL II KRİTERLERİNE GÖRE KOBİ'LERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1.Basel II Kriterlerinin Ortaya Çıkış Süreci ve Sebepleri

1990'lı yıllarda ortaya çıkan küreselleşmeye paralel olarak reel sektörlerde, özellikle ülkelerin liberal ekonomi politikaları sonrasında ortaya çıkan rekabet, teknoloji alanındaki gelişmelerin paralelinde artan boyutlara ulaşmıştır. Bankalar, hem küresel ekonominin yeni düzenine uyum sağlamaya çalışan reel sektörün finansman ihtiyaçlarını karşılayabilmek, hem de şiddetlenen rekabet ortamında rakip bankalara karşı üstünlük sağlayabilmek için sundukları finansal araçlarda değişikliklere gitmişlerdir. Bu çerçevede reel sektöre sunulan finansal araçların çeşidi arttığı gibi, bu araçlar eskiye nazaran daha karmaşık bir yapıya kavuşmuştur. Uluslararası piyasalardaki gelişmeler, 1988 yılında finans sektörünün güçlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmiş olan mevcut düzenlemenin yetersiz kalması, risk çeşitlerinin artması gibi unsurlar yeni sermaye standartları oluşturmayı gerektirmiştir. Bu açıdan bakıldığında Basel I ortaya çıktığı dönemdeki ihtiyaçları karşılayan, ancak günümüzde risk ölçme yapısının yetersizliği nedeniyle eksik kalan bir uygulama haline gelmiştir (Çelik, 2007:96-97).

Basel I ile tanımlanan bankaların maruz kaldığı kredi riski ve piyasa riskini ölçmede kullanılan mevcut yöntemlerin; bankacılık risklerini gerçekçi bir şekilde ölçmede yetersiz kalması, finansal piyasalardaki fiyat dalgalanmalarını yeterince dikkate almaması, bankaların portföy oluşturma davranışlarındaki farklılıkları gözetememesi gibi nedenlerle, sözkonusu standardın yeniden ele alınarak kapsamının genişletilmesi ve daha hassas risk ölçüm ve yönetim metodlarına yer verebilecek şekilde yapılanması giderek bir zorunluluk haine gelmiştir. Bu nedenle Basel Komite, 1999 yılında Basel II diye anılan yeni sermaye standardı için formal bir tartışma ortamı yaratmış, tartışma konularını tüm kullanıcılara internet ortamında sunmuştur. Bu taslak,

gelen öneri ve kritikler doğrultusunda geçen yıllarda birkaç önemli revizyona tabi tutulmuştur. Basel II standartları 26 Haziran 2004 tarihinde internet üzerinden yayınlanmıştır (Teker vd., 2005:45).

Basel 2 düzenlemelerinin ortaya çıkışında etkili olan temel faktörler bankacılık krizleri ve finansal krizlerdir.

4.1.1.Bankacılık Krizleri

20.Yüzyılda farklı ekonomik rejimler uygulayan yüzden fazla ülke çeşitli boyutlarda bankacılık kriziyle karşılaşmıştır. Bu krizlerden özellikle 20-25 dönem içinde yaşayan krizlerin nedenleri arasında liberalleşme politikaları sonrasında artan kredi kullandırım oranları ve varlık fiyatlarındaki fiyat yükselişleri gösterilmektedir. Örneğin Norveç'te banka kredilerinin nominal Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'ya oranları 1984 yılında %40 iken,1988 yılında %68'e yükselmiş ve bu yükselişi varlık fiyatlarındaki anormal artışlar izlemiştir. Bu durum problemlili kredilerin artmalarına neden olmuş ve bankaların mali yapılarını olumsuz etkilemiştir. Yaşanan gelişmeler sonucunda Norveç Ekonomisinde 7% daralma gözlemlenmiştir. Aynı şekilde İsveç'te 1980'li yıllar boyunca gözlenen kredi artışı, gayrimenkul fiyatlarının önemli ölçüde artmasına neden olmuştur. 1991 yılında pek çok bankanın aşırı değerlenmiş varlıklara dayalı olarak kredi kullandırmaları sonucunda çeşitli sorunlar yaşanmış ve Norveç ekonomisinde olduğu gibi İsveç ekonomisinde de daralmalar meydana gelmiştir. Benzer krizler Japonya ve daha birçok OECD ülkesinde yaşanmıştır.

Finansal piyasalardaki faiz oranları ve döviz kurundaki dalgalanmalar, çok sayıda finansal kuruluşun iflasına neden olmuştur. Aşağıdaki tabloda çeşitli ülkelerde yaşanan bankacılık krizleri ve bu krizlerin ekonomiye olan maliyetleri gösterilmiştir.

Tablo 4.1: Bazı Bankacılık Krizleri ve Ekonomiye Olan Maliyetleri

Ülkeler	Bankacılık Krizinin Tarihi	Krizin Ülkeye Maliyeti(*)	Batık Kredilerin Oranı(**)
ABD	1984-1991	5-7	4
Arjantin	1980-1982-1985	13-55	9-30
Brezilya	1994-1996	4-10	9
Endonezya	1994	2	-
Filipinler	1981-1984	3-4	-
Finlandiya	1991-1993	8-10	9
İspanya	1977-1985	15-17	-
İsveç	1991-1993	4-5	11
Japonya	1990'lar	3	10
Malezya	1985-1988	5	33
Meksika	1994-1995	12-15	11
Norveç	1988-1992	4	9
Sri Lanka	1989-1993	9	35
Şili	1981-1985	19-41	16
Tayland	1983-1987	1	15
Türkiye	1982-1985- 1994-1999-2000- 2001	3-10-15-20	-
Uuguay	1981-1984	31	15
Venezuela	1980-1983- 1994-1995	17	-

*Finansal Sistemde yaşanan krizin yol açtığı mali kayıpların GSMH'ya % olarak oranı.

**Batık kredilerin toplam kredilere % olarak oranı.

4.1.2.Finanssal Krizler

Bankacılık krizleri ile birlikte, uluslararası piyasalarda yaşanan gelişmeler, bu piyasalarda ortaya çıkan alternatif yatırım araçları, türev piyasalarda ortaya çıkan yenilikler, bilgi ve iletişim teknolojisindeki ilerlemeler, sermayenin bir ülkeden başka bir ülkeye gerek kısa gerekse de uzun vadeli olarak serbestçe dolaşımı nedeniyle bir ülkede ortaya çıkan finansal şokun, Asya krizinde olduğu gibi öncelikle bölgesel sonrasında da global bir şoka dönüşmesi gibi faktörler uluslar arası finansal sistemde denetim yapısının güçlendirilmesi gibi faktörler uluslar arası finansal sistemde denetim yapısının güçlendirilmesi gereğini ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte Basel 2 düzenlemelerinin gelişiminde 1997 Asya ülkelerinde yaşanan finansal kriz etkili olmuştur.

1990'lı yıllarda Asya ülkeleri, uluslararası sermaye akımlarından önemli miktarlarda yararlanmıştır. 1994 yılından, kriz ortaya çıkıncaya kadarki dönemde gelişmekte olan ülkelerin bir çoğunda uluslar arası sermaye akınlarının GSMH içerisindeki payın önemli ölçülerde artış göstermiştir.

Borçlardaki artışla birlikte, türev ürünlerin çok gelişmiş olmasına rağmen, korunmamış kar ve faiz oranları da Asya krizinin ortaya çıkmasında etkili olan diğer faktörlerdir. Belirtilen ülkelerdeki faiz oranlarının yüksekliği, finans sektörü dışında faaliyet gösteren şirketlerinde önemli ölçülerde yabancı para üzerinden borçlanmalarını arttırmıştır.

Şirketlerin yurt dışı borçlanmalarından kaynaklanan kur risklerini, türev piyasalarda maliyetlerin yüksekliği nedeniyle korumayı ihmal etmeleri krizin boyutlarını daha da arttırmıştır. Asya krizi, bu krizin daha sonra ekonominin diğer sektörlerine sıçrayan bir kriz özelliğine sahiptir. Mali piyasalarda yaşanan kriz bölge ekonomilerinde hem döviz kurlarında hem de borsalarda dalgalanmalara neden olmuştur (Alp, 2001:863). Bu dalgalanmaların boyutu aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 4.2: Ülkelerdeki Develüasyon ve Borsa Endeksi Değişim Oranları

ÜLKELER	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Tayland	-48,7	-29,3	24,7	3,7	-36,0	-26,7
Malezya	-35,0	44,8	2,1	-2,4	-33,6	-46,2
Endonezya	-44,4	-44,6	-53,0	8,2	-73,8	-40,0
Filipinler	-33,9	-33,5	1,3	18,2	-33,0	-21,3
Hong Kong	0,0	-29,4	0,0	-6,02	0,0	-33,8
G. Kore	-44,7	-49,5	21,9	-0,9	-36,2	-50,0
Tayvan	-14,8	-9,3	1,2	0,3	-13,8	-9,1
Singapur	-15,0	-23,0	4,0	-7,1	-11,6	-28,5

Kaynak: <http://www.iie.com/publications/wp/98-2tabs.cfm#table1>

1: 30/06/1997-31/12/1997 Develüasyon oranı

2: 30/06/1997-31/12/1997 Borsa Endeksi Değişim oranı

3: 01/01/1998-05/08/1998 Develüasyon Oranı

4: 01/01/1998-05/08/1988 Borsa Endeksi Değişim Oranı

5: 30/06/1997-08/05/1998 Develüasyon Oranı

6: 30/06/1997-08/05/1998 Borsa Endeksi Değişim Oranı

Tayland'da 1997 yılında başlayan para krizi çok kısa bir süre içerisinde komşu ülkelere yayılmaya başlamıştır. Endonezya, Malezya ve Filipinler krizden doğrudan etkilenirken, Singapur, Tayvan ve Hong Kong daha az etkilenmiştir. Bu ülkelerin, ekonomik ve endüstriyel yapıları, farklı şekillerde gelişme göstermekle birlikte, finansal piyasalardaki karmaşa belirtilen ülkelerde hızla yayılmıştır. Bu yayılım adı geçen ülkelerin paralarının piyasalarda birbirini etkileme özelliğine bağlanabilir. Asya ekonomilerinde meydana gelen kriz ve bu ülkelerde yaşayan karmaşa, bazı büyük Japon finans kurumlarının batışı ile aynı zamana gelmiştir. Bu gelişmeler, Japon ekonomisinin de resesyona girmesine yol açmıştır. Asya krizinin, Japon ekonomisine olumsuz etkisi, OECD'ye göre, 1998 rakamlarıyla Japonya Gayri Safi Milli Hasıla'nın (GSMH) %1,3'ü, Uluslar arası Para Fonu'na (IMF) göre ise GSMH'nin %0.75'i kadardır.

Gelişmekte olan ülkelerde yaşanan krizler sonrasında IMF'nin uluslar arası sistemdeki rolü başta olmak üzere liberalleşme politikalarının getirdiği riskler, bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ve etkileri, spekülörlerin baskıları, sermaye hareketlerinin istikrar bozucu etkileri gibi konular yoğun olarak tartışılmıştır. Bu çerçevede özellikle IMF'nin rolü sorgulanmış ve uluslar arası finansal sistemin yeniden yapılandırılması gündeme gelmiştir. Dünya Bankası, IMFBIS gibi uluslar arası kuruluşlar bu konuda öneriler getirmeye çalışmışlardır (Günel, 2001:1030). Bütün bu gelişmelerle beraber BASEL düzenlemelerinin de bu çerçevede yeniden ele alınması gündeme gelmiştir.

4.2. Basel II Kriterlerinin Temel Yapısı

Basel II kriterleri temelde asgari sermaye yeterliliği, sermaye yeterliliğinin denetimi ve piyasa disiplini ve olmak üzere üç nokta üzerine oturtulmuştur (Ferguson, 2003:397).

4.2.1.Asgari Sermaye Gereksiniminin Belirlenmesi

Düzenlemenin birinci ayağında asgari sermaye gereği tanımlanmıştır. Yeni düzenlemede mevcut sermaye tanımı ve asgari sermaye yeterlilik oranının yüzde 8 olması koşulu aynı kalmıştır. Ancak rasyonun paydasında önemli değişiklikler yapılmıştır. Kredi riski daha detaylı tanımlanmış, piyasa riskinde değişiklik olmamış ve ilk defa faaliyet riski (işlem riski) ilave edilmiştir (TBB, 2002:5).

$$SermayeYeterlilikRasyosu = \frac{ToplamSermaye}{(Kredi + Piyasa + FaaliyetRiski(i))} = BankaSermayeKatsayı(EnAz\%8)$$

Kredi riski için iki farklı yaklaşım önerilmektedir; standart yaklaşım (standardized approach) ve dahili derecelendirmelere dayalı yaklaşımlar (internal rating based-approaches - IRB). Standart yaklaşım; 1988 tarihli düzenlemedeki mevcut uygulama ile içerik olarak aynı ancak risk hassasiyeti daha yüksektir. Bireysel risk ağırlıkları halihazırda borçlunun dahil olduğu kategoriye (ülkeler, bankalar ya da kurumlar) dayanmakta iken, yeni düzenleme ile uluslararası bir derecelendirme kuruluşunun (daha kati) kriterlerine göre belirlenecektir.

Standart yaklaşımda risk ağırlıkları farklı kategorilere göre belirlenmiştir

1. Ülkelerin risk ağırlıkları (sovereign claims),

2. Bankaların risk ağırlıkları için iki ayrı seçenek bulunmaktadır:

- Bir ülkedeki tüm bankalar ülke risk ağırlığından bir kategori daha aşağıda değerlendirilecektir. (Bankalar I)

- Risk ağırlıkları bankanın derecelendirme kuruluşlarından aldığı derecelendirme notuna dayandırılır. (Bankalar II)

3. Şirket risk ağırlıkları

4. Gayrimenkul teminatlı kredilerin risk ağırlıkları

4.2.2.Sermaye Yeterliliğinin Denetimi

Denetimde amaç, bankaların doğru bir şekilde değerlendirilmiş risklerine karşılık tutmaları gereken sermayeyi belirleyecek birer dahili yöntemle sahip olduklarından emin olabilmektir. Denetimciler bankaların riskleri oranında sermaye tutmaları konusunda sorumlu durumdadırlar. Dahili yöntemlerin kullanılması gerektiğinde denetime ve müdahaleye konu olabileceklerdir.

Yeni düzenlemede gözetim ve denetim süreci için belirlenen ilkeler aşağıdadır:

1. Bankalar sermaye seviyelerini koruyacak stratejiler geliştirmek ve risk profilleri ile sermaye yeterliliklerini ilişkilendiren bir süreç geliştirmekle yükümlüdürler.
2. Denetim otoritesi bu süreç ve stratejileri incelemeli, değerlendirmeli, izlemeli ve gerektiğinde müdahale etmelidir.
3. Denetim otoritesi bankaların asgari sermaye yeterliliğine sahip olmasını sağlamalıdır.
4. Denetim otoritesi sermaye yeterliliği asgari oranın altına inmeden önce erken müdahalede bulunmalıdır.

Yapının denetim otoritesi kısmında, faaliyetler ve sistemin işleyişi açısından yetkili bir üst otorite tarafından bankaların denetlenmesi gerekir. Bu denetim otoritesi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'dur (BDDK). Denetim sürecinde özellikle bankaların risk yönetim sistemleri değerlendirilmekte, her bankanın uygun bir risk kontrol sistemi kurması ve uygulaması istenmektedir. Türkiye'de, bankacılık sisteminin denetlenmesine ilişkin kurulan BDDK, bankacılık risk yönetim sistemine ilişkin çıkarılan 4389 sayılı yasa, BDDK bünyesinde oluşturulan Risk Yönetim ve Gözetim Teknikleri Dairesi Basel II ilkelerinin uygulanmasını kolaylaştırabilir (Beşinci ve Kaya, 2005:60).

4.2.3. Piyasa Disiplini

Yeni yapıda piyasa disiplini bankaların daha şeffaf bir yapı sergilemeleri ile sağlanacaktır. Piyasa katılımcılarının bankaların risk yapıları ve sermaye yeterliliği pozisyonları konusunda daha fazla bilgi sahibi olabilmeleri için şeffaf bir yapı gerekmektedir. Kredi riski, kredi riskinin azaltılması teknikleri ve aktif menkul kıymetleştirmelerinin denetimsel kabulü için gereken daha detaylı şartlarla beraber, ana grup şeffaflık/açıklama standartları tüm bankalar için geçerli olmaktadır. Sistemin piyasa disiplini kısmında bankaların piyasayı ve ilgilileri bilgilendirme konusunda güvenilir ve şeffaf olması istenmektedir (Alp, 2005:59).

4.3.Basel III Çalışmaları

Basel III uzlaşısı, bir önceki sürümdeki eksikler ve yetersizlikler yüzünden gerekli görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında Basel II'nin eksiklerini, Basel III uzlaşısını ortaya çıkaran nedenler olarak nitelendirebiliriz. Basel III uzlaşısını ortaya çıkaran nedenlerden bazılarını şöyle sıralayabiliriz (BDDK, 2010:2):

- Olumsuz piyasa koşullarında ani düşüş gösterebilen sermaye tamponlarının güçlendirilmesi,
- Banka sermayelerinin kalitesinin artırılması,
- Basel II'ye destek olmak üzere bir kaldıraç oranı uygulamasının getirilmesi,
- Asgari sermaye gereksinimindeki döngüsellliği azaltma ve karşılık ayrılması,
- Bankacılık sektörünün kuvvetlendirilmesi amacıyla ortaya koyduğu sermaye ve likidite düzenleme önerileri sunması,
- Risk yönetiminin geliştirilmesine ek olarak, bankaların stres ortamlarına karşı dayanıklılığının artırılması.

Gerek Basel I düzenlemelerinin uygulanması sürecinde çok sayıda bankacılık krizinin yaşanması, gerekse Basel II sürecinde tüm dünyayı etkileyen bir bankacılık

krizinin yaşanması, ekonomistleri yeni çözüm arayışlarına itmiştir. Bunun yanı sıra bazı Avrupa Birliği ülkelerinin (Yunanistan, Macaristan, İspanya gibi) yaşadığı mali bunalımlar nedeniyle borçlarını ödeyemeyecek duruma gelmesi ve bunun gelişmiş ekonomileri büyük ölçüde etkilemesi, finans çevrelerini yeni önlemler almaya yöneltmektedir. Bunun üzerine BIS 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan Merkez Bankaları ve Denetim Otoriteleri Başkanları (GHOS-Governors and Heads of Supervision) Grubu toplantısının ardından, mevcut sermaye gereksinimi düzenlemelerini güçlendiren ve 26 Temmuz 2010'da varılan uzlaşayı onaylayan bir açıklamada bulunmuştur (BDDK, 2010:8).

Basel III olarak adlandırılan düzenleme değişiklikleriyle ulaşılmak istenen hedefler şu şekilde özetlenebilir (www.bddk.org.tr):

- Kaynağı ne olursa olsun finansal ve ekonomik şoklara karşı bankacılık sisteminin dayanıklılığının artırılması,
- Kurumsal yönetim ve risk yönetimi uygulamalarının geliştirilmesi,
- Bankaların şeffaflığının ve kamuya bilgi verme özelliklerinin artırılması,
- Mikro bazda yapılan düzenlemelerle bireysel olarak bankaların dayanıklılığının artırılması,
- Makro bazda düzenlemelerle finansal sistemin şoklara karşı direncinin artırılması.

Basel Komitesi, sistematik olarak önemli bankaların risklerinin tanımlanması hususunda Finansal İstikrar Kurulu (Financial Stability Board-FSB) ile çalışmalarını yürütmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar neticesinde 12 Eylül 2010'de Merkez Bankaları ve Denetim Otoriteleri Başkanları, sistematik öneme haiz finansal kuruluşların Basel III standartları çerçevesinin ötesinde kayıpları karşılayacak kapasiteye sahip olmaları konusunda fikir birliğine varmışlardır. Basel Komitesi çalışmalarını, Basel III ve ilgili denetime ilişkin sağlam standartların uygulanması alanlarında yoğunlaştırmayı planlamaktadır. Bununla birlikte aşağıda belirtilen alanlarda da çalışmalar devam etmektedir (www.bis.org):

- Alım satım hesaplarının (trading book) temelden gözden geçirilmesi,
- Dışsal derecelendirme notlarının seküritizasyon işlemlerinde (sermaye hesaplamaları çerçevesinde) kullanılması ve etkileri,
- Sistemik olarak öneme haiz finansal kuruluşlara ilişkin politikalar geliştirilmesi,
- Büyük risklere ilişkin düzenlemeler,
- Sınır ötesi (cross-border) bankacılık ilkelerinin geliştirilmesi,
- “Etkin Bankacılık Denetiminin Temel İlkeleri”nin krizden çıkarılan dersler sonrasında gözden geçirilmesi,
- Standart uygulamaların ve güçlü işbirliğinin banka denetçileri ve denetim otoriteleri arasında geliştirilmesi,

Basel III, Basel II sermaye hesaplama yöntemini baştan aşağıya değiştiren bir düzenleme değildir. Basel II’nin gözlemlenmesi sonucu bulunan eksiklikleri ve Basel II’ye getirilen yöneltile eleştirileri ortadan kaldırmak amacıyla yeni yaklaşımların eklenmesiyle hazırlanmış bir ek düzenlemedir.

4.4.Basel II Kriterleri’ne Göre Kobi’lerin Değerlendirilmesi

4.4.1.Basel II’ye Göre KOBİ Tanımları

Basel II’de KOBİ’lere yönelik en kritik konumda olan hüküm KOBİ tanımıdır. Bu tanım bazı zamanlarda kredilerin hangi portföye dahil edileceği açısından önem kazanırken bazı durumlarda da aynı portföy içerisinde büyük ölçekli şirketler ile KOBİ kredilerinin farklı sermaye yükümlülüklerine tabi olması sonucunu doğurmaktadır (Yüksel, 2005:16).

Türkiye’de şimdiye kadar yapılan KOBİ tanımlarından farklı olarak, Basel II’de sermaye yeterliliğini belirlemek için kullanılan standart yöntemde SME (Small and Medium Sized Entities) sınıfının sınırları firmaların yıllık toplam satış cirolarına göre belirlenmeye başlanacaktır. SME (KOBİ); toplam cirosu 50 milyon Euro’yu geçmeyen

firmalar olarak tanımlanmaktadır. KOBİ tanımına bağlı olarak “perakende-kurumsal” ayrımı çok önem kazanmakta olup bir bankadaki toplam kredisi (Nakit + Gayrinakit) 1 Milyon Euro’nun altında kalan KOBİ’ler “perakende portföy” içinde tanımlanmakta, ilgili bankadaki kredi miktarı 1 milyon Euro’nun üstünde olan KOBİ’ler ise “kurumsal portföy” içinde tanımlanmaktadır (Yüksel, 2005:18).

Kredi Tutarı (K) Yıllık Satış Ciro (C) Sınıflandırma

$K > 1.000.000.-$ EURO $C > 50.000.000.-$ EURO Kurumsal

$K > 1.000.000.-$ EURO $C < 50.000.000.-$ EURO Kurumsal-(KOBİ)

$K < 1.000.000.-$ EURO $C > 50.000.000.-$ EURO Kurumsal

$K < 1.000.000.-$ EURO $C < 50.000.000.-$ EURO Perakende-(KOBİ)

Ayrıca birbirleriyle bağlı olduğu düşünülen küçük işletmeler veya şahıslar tek bir işletme olarak kabul edilir ve portföydeki bu tarz firmalara verilen nakit ve gayri nakdi kredi miktarının perakende kredi portföyünün % 0,2’sini geçmemesi şartı aranır (www.bis.org).

4.4.2. Basel II’ye Göre KOBİ’lerin Derecelendirilmesi ve Derecelendirme Notunun Krediye Etkisi

Basel-II ile birlikte reel sektördeki firmalar bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından değerlendirilerek bir rating notuna sahip olacaklardır. Bu rating notları AAA-AA-A-BBB-BB-B-CCC-CC-C olarak sıralanacaktır. Bu rating belirlenirken firmanın finansal yapısı kadar yönetim ve organizasyon yapısı, kurumsallaşma düzeyi, insan kaynağı gibi niteliksel faktörler de dikkate alınacaktır.

AAA rating notuna sahip firmalar en düşük kredi fiyatları ile borçlanabilecekken C notuna sahip firmalar daha yüksek kredi faizleri ile borçlanabilecektir (www.itkib.org.tr).

Mevcut sistemde (BASEL I) firmalara verilen krediler risk yapısına bakılmaksızın, teminat yapısı dikkate alınarak büyük oranda %100 risk ağırlığına sahipken BASEL II ile birlikte kurumsal portföydeki firmaların risk ağırlığı firmanın

kredi notuna göre değişecektir. Risk Ağırlığı bankaların söz konusu firma için karşılık olarak tutacağı sermaye miktarını dolayısıyla banka için getirisiz sermaye miktarını gösterdiğinden risk ağırlığı arttıka firmanın kullanacağı fonun maliyetinin artması, risk ağırlığı azaldıkça söz konusu fonun maliyetinin azalması kaçınılmazdır. nemli olan konu; kurumsal portföyde bulunan firmaların daha uygun fiyatla borçlanabilmesi için mutlaka bağımsız uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından verilmiş bir nota sahip olması gerekliliğidir. Aksi takdirde derecelendirilmemiş bu tür firmalar %100 risk ağırlığına tabi olacak ve risk ağırlığı Türkiye'nin risk ağırlığından daha iyi olamayacaktır.

Perakende portföyde yer alan firmalar için ise bağımsız uluslar arası derecelendirme kuruluşları tarafından derecelendirme notu verilmiş olmaksızın %75 risk ağırlığı uygulanacaktır.

Bu durumda derecelendirme notu olmayan bir KOBİ bir bankadaki riskinin 1 Milyon EUR üzerinde olması nedeni ile Kurumsal KOBİ olarak nitelendirilecek, %100 risk ağırlığına tabi olacak ve daha yüksek maliyetle borlanabilecekken aynı firma diğer bir bankadan 1 Milyon EUR altında kredi kullanıyorsa o bankanın Perakende KOBİ portföyünde yer alıp derecelendirme notu o bankanın Perakende KOBİ portföyünde yer alıp derecelendirme notu olmamasına rağmen %75 risk ağırlığına tabi olacak ve daha uygun fiyatla borlanabilecektir. Tabii bu noktada göz önünde bulundurulması gereken konu uluslararası derecelendirmeye tabi tutulmuş, notu iyi olan ve kurumsal portföy içinde yer alan bir firmanın %20'lere kadar düşebilen risk ağırlığına dahil olması dolayısıyla çok daha uygun fiyatlarla borlanabilmesidir (Yaya ve Kaya, 2012).

Ciro ve toplam risk açısından değerlendirildiğinde, Türkiye'de KOBİ nitelikli firmaların büyük bir kısmının, perakende portföy kapsamında değerlendirileceği düşünülmektedir. Bu durum, standart yaklaşımda yüzde 75 risk ağırlığının uygulanacak olması nedeniyle perakende nitelikli KOBİ'lere göreceli avantaj sağlayabilecektir. Bir bankanın portföyünde perakende KOBİ nitelikli firmalara verilen kredi ne kadar fazla ise sermaye bulundurma maliyeti de o oranda düşecektir. Sermaye maliyetinin azalması, firmaların kredi fiyatlarına da olumlu bir biçimde yansıyacaktır.

4.4.3.Basel II Sürecinde KOBİ'ler İçin SWOT Analizi

Güçlü Yanlar

- Ekonomik kalkınmanın sağlanmasında KOBİ'lerin büyük öneme sahip olması ve bu nedenle KOBİ'lerin desteklenmesinin ulusal bir politika haline gelmesi,
- KOBİ'lerin ölçek büyüklüklerinden dolayı değişime kolay uyum sağlama kabiliyetleri,
- Türkiye'de KOBİ'lerce kullanılan banka kredilerinin pasif içerisindeki payının diğer borçlanma kalemlerine kıyasla düşük kalması nedeniyle, Basel II'den kaynaklanan ilave kredi maliyetlerinin bu işletmelerin finansman giderleri üzerinde önemli bir artış yaratmayacak olması.

Zayıf Yanlar

- KOBİ'lerin mali ve yönetsel yapılarındaki yetersizlikler nedeniyle, Basel II'ye uyumda zorlanacak olmaları,
- Türkiye'de yaygın bir biçimde kullanılan bazı teminat türlerinin, Basel II standart yöntemin uygulanması ile birlikte risk azaltıcı etkisinin olmaması,
- KOBİ'lerin Basel II hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları ve gereklerini yerine getirmede geç kalmış olmaları.

Fırsatlar

- Alternatif finansman kaynaklarının Türkiye'de gelişmeye başlaması,
- Gelişmiş ülkelere kıyasla, Türkiye'de Basel II uygulamalarına daha geç başlanacak olması nedeniyle, karşılaşılan problemler karşısında önlem alma avantajının ortaya çıkması,

- Basel II normlarına kısa sürede uyum sağlayabilen KOBİ'lerin faaliyet gösterdikleri alanda ciddi bir rekabet avantajına sahip olabilmeleri,
- Basel II hesaplamalarının KOBİ'ler lehine avantaj yaratması,
- Türkiye'de faaliyet gösteren çok uluslu bankaların Basel II konusunda ileri derecede kredi risk ölçüm metotlarını kullanır hale gelmeleri nedeniyle, ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerin ulusal bankalarına kıyasla yabancı bankaların KOBİ'ler lehine daha düşük fiyatlama yapabilmelerini sağlayacak olması,
- Basel II ile (risklerini iyi ölçen, sağlam sermaye yapısına sahip bankalar) bankaların kalifikasyonları artacağından dolayı müşteriye verilen hizmet kalitesinin artması ve bu durumun banka müşterisi konumundaki KOBİ'ler lehine avantaj yaratması,
- Ülkemizde gerek bankacılık sektörünün ortalama sermaye yeterlilik rasyosunun asgari sınır olan yüzde 8'in üzerinde olması gerekse son dönemde sektörde KOBİ'lere yönelik çok büyük bir kredi pazarlama rekabetinin başlamış olması firmaların riskliliğinden kaynaklanan sermaye yükümlülüğünün tamamının kredi fiyatına yansıtılmaması gibi bir avantajı ortaya çıkarabilecektir.

Tehditler

- Ülkemizde kayıt dışılığın küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde yaygın olması,
- Dış derecelendirme faaliyetlerinin KOBİ'ler için bir maliyet unsuru olması,
- Ülkemizde KOBİ'lere yönelik yeterli ve güvenilir istatistiki bilginin bulunmaması nedeniyle, KOBİ'ler için alınacak kararların sapmalı sonuçlar doğurabilecek olması,

- KOBİ'lere hizmet ve destek veren kurumlar arasındaki eşgüdüm eksikliğinin ve belirlenen stratejilerin uygulanmasında proaktif davranılmamasının uyum sürecini daha yavaş ve zor hale getirmesi,
- Basel II sürecinde bilişim teknolojisi, veri tabanı, donanım ve bilgisayar yazılımlarına yönelik yatırımlar ile insan kaynağının eğitime yönelik olarak yapılacak yatırımların KOBİ'ler için önemli bir maliyet unsuru olması.

4.4.4.Basel II Sürecinde KOBİ'lerin Yapması Gerekenler

KOBİ'ler kayıt düzenlerini gözden geçirmeli, şeffaf, doğru ve gerçeği tam olarak yansıtacak bir kayıt ve muhasebe sistemi kurmalıdır. Bankaların kredi risk ağırlığını hesaplamaları esnasında bu kıstaslar, kredi maliyetine doğrudan etki edecektir.

KOBİ'ler uluslararası standartlara uygun mali tablolar üretebilmelidir. Zira şeffaflık ve gerçeklik, Basel-II ile birlikte, KOBİ'ler ve banka arasında sağlıklı bir bilgi alışverişinin en temel ve vazgeçilmez unsuru olarak kabul edilmektedir. Bu aşamada, KOBİ'lerin mali işlemlerini yürüten ve 3568 sayılı Kanun ile yetki almış meslek mensuplarına da büyük görevler düşmektedir. Sadece vergi kanunlarına endeksli olarak yürütülen “büro muhasebeciliği” olgusundan uzaklaşılmalı ve uluslararası kabul görmüş standartlara uygun mali tablolar üretilmelidir. Bu da meslek mensubunun, kendisini geliştirip, bankalar ve KOBİ'ler ile birlikte Basel-II kriterlerine uyum sağlaması ile gerçekleşebilir. Farklı bilgi kullanıcıları için farklı mali tablolar üretme alışkanlığının Basel-II'de yeri yoktur.

KOBİ'ler, derecelendirme kuruluşlarının ve bankaların, kendilerini mercek altına alarak, yönetim ve organizasyon yapısından kayıt sistemlerine kadar tüm ekonomik yapılarını inceleyeceği gerçeğini hazmetme kapasitesine sahip olmalıdır. Çünkü kurumsal portföy; standart yaklaşımda bağımsız derecelendirme kuruluşlarının vereceği, içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda ise bankaların vereceği rating notuna bağlı olarak kredilendirilecektir. Öz sermaye ise, rating notunun belirlenmesinde etkili olacağından KOBİ'ler, sermaye yapılarını güçlendirmeli, kurum karları ortaklara dağıtılmayarak sermayeye ilave edilmeli ve gerekirse yeni ortaklık oluşumlarında yer alınmalıdır.

Basel II'nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlamalıdır.

Bütçe, planlama, yönetim, iletişim sistemleri ve kurumsal yönetim gibi kavramları benimseyip geliştirmelidirler.

Profesyonel finans yöntemlerini, bu konuda uzman kişileri istihdam ederek işletmelerinde uygulanabilir hale getirmelidirler.

KOBİ'ler, Bankaların Basel II kapsamında hangi ölçüm yaklaşımını kullandığını, bankalarından kullandıkları kredilerin perakende kredi olarak mı, kurumsal kredi olarak mı değerlendirildiğini öğrenmelidirler (Yüksel, 2005:40).

BEŞİNCİ BÖLÜM

BASEL KRİTERLERİNİN KOBİLER TARAFINDAN ALGILANMASINA YÖNELİK UYGULAMA ÇALIŞMASI

5.1.Yöntem

Bu kısımda; araştırmanın türü, evreni, örnekleme, veri toplama yöntemi, veri toplama aracı, verilerin çözümlenmesi için kullanılacak yöntemler kısaca açıklanacaktır.

5.1.1.Araştırmanın Modeli

Yapılan çalışmanın teori kısmında literatür taraması yapılarak betimsel araştırma türü kullanılmıştır. Uygulama kısmında ise survey araştırması tekniğinden yararlanılmıştır. Survey aracı olarak anket kullanılmıştır.

5.1.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara ilinde faaliyet gösteren, çalışan sayısı 1-250 kişi ve son dönem itibarıyla yıllık cirosu 3.000.000 TL-25.000.000 TL arasında olan işletmeler oluşturmaktadır. Ankara sanayi odasına kayıtlı 5207 işletme bulunmakta olup kriterlerimize giren tahmini firma sayısı 2.500-3.000 civarındadır. Bu kriterlere sahip 317 Kobi'ye anket uygulanmış verilen cevapların eksikliği ve tutarsızlığı nedeniyle 17 tanesi değerlendirilme dışına alınarak, 300 adet KOBİ araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

5.1.3.Veritoplama Teknikleri

Araştırmada veriler literatür taramasıyla ve anket yöntemiyle araştırmacı tarafından işletmeler bizzat ziyaret edilerek, faks ve mail yoluyla elde edilmiştir. Anketin birinci bölümünde demografik değişkenlere ait bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde işletmeye ait demografik değişkenler, diğer bölümlerde ise basel kriterleri ile

ilgili bilgiler yer almaktadır. Ankette 4'lü likert tipte sorular, açık uçlu sorular ve kapalı uçlu soru tekniğinden yararlanılmıştır.

5.1.4.Verilerin Analizi

Anket sonuçları SPSS paket programında değerlendirilmiştir. Birden fazla seçeneğine verilen cevapların değerlendirilmesi amacıyla yüzde ve frekans dağılımları hesaplanmıştır. Veri analizi, frekans değerlerinden faydalanılarak ve çapraz tablo analizleri kullanılarak yapılmıştır. Araştırma verilerinin sonucundaki bulguları tablolar halinde bulgular başlığı altında sunulmuştur.

5.1.5.Geçerlilik

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin genel olarak güvenilirliği (Alfa Değeri) 0,798'dir.

Tablo 5.1:Anketin Güvenilirlik Katsayısı (Cronbach's Alpha Değeri)

Cronbach's Alpha (Alfa Değeri)
0,798

Anketin güvenilirliğinin yüksek olması, ankete dayalı yapılacak olan araştırmanın da sağlam temellere oturtulmasını sağlayacaktır. Anketin ve anketin içindeki soruların güvenilirliğini Cronbach's Alpha değeri ile ölçülmektedir.

5.2.Bulgular ve Yorum

Bu bölümde analiz kapsamında uygulanan anket sonuçları değerlendirilecektir.

5.2.1.Demografik Değişkenler

Tablo 5.2. Cinsiyet

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Kadın	45	15,0	15,0	15,0
Erkek	255	85,0	85,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılanların %15'i kadın ve %85'i erkektir.

Tablo 5.3. Yaş

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli 20-26	24	8,0	8,0	8,0
27-33	48	16,0	16,0	24,0
34-40	132	44,0	44,0	68,0
41+	96	32,0	32,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılanların %8'i 20-26 yaş arasında, %16'sı 27-33 yaş arasında %44'ü 34-40 yaş arasında ve %32'si 41 yaş üstüdür.

Tablo 5.4. Eğitim

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Lise	39	13,0	13,0	13,0
Yüksekokul	54	18,0	18,0	31,0
Üniversite	189	63,0	63,0	94,0
Yüksek lisans+	18	6,0	6,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılanların %13'ü lise, %18'i yüksekokul, %63'ü üniversite ve %6'sı yüksek lisans ve üstüdür.

Tablo 5.5. Faaliyet süresi

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli 1-5 yıl	66	22,0	22,0	22,0
6-10 yıl	93	31,0	31,0	53,0
11-15 yıl	96	32,0	32,0	85,0
16+	45	15,0	15,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılanların %22'si 1-5 yıl arası, %31'i 6-10 yıl arası, %32'si 11-15 yıl arası ve %15'i 16 ve üzeri yıldır faaliyet göstermektedir.

Tablo 5.6. Sektör

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Gıda	60	20,0	20,0	20,0
Makine-Metal-iş	66	22,0	22,0	42,0
Tekstil	69	23,0	23,0	65,0
Kimya-plastik	36	12,0	12,0	77,0
İnşaat	27	9,0	9,0	86,0
Turizm	21	7,0	7,0	93,0
Enerji	6	2,0	2,0	95,0
Otomotiv	9	3,0	3,0	98,0
Diğer	6	2,0	2,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmalar sektör bazında incelendiğinde %20'sinin Gıda, %22'sinin Makine-Metal iş, %23'ünün tekstil, %12'sinin kimya plastik, %9'u İnşaat, %7 turizm, %2 enerji, %3 Otomotiv ve %2'si diğer seçeneğini işaretlemiştir.

Tablo 5.7. Hukuki Yapı

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli AŞ	57	19,0	19,0	19,0
LTD	165	55,0	55,0	74,0
Koolektif şirket	42	14,0	14,0	88,0
Şahıs firması	24	8,0	8,0	96,0
Holding	12	4,0	4,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan şirketlerin %19'u AŞ, %55'i LTD, %14'ü Koolektif şirket, %8 şahıs firması, %4 Holdingdir.

Tablo 5.8. İşçi sayısı

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli 0-20	84	28,0	28,0	28,0
20-40	126	42,0	42,0	70,0
40-60	54	18,0	18,0	88,0
60-80	30	10,0	10,0	92,0
80+	6	2,0	2,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılanların %28'i 0-20 işçi, %42'si 20-40 arası işçi, %18'i 40-60 işçi, %10'u 60-80 işçi ve %2'si 80+ işçi çalıştırmaktadır.

Tablo 5.9. Sermaye yapısı

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Tamamen özkaynak	15	5,0	5,0	5,0
Ağırlıklı olarak öz kaynak	165	55,0	55,0	60,0
Tamamen yabancı kaynak	30	10,0	10,0	70,0
Ağırlıklı olarak yabancı kaynak	60	20,0	20,0	90,0
Eşit olarak öz kaynak ve yabancı kaynak	30	10,0	10,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %5'i Tamamen özkaynaklı, 55'i ağırlıklı özkaynaklı, %10'u tamamen yabancı kaynaklı, %20'si ağırlıklı yabancı kaynaklı ve %10'u eşit olarak özkaynak ve yabancı kaynaklı.

5.2.2. Finansman Sorunlarına İlişkin Yanıtlar

Tablo 5.10. Öz Kaynak Yetersizliği

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Az önemli	51	17,0	17,0	17,0
Önemli	198	66,0	66,0	83,0
Çok Önemli	51	17,0	17,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Özkaynak yetersizliği ile ilgili verilen cevapların %83'ü özkaynağın oldukça önemli olduğunu göstermektedir.

Tablo 5.11. Alacakların Zamanında Tahsil Edilememesi

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Az önemli	48	16,0	16,0	16,0
Önemli	117	39,0	39,0	55,0
Çok Önemli	135	45,0	45,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Alacakların tahsil edilmesi ile ilgili verilen cevapların %84'ü oldukça önemli olduğunu göstermektedir

Tablo 5.12.Döviz Kurlarındaki Dalgalanma

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Önemsiz	30	10,0	10,0	10,0
Az önemli	45	15,0	15,0	25,0
Önemli	129	43,0	43,0	68,0
Çok Önemli	96	32,0	32,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Döviz kurunda dalgalanma ile ilgili verilen cevapların %75'i oldukça önemli olduğunu göstermektedir

Tablo 5.13. Ticari Kredilerin Vadelerinin Kısıtlılığı

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Az önemli	60	20,0	20,0	20,0
Önemli	120	40,0	40,0	60,0
Çok Önemli	120	40,0	40,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ticari kredi vadelerinin kısıtlılığı ile ilgili verilen cevapların %80'i oldukça önemli olduğunu göstermektedir

Tablo 5.14. Vadeli Satışlarının Çokluğu

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Az önemli	39	13,0	13,0	13,0
Önemli	171	57,0	57,0	70,0
Çok Önemli	90	30,0	30,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Vadeli satışların çokluğu ile ilgili verilen cevapların %87'i oldukça önemli olduğunu göstermektedir

Tablo 5.15. Girdi maliyetlerindeki Yükseklik

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Önemli	162	54,0	54,0	54,0
Çok Önemli	138	46,0	46,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Girdi-çıktı maliyetlerindeki yükseklik ile ilgili verilen cevapların %100'i oldukça önemli olduğunu göstermektedir

Tablo 5.16. Uygun Faizle Kredi Temin Edememe

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Az önemli	33	11,0	11,0	11,0
Önemli	168	56,0	56,0	67,0
Çok Önemli	99	33,0	33,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Uygun faizle kredi temin edememe ile ilgili verilen cevapların %89'u oldukça önemli olduğunu göstermektedir

5.2.3.Başvurulan Finansman Kaynakları

Tablo 5.17. Tamamen Öz Kaynaklar

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Ara sıra	225	75,0	75,0	75,0
Çoğu kez	45	15,0	15,0	90,0
Her zaman	30	10,0	10,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %25'i finansman kaynağı olarak özkaynağı çoğunlukla kullanmaktadır.

Tablo 5.18. Finans Kurumları (Factoring, leasing şirketleri gibi.)

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Hiçbir zaman	135	45,0	45,0	45,0
Ara sıra	93	31,0	31,0	76,0
Çoğu kez	48	16,0	16,0	92,0
Her zaman	24	8,0	8,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %24'ü finansman kaynağı olarak finans kurumlarını çoğunlukla kullanmaktadır.

Tablo 5.19. Satıcı Kredileri (Açık Hesap)

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Hiçbir zaman	21	7,0	7,0	7,0
Ara sıra	120	40,0	40,0	47,0
Çoğu kez	117	39,0	39,0	86,0
Her zaman	42	14,0	14,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %53'ü finansman kaynağı olarak satıcı kredilerini çoğunlukla kullanmaktadır

Tablo 5.20. Gayrimenkul Satışları

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Hiçbir zaman	210	70,0	70,0	70,0
Ara sıra	90	30,0	30,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %30'ü finansman kaynağı olarak gayrimenkul satışlarını ara sıra kullanmaktadır.

Tablo 5.21. Ticari Banka Kredileri

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Ara sıra	48	16,0	16,0	16,0
Çoğu kez	192	64,0	64,0	80,0
Her zaman	60	20,0	20,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %84'ü finansman kaynağı olarak ticari banka kredilerini çoğunlukla kullanmaktadır

Tablo 5.22. Faizsiz Bankacılık

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Ara sıra	177	59,0	59,0	59,0
Çoğu kez	87	29,0	29,0	88,0
Her zaman	36	12,0	12,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %41'i finansman kaynağı olarak faizsiz bankacılığı çoğunlukla kullanmaktadır

Tablo 5.23. Eş-Dost-Akraba

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Hiçbir zaman	225	75,0	75,0	75,0
Ara sıra	75	25,0	25,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %25'i finansman kaynağı olarak eş-dost-akrabadan borç aşmayı ara sıra kullanmaktadır

Tablo 5.24. Teşvikli Krediler

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Ara sıra	24	8,0	8,0	8,0
Çoğu kez	180	60,0	60,0	68,0
Her zaman	96	32,0	32,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %92'si finansman kaynağı olarak Teşvikli kredileri çoğunlukla kullanmaktadır

Tablo 5.25. Vadeli Çek ve Senet

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Hiçbir zaman	36	12,0	12,0	12,0
Ara sıra	186	62,0	62,0	74,0
Çoğu kez	78	26,0	26,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %26'sı finansman kaynağı olarak vadeli çek ve senedi çoğunlukla kullanmaktadır

5.2.4.İşletmede Kullanılan Teminat Türleri

Tablo 5.26. Nakit, mevduat veya mevduat sertifikası

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Hiçbir zaman	69	23,0	23,0	23,0
Ara sıra	201	67,0	67,0	90,0
Çoğu kez	30	10,0	10,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %10'u teminat türü olarak Nakit, mevduat veya mevduat sertifikasını çoğunlukla kullanmaktadır.

Tablo 5.27. Altın

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Hiçbir zaman	210	70,0	70,0	70,0
Ara sıra	78	26,0	26,0	96,0
Çoğu kez	12	4,0	4,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %4'ü teminat türü olarak altını çoğunlukla kullanmaktadır.

Tablo 5.28. Borçlanma Senetleri

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Hiçbir zaman	24	8,0	8,0	8,0
Ara sıra	132	44,0	44,0	52,0
Çoğu kez	114	38,0	38,0	90,0
Her zaman	30	10,0	10,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %48'i teminat türü olarak Borçlanma senetlerini çoğunlukla kullanmaktadır.

Tablo 5.29. Gayrimenkul ipoteği

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Hiçbir zaman	15	5,0	5,0	5,0
Ara sıra	120	40,0	40,0	45,0
Çoğu kez	135	45,0	45,0	90,0
Her zaman	30	10,0	10,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %55'i teminat türü olarak Gayrimenkul ipoteğini çoğunlukla kullanmaktadır.

Tablo 5.30. Ortakların Kefaleti

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Hiçbir zaman	42	14,0	14,0	14,0
Ara sıra	48	16,0	16,0	30,0
Çoğu kez	126	42,0	42,0	72,0
Her zaman	84	28,0	28,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %70'i teminat türü olarak ortakların kefaletini çoğunlukla kullanmaktadır.

Tablo 5.31. Grup Şirket Kefaleti

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Hiçbir zaman	36	12,0	12,0	12,0
Ara sıra	141	47,0	47,0	59,0
Çoğu kez	99	33,0	33,0	92,0
Her zaman	24	8,0	8,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %41'i teminat türü olarak grup şirket kefaletini çoğunlukla kullanmaktadır.

Tablo 5.32. Müşteri Çek ve Senetler

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Hiçbir zaman	15	5,0	5,0	5,0
Ara sıra	210	70,0	70,0	75,0
Çoğu kez	60	20,0	20,0	95,0
Her zaman	15	5,0	5,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan firmaların %25'i teminat türü olarak müşteri çek ve senetlerini çoğunlukla kullanmaktadır.

5.2.5. Basel Kriterlerinin Anlaşılmasına Yönelik Sorular

Tablo 5.33. Basel ile ilgili bilgi

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Evet	51	17,0	17,0	17,0
Kısmen	150	50,0	50,0	67,0
Hayır	99	33,0	33,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan yöneticilerin %17'si Basel kriterlerini ne olduğu bilirken %50'i kısmen bilmekte ve %33'ü hiç bilmemektedir.

Tablo 5.34. Basel II ile ilgili bilgiye ulaşılan kaynak

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Banka	30	10,0	10,0	10,0
Sanayi ve Ticaret Odası	48	16,0	16,0	26,0
Panel ve Toplantılar	123	41,0	41,0	67,0
Bilgi sahibi değilim	99	33,0	33,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılanların %33'ü Basel hakkında bilgi sahibi değilken, Basel hakkında bilgi sahibi olan yöneticiler bu kriterleri hakkında bilgiye %10 oranında bankalardan %16 oranında sanayi ve ticaret odasından %41'i ise panel ve toplantılardan ulaştığı görülmektedir.

Tablo 5.35. Basel II kimleri ilgilendirmektedir

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Banka	48	16,0	16,0	16,0
Kobi ve Banka	153	51,0	51,0	67,0
Fikrim yok	99	33,0	33,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Basel II hakkında ankete katılan yöneticilerin %16'sı bankaların ve %5'i Basel II'nin KOBİ ve bankaları ilgilendiklerini belirtmiştir.

Tablo 5.36. Basel II KOBİ üzerine etkileri

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Kredi almak daha kolaylaşacak	63	21,0	21,0	21,0
Kredi almak daha zorlaşacak	30	10	10,0	31,0
Herhangi bir etkisi olmayacak	108	36	36,0	67,0
Fikrim yok	99	33,0	33,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan yöneticilerin %21'i kredi almak kolaylaşacak, %10'u kredi almak kolaylaşacak, %36'sı herhangi bir etkisi olmayacak ve %33'ü bilgi sahibi değildir.

Tablo 5.37. Basel kriterlerine geçişle birlikte kullanılacak banka kredilerinde kredi derecelendirmesine tabi tutacağı hakkında

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Evet	186	62,0	62,0	62,0
Hayır	114	38,0	38,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan yöneticilerin %62'si Basel kriterlerine geçişle birlikte kullanılacak banka kredilerinde kredi derecelendirmesine tabi tutacağı hakkında bilgi sahibi iken %38'i bilgi sahibi değildir.

Tablo 5.38. İşletmeniz “Basel II” kriterlerine hazır olması

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Hiç	165	55,0	55,0	55,0
Kısmen	123	41,0	41,0	96,0
Yeterince	12	4,0	4,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan yöneticilerin %55'i işletmesinin Basel II kriterlerine uygun olmadığını düşünürken, %45'i az da olsa işletmenin Basel II kriterlerine uygun olduğunu belirtmiştir.

Tablo 5.39. İşletmeniz “Basel II” kriterlerine hazır olma süresi

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli 1 yıl içinde	30	10,0	10,0	10,0
2 yıl içinde	30	10,0	10,0	20,0
3 yıl +	105	35,0	35,0	55,0
Hiçbir zaman	135	45,0	45,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan yöneticilerin 510'u 1 yıl içinde, %10'u 2 yıl içinde %35'i 3 ve daha fazla yıl sonra ve %45'i hiçbir zaman cevabını vermiştir.

5.2.6. Basel II Sürecinde Karşılaştığınız Engeller

Tablo 5.40. Basel II kriterlerinin anlaşılınması

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Katılmıyorum	90	30,0	30,0	30,0
Kısmen katılıyorum	78	26,0	26,0	56,0
Katılıyorum	114	38,0	38,0	94,0
Kesinlikle Katılıyorum	18	6,0	6,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan yöneticilerin %44'ü Basel II kriterlerinin anlaşılmasının zor olduğu belirtmiştir.

Tablo 5.41. Finansman Sorunları

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Katılmıyorum	111	37,0	37,0	37,0
Kısmen katılıyorum	138	46,0	46,0	83,0
Katılıyorum	27	9,0	9,0	92,0
Kesinlikle Katılıyorum	24	8,0	8,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan yöneticilerin %17'si Basel II sürecinde karşılaşılan engeller hakkında finansal sorunların olduğu belirtmişlerdir.

Tablo 5.42. Şeffaflık Sorunları

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Katılmıyorum	87	29,0	29,0	29,0
Kısmen katılıyorum	147	49,0	49,0	78,0
Katılıyorum	54	18,0	18,0	96,0
Kesinlikle Katılıyorum	12	4,0	4,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan yöneticilerin %22'si Basel II sürecinde karşılaşılan engeller hakkında şeffaflık ile ilgili sorunların olduğu belirtmişlerdir.

Tablo 5.43. Teminatlandırma

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Katılmıyorum	99	33,0	33,0	33,0
Kısmen katılıyorum	126	42,0	42,0	75,0
Katılıyorum	39	13,0	13,0	88,0
Kesinlikle Katılıyorum	36	12,0	12,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan yöneticilerin %25'i Basel II sürecinde karşılaşılan engeller hakkında teminatlandırma ile ilgili sorunların olduğu belirtmişlerdir.

Tablo 5.44. Kurumsallaşma

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Katılmıyorum	111	37,0	37,0	37,0
Kısmen katılıyorum	138	46,0	46,0	83,0
Katılıyorum	27	9,0	9,0	92,0
Kesinlikle Katılıyorum	24	8,0	8,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan yöneticilerin %17'si Basel II sürecinde karşılaşılan engeller hakkında kurumsallaşma ile ilgili sorunların olduğu belirtmişlerdir.

Tablo 5.45. Nitelikli İnsan Gücü İstihdamı

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Katılmıyorum	78	26,0	26,0	26,0
Kısmen katılıyorum	129	43,0	43,0	69,0
Katılıyorum	69	23,0	23,0	92,0
Kesinlikle Katılıyorum	24	8,0	8,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan yöneticilerin %31'i Basel II sürecinde karşılaşılan engeller hakkında nitelikli insan gücü istihdamı ile ilgili sorunların olduğu belirtmişlerdir.

Tablo 5.46. Risk Bazlı Fiyatlandırma

	Sıklık	%	Geçerli %	Kümülatif %
Geçerli Katılmıyorum	96	32,0	32,0	32,0
Kısmen katılıyorum	120	40,0	40,0	72,0
Katılıyorum	27	9,0	9,0	81,0
Kesinlikle Katılıyorum	57	19,0	19,0	100,0
Toplam	300	100,0	100,0	

Ankete katılan yöneticilerin %28'i Basel II sürecinde karşılaşılan engeller hakkında risk bazlı fiyatlandırma ile ilgili sorunların olduğu belirtmişlerdir.

5.2.7.Çapraz Tablolar

Faaliyet süresine göre Basel 2 kriterlerini bilme durumu araştırıldığında,

Tablo 5.47. Faaliyet süresine göre Basel 2 kriterleri

		Basel 2			Toplam
		Evet	Kısmen	Hayır	
Faaliyet süre	1-5 yıl	9	36	21	66
	6-10 yıl	15	39	39	93
	11-15 yıl	12	57	27	96
	16+	15	18	12	45
Toplam		51	150	99	300

Faaliyet sürelerine göre Basel 2 kriterlerini bilme durumu arasında yorum yapmak mümkün değildir. Çünkü her faaliyet süresine göre Basel 2 kriterlerine bilenler ve bilmeyenler arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

İşletme büyüklüğüne göre Basel 2 kriterleri incelendiğinde ise,

Tablo 5.48. İşletme büyüklüğüne göre Basel 2 kriterleri

		Basel 2			Toplam
		Evet	Kısmen	Hayır	
İşçi sayısı	0-20	18	21	9	48
	20-40	21	63	24	108
	40-60	6	45	30	81
	60-80	6	15	33	48
	80+	0	12	3	15
Toplam		51	150	99	300

Küçük çaplı işletmelerin Basel 2 kriterlerine daha çok hakim oldukları Tablo 5.48’de görülmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya ekonomisinde olduğu gibi Türkiye ekonomisinde de KOBİ'ler büyük önem taşımaktadırlar. Türkiye'de uygulanmaya çalışılan Basel II süreci, ekonomide büyük paylara sahip KOBİ'ler için büyük önem taşımaktadır.

Basel II Türkiye üretiminde en çok KOBİ'leri etkilemektedir. Bu araştırmada da görüldüğü üzere KOBİ'lerde öz sermaye yetersizliği ve bununla birlikte finansman için öncelikle ve çoğunlukla finansal kredilere başvurdıkları tespit edilmiştir. Basel II kapsamında bağımsız derecelendirme kuruluşları ile bankalar tarafından derecelendirmeye tabi tutulacak olan KOBİ'lerin değerlendirme kriterinin başında işletme sermayesinin büyüklüğü olacaktır. Güçlü sermaye yapısına sahip ve derecelendirme notu yüksek olan KOBİ'lere bankalar tarafından verilecek kredilerin faizleri daha düşük olacaktır.

Yeni Basel II uzlaşısına göre Güçlü sermaye yapısına sahip ve derecelendirme notu yüksek olan KOBİ'lere bankalar tarafından verilecek kredilerin faizleri daha düşük olacaktır. Ancak nakit, mevduat veya mevduat sertifikası, yatırım fonları, altın, borçlanma senetleri, IMKB 100 hisse senetleri ile ana endeks dışında kalan ancak organize piyasalarda işlem gören senetler ve bu senetleri de kapsayan fonlar ve gayrimenkul ipotekleri, BASEL II standart yaklaşım çerçevesinde uygun bulunan teminatlardandır.

Bu araştırma sonucuna göre; Kobi'lerin büyük bölümünün Basel kriterleri hakkında bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir. Bilgi sahibi olan işletmelerinde mevcut bilgilerinin yetersiz düzeyde olduğu ve bu süreçte uyum sorunu yaşayacaklar görülmektedir. Ankara ili ile sınırlı KOBİ'lerin öz kaynak yapılarının zayıflığı, mali tabloların kredilendirmeye uygun olmaması ve kayıt dışı işlemlerin varlığı, Basel II'ye uyum surecini zorlaştırmaktadır. Bu çalışmanın yapıldığı dönem itibariyle, Ankara' da faaliyette bulunan KOBİ'lerin Basel-II Kriterlerine uygun olmadığı söylenebilir.

Kobilerin Basel II kriterlerine uyum sürecini sorunsuz bir şekilde atlatabilmeleri için aşağıda sıralanan önerilere uymaları uygun olacaktır.

- Öz sermayelerini güçlendirmeli,
- Mali tabloları düzenli, güvenilir ve gerçeği net olarak yansıtacak şekilde düzenlenmeli,
- Ana faaliyet konularında daha fazla odaklanmalı,
- Kayıt dışı işlemler kayıt altına alınmalı,
- Nitelikli işgücü yatırımı yapılmalı,
- Kurumsallaşma sağlanmalı,
- Risk yönetimi uygulanmalı.

KAYNAKÇA

Kitaplar, Araştırma ve Makaleler

Açan, B. (2001). *Kişisel Satış Faaliyetlerinde Müşteri Odaklılık ve Kobiler Üzerine Bir Araştırma*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Akgemci, T. (2001). “*KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*”, KOSGEB Yayınları, Haziran.

Alp, A. (2005). “KOBİ’ler Basel II’yi Öğreniyor”, *Ekonomik Forum*, Ekim.

Alp, A. (2001). Bankacılık Krizleri ve Krize Karşı Politika Önerileri, *Yeni Türkiye Ekonomisi*, Cilt:1, Sayı:41.

Asal, Ö. (2001). “*Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde (KOBİ) Üretim Stratejilerini Etkileyen Etkiler ve KOBİ’lerin Sorunları*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Bankacılar Dergisi, (2006). *Basel II’nin KOBİ’lere Etkileri*, Sayı:58.

BDDK, (2005). “*10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II)*”, Ocak 2005.

BDDK, (2010), *Piyasa Riski Ölçümleme Yöntemlerine İlişkin Analiz*, Nisan.

Beşinci, M. ve Kaya, F. (2005). “Uluslararası Finansal Piyasalardaki Yasal Düzenlemeler ve Basel II’ye Uyum Süreci”, *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, Kasım.

BIS-Bank For International Settlements: “*International Convergence of Capital Measurament and Capital Standarts*”, (1988). <http://www.bis.org/publ/bcbs04a.pdf>, (Erişim Tarihi: 25.11.2012).

- Coşkun, Ş. (1997). *Gümrük Birliği'nin Küçük ve Orta Boy İşletmelere Etkileri ve Türkiye İle Avrupa Birliği'nde Bu İşletmelere Uygulanan Teşvikler, Araştırmalar – 3*, Gümrük Kontrolörleri Derneği, Yayın No:8, Ankara.
- Çelik, İ. (2007). *Basel II Bağlamında KOBİ'lerin Finansman Sorunları: Tekstil Sektöründe Bir Uygulama*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Durman, M. ve Önder, H. (2007). “*Ekonominin Minik Devi KOBİ'ler ve KOSGEB Teşvikleri*”, Alfa Aktüel Yayınları, 1. Basım.
- Dwiht, S. C. (t.y). *Basel 2 ve Basel 1 A: New Capital Rules on Track, but Stil a long Trip Ahead*.
- Erkek, S. ve Dede, A. (2008). *Basel II ve KOBİ'lere Etkisi*, Konya Ticaret Odası.
- Ferguson, W. R. (2003). “*Capital Standards for Banks: The Evolving Basle Accord*”, *Federal Reserve Bulletin*, September.
- Günel, M. (2001). Para Krizleri, IMF'nin Rolü ve Türkiye, *Yeni Türkiye*, Ekonomik Kriz Özel Sayısı, Cilt:2, Sayı:42.
- Gürleyendağ, S. (2006). *Basel II Kriterlerinin Türk Bankacılık ve Reel Sektör Firmaları Üzerindeki Olası Etkileri*, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- İpekligil D. Ö. ve Marangoz, M. (2002). KOBİ'lerin Dışa Açılmada Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri ve Bir Uygulama, *Dış Ticaret Dergisi*, Nisan Sayısı.
- Kaya, A. (2007). *Bilişim ve İletişim Işığında Girişimcilik ve KOBİ Yönetimi*, Eğitim Kitapevi, 2. Baskı, Konya.
- Kuloğlu, V. ve Tatoğlu, E. (2001). KOBİ'lerde İnternet Kullanımı: Tutum ve Beklentiler Üzerine Bir Değerlendirme, *I. Orta Anadolu Kongresi*, “KOBİ'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları, Erciyes Üniversitesi, Nevşehir İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 18-21 Ekim, Nevşehir.

- Mercan, D. İ. (2006). *Basel II Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektöründeki Sermaye Yeterliliği Sorununun İncelenmesi*, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.
- Müftüoğlu, T. (2007). *”Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler KOBİ’ler”*, Turhan Kitapevi, 6.Basım, Ankara.
- Nalbant, Ö. (2003). *KOBİ’lerin Dış Pazara Açılmalarında Uygulanan Dış Ticaret Örgütlenme Modellerinin Karşılaştırılması ve Eğitim Gereklerinin Tespiti*, Gazi üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dış Ticaret Eğitim Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Olçay, F. M. (1997). *Gümrük Birliği Sürecinde Mali Yardımların Küçük ve Orta Boy İşletmelere (KOBİ) Etkisi*, Türkiye Vakıflar Bankası Yayını, Ankara.
- Özgen, H. ve Doğan, S. (1998). *Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelerin Uluslararası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Temel Yönetim Sorunları*, (<http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/DTDERGI/nisan98/kobi.html>)
- Özgöz, A. A. (2005). *Dış Pazarlara Açılma Sürecinde KOBİ’lerin Uyguladıkları Pazarlama İletişimi Yöntemleri Ve Mermer Sektöründe Bir Uygulama*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon.
- Özgül, E. (2005). *“KOBİ’lerin Büyüme Stratejisi Alternatifi Olarak Özel Marka Uygulamalarının Dağıtım Kanalı İlişkisi Yaklaşımıyla Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma”*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Özutkan, H. (2001). *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Örgütsel Etkililik ve Afyon Bölgesinde Mermercilik İşletmelerinde Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon.
- Şalvarcı, N. (1997). *KOBİ’leri Yeniden Yapılandırma Stratejileri*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

- Şimşek, M. (2002). “*Ekonominin Lokomotifi KOBİ’lerin Olmazsa Olmazları*”, Alfa yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- TBB, (2002). *Basel Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi*, TBB, İstanbul, Ekim.
- Teker, S.; Bolgün, K. E. ve Akçay, M. B. (2005). Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* www.e-sosder.com ISSN:1304-0278 Bahar 2005 C.3 S. 12.
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, (1988). *Avrupa Topluluklarına Giriş Aşamasında Türk Küçük İşletmelerinin Durumu Karşılaşacakları Sorunlar ve Çözüm Yolları*, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, Yayın No:11, Ankara.
- Uludağ, İ. (1996). *Gümrük Birliği Sürecinde KOBİ’ler ve Risk Sermayesi Şirketleri Modeli*, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 42, İstanbul.
- Üner, N. (1991). Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Genel Sorunları ve Çözüm Yolları, Dokuz Eylül Üniversitesi, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:6, Sayı:2.
- Yayla, M. ve Türker Kaya, Y. (2012). “*Basel-II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci*, BDDK Araştırma Dairesi, ARD Çalışma Raporları”, [http:// www.bddk.org.tr](http://www.bddk.org.tr), (Erişim Tarihi: 26.11.2012).
- Yörük, N. (2007). Basel II Standartları’nın KOBİ’ler Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Anket Uygulaması, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:22, Sayı:2.
- Yüksel, A. (2004). *Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel II)*, BDDK, Aralık.
- Yüksel, A. (2005). *Basel II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri*, BDDK Araştırma Raporları, 2005/4.

İnternet Kaynakları

http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorularla_basel_iii_29_11_2010_.pdf, (Erişim Tarihi: 27.11.2012).

<http://www.bis.org/bcbs/aboutbcbs.htm>, (Erişim Tarihi: 26.11.2012).

<http://www.bis.org/about/history.htm>, (Erişim Tarihi: 22.11.2012).

<http://www.bis.org/publ/bcbs179.pdf>, (Erişim Tarihi: 27.11.2012).

<http://www.cepkaskblog.com/tmp/2010/10/KOSGEB.doc>, (Erişim Tarihi: 21.10.2012)

http://www.ekometre.com/get_article.asp?article_id=401 E.T:18.10.2012

<http://www.itkib.org.tr>, (Erişim Tarihi: 24.11.2012).

http://www.kobi-efor.com.tr/haber_detay.asp?id=636 E.T:19.10.2012

Http://www.tedariksistemi.com/jm/index.php?option=com_content&view=article&id=37:kobi&catid=66: makale&Itemid=37 E.T:18.10.2012

<http://www.tmud.org.tr/ppt/ySuleymanKaradag.ppt>, (Erişim Tarihi: 21.10.2012)

<http://www.usakgundem.com> E.T:17.10.2012

www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ead/.../kobisayi9.doc E.T:03.11.12

www.emu.edu.tr E.T.03.09.10

www.kgf.com.tr, (Erişim Tarihi:25.11.2012).

www.kobias.com.tr, (Erişim Tarihi: 25.11.2012).

www.kosgeb.gov.tr, (Erişim Tarihi: 21.11.2012).

www.tskb.com.tr, (Erişim Tarihi: 24.11.2012).

Diğer Kaynaklar

İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi, (2007), Ekim-Kasım-Aralık, sayı:36.

Mevzuat Dergisi, (2005). Mart, sayı:87.

Paradoks Dergisi (e-dergi), (2008), Ocak, sayı:1.

Szonyi, A. J. (1991). “Small Business Management Fundamentals”.

Türk Eximbank, Faaliyet Raporu - 2011.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB), Sayı:31, Mart 2005.

EK-1: Anket Formu

ANKET FORMU
Öğrenci Adı-Soyadı:Gökhan SUNGUR
Anabilim Dalı:Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşletme Eğitimi Anabilim Dalı
Konu:Basel Kriterlerinin Kobiler Tarafından Algılanmasına Yönelik Anket Çalışması
Danışman: Yrd.Doç.Dr.Abdurrahman OKUR

Ankete Cevap Verenlerin Demografik Özellikleri**1)Cinsiyet**

a.Kadın b.Erkek

2)Yaş

a.20-26 b. 27-33 c.34-40 d.41 +

3)Eğitim Durumu

a.İlk öğretim b.Lise c.Yüksek Okul d.Üniversite e.Yüksek Lisans +

İşletmenin Demografik Özellikleri**1)Faaliyet Süresi**

a.1-5 yıl b.6-10 yıl c.11-15 d.16+

2)Faaliyet Gösterilen Sektöra.Gıda b.Makine-Metal İş. c.Tekstil d.Kimya-Plastik e. İnşaat f.Turizm g.Enerji
h.Otomotiv i.Diğer**3)Hukuki Yapı**

a.A.Ş b.LTD c.Koolektif. Şirket d.Şahıs Firması e.Holding

4)Çalışan işçi sayısı

a.0-20 Kişi b. 20-40 kişi c.40-60 kişi d.60-80 kişi e.80 üstü

5) Sermaye Yapısı

a.Tamamen özkaynak b.Ağırlıklı olarak öz kaynak c.Tamamen yabancı kaynak d.Ağırlıklı olarak yabancı kaynak e.eşit olarak öz kaynak ve yabancı kaynak

İşletmenizin Karşılaştıkları Finansman Sorunlarını önem derecesine göre seçiniz.

	Önems iz	Az Önemli	Önemli	Çok Önemli
Öz Kaynak Yetersizliği				
Alacakların Zamanında Tahsil Edilememesi				
Döviz Kurlarında ki Dalgalanma				
Ticari Kredilerin Vadelerinin Kısalığı				
Vadeli Satışlarının Çokluğu				
Girdi maliyetlerindeki Yükseklik				
Uygun Faizle Kredi Temin Edememe				
Diğer				

İşletmenizin Başvurduğu Finansman Kaynaklarını önem derecesine göre seçiniz.

	Hiçbir Zaman	Arasıra	Çoğu kez	Her zaman
Tamamen Öz Kaynaklar				
Finans Kurumları (Factoring, leasing şirketleri gibi.)				
Satıcı Kredileri (Açık Hesap)				
Gayrimenkul Satışları				
Ticari Banka Kredileri				
Faizsiz Bankacılık				
Eş-Dost-Akraba				
Teşvikli Krediler				
Vadeli Çek ve Senet				
Diğer ()				

İşletmede Kullanılan Teminat Türlerini önem derecesine göre seçiniz.

	Hiçbir Zaman	Bazen	Çoğu kez	Devamlı
Nakit, mevduat veya mevduat sertifikası				
Altın				
Borçlanma Senetleri				
Gayrimenkul ipotegi				
Ortakların Kefaleti				
Grup Şirket kefaleti				
Müşteri Çek ve Senetler				
Diğer ()				

Basel Kriterlerinin Anlaşılmasına Yönelik Sorular**1) Basel Kriterleri ile ilgili bilginiz var mı?**

a. Evet ,bilgi sahibiyim. b. Kısmen bilgi sahibiyim. c. Hayır, bilgim yok.

2) “Basel II” hakkında bilgiye ulaştığınız kaynak?

a. Banka b. Sanayi ve Ticaret Odası c. Televizyon ve gazeteler d. Panel ve Toplantılar e. (Diğer.....)

f. Bilgi sahibi değilim.

3) “Basel II” sizce kimleri ilgilendirmektedir?

a. KOBİ’leri b. Bankaları c. KOBİ ve Bankaları d. Herhangi bir fikrim yok

4) “Basel II”nin sizce KOBİ’ler üzerinde ne gibi etkileri olabilir?

a. Kredi almak daha kolaylaşacak b. Kredi almak daha zorlaşacak c. Herhangi bir etkisi olmayacak d. Bilgim yok

5) Basel kriterlerine geçişle birlikte kullanılacak banka kredilerinde kredi derecelendirmesine tabi tutacağınızı biliyor musunuz?

a. Evet b. Hayır

6) İşletmeniz “Basel II” kriterlerine hazır mı?

a. Hiç b. Kısmen c. Yeterince d. Kesinlikle

7) “Basel II” Standartlarına ne zaman hazır olabileceksiniz?

a. 1 yıl içinde b. 2 yıl içinde c. 3 yıl + d. Hiçbir zaman

8) Basel II Sürecinde Karşılaştığınız Engelleri seçiniz.

	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Basel II’nin Anlaşılabilmesi				
Finansman Sorunları				
Şeffaflık Sorunları				
Teminatlandırma				
Kurumsallaşma				
Nitelikli İnsan Gücü İstihdamı				
Risk Bazlı Fiyatlandırma				
Diğer				